

Viipurin Suomalaisen
Kirjallisuusseuran
toimitteita
15

HELSINKI 2005

ISSN 1236-4304

Lappeenrannan Kirjapaino Oy 2005

Carl Henrik Ståhlbergin ja Elias Lönnrotin kirjeenvaihtoa 1831–1876

Alkuperäiskirjeistä puhtaaksi kirjoittanut Tarja Soiniola
Suomentanut Rauno Ekholm

Ruotsiksi kirjoitetut kirjeet on suomennettu normaalikielelle, suomeksi kirjoitetut – merkitty kirjaimella (s) päiväyksen jälkeen – on eräitä pieniä yhdenmukaistuksia – w-kirjaimen ja suurten alkukirjainten käyttö jne. – lukuun ottamatta jätetty alkuperäiseen asuunsa.

Ståhlbergin kirjeet alkavat suoraan päiväyksellä, Lönnrotin kirjeissä on mainittu lähettäjä ja päiväys.

Viipurin Suomalaiseen Kirjallisuusseuraan liittyvät maininnat on julkaisijan toimesta kursivoitu.

Helsinki 10.6.1831

Luokseni tuli juuri muuan osakuntalainen, joka lähtee kohta Kajaaniin, joten käytän tilaisuutta ilmoittaakseni sinulle, että Suomalainen Seura on päättänyt antaa sinulle jo hankkimistaan varoista pienen matka-avustuksen, koska aikomuksesi sopii sen mielestä hyvin Seuran tarkoitusperiin. Koska on ollut epävarmoja siitä, ehtiikö rahakirje enää tavoittaa sinua Kajaanissa, ei tiedääkseni, sillä en ollut läsnä siinä ainoassa kokouksessa, joka matkasi jälkeen on pidetty ja jossa Keckman valittiin sihteeriksi, ole vielä päätetty, minne kirje osoitettaisiin. Ilmoita sen vuoksi Lindforsille tai minulle siitä. Luultavasti halunnet saada rahat vasta Arkangelissa, vai kuinka? Kajaanissa ja Paltamossa voit sanoa minulta terveisiä useimmille vanhemmille herrasväille; varsinkin tohtori Roosille, joka luultavasti on Kajaanissa oppinut monia uusia suomalaisia viisuja.

Tuus

Carl H. Ståhlberg

Helsinki 12.12.1833

Hyvä Veli! Flanderin kautta voin vihdoin lähettää sinulle Kajaanissa tilatut kappaleet Runebergin runoja, lukuun ottamatta Hedbergin kappaleita, jotka on lunastettu täällä. Koska otaksun, että sinä niin kuin peura jännossansa kaipaavat akateemisia uutisia, kerron tässä niin monta kuin mieleeni tulee. Luultavasti jo tiedätkin, että historian professuuria ovat hakenneet vain Becker ja Rein. Becker on ensimmäisellä ehdokassijalla, mutta Rein on valittanut. Pippingin valinta rehtoriksi on vahvistettu, ja rehtorin vaihto tapahtuu luullakseni lauantaina. Hedberg suoritti joitakin päiviä sitten lääketieteen kandidaatin tutkinnon ja sai approbaturin. Lille suoritti teologian kandidaatin tutkinnon saaden 8 äänellä arvosanan cum laude. Muutoin täällä kuulustellaan, arvostellaan ja hylätään oikealla ja vasemmalla. Ticklén oli ainoa hakija Raahen piirilääkärin virkaan, hänet on pantu ensimmäiselle ehdokassijalle Alceniuksen ja Borgin kanssa ja hän on varma virasta. Runebergin ja Gyldénin kohtalo ratkaistaan ehkä tällä hetkellä, koska konsistori istuu parhaillaan laatimassa ehdotusta kaunopuheisuuden adjunktuurin uudelleen täyttämisestä. Tänäpä on sitä paitsi filosofian kandidaatin tutkintoja. Kuulusteltavat ovat Arnell ja Crusell.

Jos synnyinseudullani on vielä joku, joka muistaa persoonani, sano hänelle terveisiä ystävältäsi ja veljeltäsi

Carl H. Ståhlbergiltä

Helsinki 29.2.1836

Hyvä Veli! Kolmen kuukauden ajan olen joka postipäivä muistanut aikomukseni kirjoittaa sinulle, mutta yhtä usein lykännyt asiaa siinä toivossa että voin seuraavassa postissa ilmoittaa sinulle, että Kalevalasi on kokonaisuudessaan tullut painosta; se on nyt kuitenkin ehtinyt jo niin pitkälle, että vain viimeinen arkkiki puuttuu, eikä kärsivällisyyteni enää salli minun odottaa sen syntymistä jatkuvasti vaikenemalla. Ensimmäinen osa lienee jo tullut käsiisi, ja huomaat siitä, että Suomalainen Seura on hieman säästellyt paperissa eikä ehkä ole onnistunut valitsemaan parhaita kirjasinlajejakaan. Se, että korrehtuuri on jotakuinkin, voisi sanoa poikkeuksellisen hyvin luettu, ei varmaan vähiten ilahduta sinua. Resenssentejä kirjalta ei puuttune, ei myöskään niitä, jotka haluavat kääntää sen ruotsiksi, jollet itse aio tehdä sitä, mikä kyllä olisi parasta. Viime kokouksessa päätettiin, että kilpailuaiheiksi pantaisiin seuraavana vuosipäivänä: 1) Kalevalan ruotsinnos, palkinto 500 ruplaa, 2) systemaattinen tutkielma suo-

malaisesta mytologiasta, 300 ruplaa, 3) suomenkielinen muistopuhe, runo- tai proosamuodossa, kanslianeuvos Porthanille, 100 ruplaa, 4) suomennos Runebergin Älgskyttarnesta, vapaavalintainen runomitta, 200 ruplaa, 5) tutkielma suomalaisten verbien forma media, 150 ruplaa. Sitä paitsi pitäisi maanmiehiä kannustaa kirjoittamaan suomen kielellä laskennon, maantieteen jne. oppikirjoja, joita, jos ne katsotaan sen arvoisiksi, mahdollisuuksien ja varojen mukaan palkittaisiin. Omasta puolestani olisin toivonut, että Kalevala olisi käännetty saksaksi, koska vain sillä tavalla sinä olisit tullut yleisemmin tunnetuksi ja Seura olisi ilman tappioita julkaissut kirjan. Nyt ei sen sijaan voida odottaa suurta myyntiä, koska Ruotsissa ja Suomessa ei varmaankaan myydä ruotsinkielistä käännöstä sen useampia kappaleita kuin olisi voitu myydä saksankielistä; mutta sen sijaan Saksassa ehkä joitakin ruotsinkielisiä. Jos olisin saanut hakemani saksan kielen lehtoraatin, niin että olisin voinut matkustaa Saksaan, olisin yhdessä jonkun saksalaisen kanssa koettanut saada Kalevalan käännetyksi saksaksi, nyt leipähuolet eivät kuitenkaan salli edes ajatella mitään semmoista. Jos sinä, kuten toivomme, itse kääntäisit Kalevalan, olisi suotavaa, että varustaisit käännöksen samanlaisilla huomautuksilla, joita oli Morgonbladetissa julkaistujen 11 laulun käännöksistä, sillä monille saattaa näissä kansanrunoissa esiintyvässä murteessa olla tuntemattomia sanoja, koska niin on silloin tällöin ollut jopa minun laitanani, vaikka olen sentään syntynyt siinä osassa maata, josta ne on kerätty. – Postiaikani koittaa; sano terveisiä tutuille, ystäville ja sukulaisille, ennen muita Axel Elfvingille. Tervetuloa tänne kesällä. Luoja ties milloin minulle sopii matkata Kajaanin lääneihin; jonain kesänä se varmaan tapahtuu. – Keckman on luultavasti kirjoittanut sinulle hankkeesta, että sinä jonakin kesänä ottaisit vapaata vielä yhteen matkaan pitkin Vanhan ja Uuden Suomen rajaa, Suomalaisen Seuran kustannuksella tietenkin. – Mehiläisesi olin tilannut niin myöhään, että olen vasta äskettäin saanut 2 ensimmäistä vihkoa, enkä ole vielä kunnolla lukenut niitä. – Bergenin Hengellisillä Sanomilla ei näytä olevan juuri muita ansioita kuin hyvä kieli ja hyvä tahto. Tuus

Carl H. Ståhlberg

Lönnrot kirjoitti Ståhlbergille 8.4.1836 Kajaanista :

Tervetulleen kirjeesi 29 päivältä helmikuuta sain muutama postipäivä sitten ja kiitän kohteliaimmin tästä ystävällisestä muistamisestasi. Melkein yhtä mieluista, kuin kirjeesi sinänsä, oli se mitä mainitset Seuran pyrkimyksistä suomalaisen kirjallisuuden hyväksi. Kilpailuaiheet kaiken kaikkiaan näyttävät hyvin valituilta, mutta huomautuksesi, että Kalevalan runot olisi ollut parempi

kääntää saksaksi, olisin itsekin tehnyt ja samasta syystä kuin esität. Se, ettei niin päätetty, on kaikesti johtunut Seuran pelosta, ettei ketään saksaksi kääntäjää olisi voitu saada, eikä tämä pelko liene ollutkaan aivan aiheeton. Jos minä, kuten oli ajateltu, lähdän ensi kesänä vaeltamaan, voinen matkan aikana koettaa kääntää, mitä aika antaa myöten, mutta sellaista tästä käännöksestä tuskin tullee, että se voi kilpailla asetetusta palkinnosta. Sen vuoksi olisi parempi, jos joku paremmalla runosuonella varustettu ja muuten ruotsia paremmin taitava ottaisi sen tehdäkseen, jolloin sillä, mitä ehkä saan käännetyksi, voisi olla arvoa siinä yhteydessä. – Toisen kilpailuaiheen, suomalaisen mytologian kanssa, voisin kai myös sillä välin askarrella, samoin kuin sen mikä koskee forma media. Sen ohella, että Seura patistaa kirjoittamaan Suomen maantietoa, se voisi laatia ehdotuksen tavallisissa pienemmissä maantiedoissa esiintyvistä paikannimistä, joista muuten voi tulla surkean vääristyneitä ja myöhemmällä valistuksella vaikeasti oikaistavia. Tällä lailla vahvistetun ja hyväksytyn normin mukaan kirjoittaja itse voisi sitten tarpeen tullen suomentaa myös muita paikannimiä. Ne voitaisiin esim. kirjoittaa suomeksi sen mukaan, miten ne kotimaassaan äännetään, eikä aina sen mukaan kuin ne ruotsiksi kirjoitetaan. Niinhän venäläiset ovat hyvällä menestyksellä tehneet. Melkein naurettavalta minusta vaikuttaa joidenkin kirjoittajien tapa aristella suomen kielen päätteiden antamista vieraalle nimelle ja toistelemalla niminen, nimellinen ym. sen perässä säilyttää se samassa asussa kuin ruotsalaiset sen kirjoittavat, hekin matkimalla usein itse samanlaisina narreina ranskaa. Toiveeni tulla kesällä niille seuduille alkavat näyttää synkiltä. Paitsi Mehiläistä, joka sekin vaatii oman aikansa, minun on silloin tehtävä tarkastusmatkoja piirissä enkä vielä tiedä, miten ehtisin.

Pyydät sanomaan terveisiä Axel Elfvingille, ja sinua kiinnostaa varmasti kuulla, että hän on nyt vuoden ajan (joitakin päiviä kuulemma puuttuu) ollut mais-tamatta paloviinaa, aivan raitis, jota päätöstä hän aikoo noudattaa ja luultavasti niin tekeekin. Jotain hänestä voisi vielä tulla aloitetulla juridisella uralla, jota hänellä ei ole mitään halua jatkaa. Jollei hänestä voisi tulla pappi, mihin hänellä varmasti olisi paljon taipumuksia. Opintojaan hän ei ole vielä kokonaan unoh-tanut, vaan jatkuvalla lukemisella pikemmin kartuttanut. Viime markkinoilla hän oli viikon luonani ja nyt taas pääsiäisenä ja pyysi minua sanomaan terveisensä sinulle.

Raahe 30.7.1836

Hyvä veli! Kaikessa kiireessä, inter pocula ystävämme Ticklénin luona, ha-luan tehdä sen, minkä muistaakseni laiminlöin lähtiessäni H:gistä, nimittäin kiit-tää sinua viime kirjeestäsi ja kysyä sinulta ajanjaksosta ennen matkaasi poh-

joisiin metsiin. Jos aiot lähteä vaellukselle jo syyskuun ensimmäisinä päivinä, lienee liian myöhäistä lähettää sinulle matkarahoja H:gistä, koska minä vasta 20. elokuuta olen tulossa sinne enkä siten ennen 22. päivää voi panna niitä postiin. Sen vuoksi minun olisi hoidettava asia ennen lähtöäni Oulusta, siis elokuun 12 päivään mennessä. Jos saat nämä rivit, jotka pormestari Durchman on luvannut toimittaa perille, niin aikaisin, että voit viimeksi mainittuun päivään mennessä lähettää minulle vastauksen Ouluun, pyydän sinua tekemään niin. Jollei mitään vastausta kuulu, minun lienee tulkittava se niin, että sinun on helppo hankkia enemmän rahaa kuin minulla on mukana, lähetinpä sitä sinulle Oulusta tai en. Jos näin käy, pyydän sinua ystävällisesti lähettämään minulle Helsingistä kuitenkin niin myöhäisellä päiväyksellä, että se käy yksiin asian järjestämisen kanssa, joka ei luultavasti voi tapahtua ennen kuin elokuun loppupuolella. Minut keskeyttävät vähän väliä vaatimukset laulamiseen ja maljojen kallisteluun ja minun on lopultakin annettava periksi! Tickléniltä terveisiä. Voi hyvin! Ja kirjoita nyt joka tapauksessa ennen kuin lähdet. Terveisiä tutuille.

Tuus

Carl H. Ståhlberg

Lönnrot kirjoitti Ståhlbergille 16.9.1836 Kajaanista:

Hyvästit ennen kuin matkustan, joka nyt tapahtuu tuota pikaa. Jos muistat minua muutamalla rivillä joko Kuolaan, jossa olen helmikuun lopussa, tai Arkan-geliin, jossa olen toukokuun alussa, olen sinulle sydämellisesti kiitollinen. Sinä olet varmaan niin ylikuormitettu muilla töillä, etten uskalla pyytää sinua muistamaan Mehiläistä jollain kirjoitelmalla aiheesta tai toisesta. Jos sinua kuitenkin huvittaisi jokin sellainen, miten pieni tahansa, anna se Keckmanille tai lähetä se Barckille.

Helsinki 10.5.1838

Hyvä Veli! Kiitos rakkaista riveistäsi Högmanin kirjeessä. Vastaustani on viivytttänyt pääasiassa se, että minun on ollut vaikea kieltäytyä ehdottamastasi vaelluksesta Karjalassa; vaikka se on ollut ristiriidassa erään toisen suunnitelman kanssa, josta en tosin ole odottanut suurempaa mielenylennystä, mutta ehkä itselleni hyödyllisempää. – Ensimmäisistä opiskeluvuosista alkaen on ajatus vaelluksesta ympäri maata herkeämättä kutkuttanut mieltäni, suureksi vahingoksi muille mietteille ja toimille. – Nyt on kuitenkin odottamaton kuolemantapaus, joka hyvin läheisesti koskettaa kaikkia suo-

malaisen kirjallisuuden ystäviä, lopullisesti ratkaissut päätökseni. Ystävämme Keckman jätti nimittäin eilen – 3 iltapäivällä maallisen elämän, vain muutaman päivän (lauantaista keskiviikkoon) varsinaisen sairauden, mahatulehduksen (toiset sanovat keuhkopöhhön) jälkeen, jota kuulemma oli kuitenkin ennakoinut tosin hidas, mutta silminnähtävä riutuminen talven ja kevään mittaan. – Tämän vuoksi ja koska otaksun, ettet sinä hae lehtoraattia edesmenneen jälkeen, olen päättänyt käyttää kesän suomen taitoni kohentamiseen pystyäkseni kilpailemaan mahdollisten tulevien hakijoiden kanssa. Aion siksi heinäkuun alussa tulla Kajaaniin sen jälkeen kun olen Runebergin kanssa – hän tekee kymnaasin rehtorina tarkastusmatkan Porvoon hiippakunnan alempiin oppilaitoksiin – käynyt osassa Viipurin, Mikkelin ja Kuopion lääninä. Jos olisi mahdollista saada sinulta kirje vielä ennen kesäkuun 16 päivää, jolloin aion lähteä täältä, pyydän sinua kirjoittamaan ainakin muutaman sanan. Jos et katso ehtiväsi kirjoittaa tänne, jätä minulle Kuopioon odottamaan jokunen rivi, joissa kerrot vähän lähemmin matkasuunnitelmastasi. Sairauden ja opettajantoimeni kourissa en ole voinut käydä kysymässä Cajanilta, haluaisiko hän lähteä vaellukselle tänä kesänä. Kiireen vuoksi minun on nyt vaivattava sinua joko panemaan itse kuoreen ja postittamaan oheiset rivit Högmanille tai pyytämään Levoniusta, joka luullakseni on Kajaanissa, tekemään sen. Terveisiä kaikille. Linsén lähettää terveisiä, olin tänään hänen luonaan.

Ystäväsi
Carl H. Ståhlberg

Lönnrot kirjoitti Ståhlbergille 23.5.1838 Kajaanista:

Rakas Veli! Sain kirjeesi toukokuun 10 päivästä eilen, 22. päivä, ja näiden rivien pitäisi tavoittaa sinut vielä Helsingissä 8. kesäkuuta, siis runsas viikko ennen lähtöäsi. Rehdin ystävän Keckmanin odottamaton kuolema liikuttaa minua yhtä paljon kuin mikään kuolemantapaus on kansaan liikuttanut. Varsin harvoille ihmisille on suotu olla niin yleisesti rakastettu ja arvostettu kuin autuas veli Keckman oli, ja silti pitää suomalaisen kirjallisuuden puolesta valittaa muutakin kuin kelpo ystävän menestystä. – Minua ilahduttaa kuitenkin, että olet päättänyt hakea lehtoraattia hänen jälkeensä, koska tiedän, että sinä sielustasi ja sydämestäsi rakastat *res fennicas*, etkä vain siihen liittyvien muiden etujen takia hae virkaa. Ketään kilpailijaa, ei ainakaan ketään vaarallista, ei löytyne. Omalta osaltani rakastan liikaa maalaiselämäni ja riippumattomuutta muista halutak-

seni tulla Helsinkiin, ja niistä huolimattakaan en haluaisi kilpailla sinun kanssasi. Tärkein toiveeni tällä hetkellä on päästä joskus veloistani, jotta sen jälkeen voisin erota kaikista julkisista toimista ja elää mieleni mukaan lääkärinhuolista vapaana ja liikkua, missä haluaisin; mitä toivetta ei kuitenkaan silloin enää taitaisi olla, kun se joskus voisi toteutua. – Jos vain voin, olen kesäkuun lopussa sinua ja Runebergia vastassa Kuopiossa, mutta vaikka en voisikaan, älä toki sen takia jätä suuntaamatta kulkuasi tänne. Kelpoisuustutkintoon lehtorinvirkaa varten voin ehkä antaa sinulle jotain aineistoa, ja koska lyyriset suomalaiset runot ovat vielä minulla käsikirjoituksena, olisi sitä paitsi toivottavaa, että voisin neuvotella niistä kanssasi, jottei toimitukselle jäisi niistä mitään huolta. Sitten voisimme ensin kierrellä vähän Kajaanin lääniä (koko maan puhtain kielialue myös von Beckerin todistuksen mukaan). Sen jälkeen voisimme matkata Nurmeksen ja Pielisen kautta Ilomantsiin, jossa sitten voisit joitakin viikkoja tutkia Karjalan suomea, jollet haluaisi seurata mukana rajan yli Venäjän-Karjalan pitäjiin. Enemmän suullisesti. Ota mukaan tai lähetä oheinen kirje Runebergille ja huolehdi myös muiden kirjeiden perille tulosta. Sano lisäksi terveisiä kaikille tutuille.

PS. Oheisesta Runebergin kirjeestä, jonka sinä korvaukseksi Högmanin kirjeestä, jonka minä puolestasi sinetöin, ennen luovuttamista suvainnet sinetöidä, huomaat, että olen tuumiskellut ajatusta hakea kymnaasinapulaiseksi Porvooseen. Paikka oli ja on edelleen minusta hyvin houkutteleva pääasiassa seuraavista syistä: 1) olisin kesäisin vapaa vaelluksiin Karjalassa; 2) lääketieteellisten tietojen ylläpitäminen ja kartuttaminen ja lisäksi työni hoitaminen kunnolla seudun lääkärinä eivät veisi niin paljon aikaa suomen kieleltä; 3) voisin hakea sieltä edelleen johonkin papinvirkaan Karjalaan, jossa näytän mieluiten viihtyvän, ja papiksi minulla olisi kuitenkin enemmän taipumuksia kuin lääkäriksi, varsinkin sen jälkeen kun olen suurimmaksi osaksi voittanut muinaiset typerät arvelut ilmestysopista. Ei sen arvoista, että mainitset kaikesta tästä mitään Helsingissä.

Helsinki 29.5.1838

Hyvä Veli Lönnrot! Kun viimeksi kirjoitin sinulle, en uskonut muuta kuin että minä Runebergin kanssa tekemäni koulumatkan puolesta voisin ilman muuta olla heinäkuun ensimmäisinä päivinä Kajaanissa. Nyt olen kuitenkin saanut tietää, että Runeberg aloittaa tarkastusmatkansa vasta kesäkuun 21 päivänä ja että hänen viimeinen tutkintonsa on heinäkuun 2 päivänä Savonlinnassa, joten minun on luovuttava joko kokonaan tai osittain pedagogisesta

suunnitelmasta, jos minun on oltava Kajaanissa jo heinäkuun alkupäivinä. Mutta koska en kernaasti halua sitä, ehdotan, että sinä joko lykkäät matkaa si heinäkuun 8 – 9 päivään tai ilmoitat minulle jo Kuopiossa kirjeitse matkasuunnitelmasi, jonka jälkeen minäkin voin laatia omani, niin että voimme hyvinkin tavata, jos kohta emme kaikkialla kulkea yhdessä, mikä minusta on vähemmän tarkoituksenmukaista. Kerro terveisiä langolleni Levoniukselle, jolle en nyt ehdi kirjoittaa, ja sano hänelle, että olen Löwenmarckin pyynnöstä maksanut hänen vuoden 1838 jäsenmaksunsa Paloapuyhtiölle ja että luovutan hänelle kuitenkin omakätisesti. Voi hyvin! Toivoo

Ystäväsi

Carl H. Ståhlberg

Lönnrot kirjoitti Ståhlbergille 3.7.1838 Kajaanista:

Rakas veli! Kutsu sairaskäynnille rovasti Wenellin luo Nurmekseen pakottaa minut lähtemään muutamaksi päiväksi matkalle, niin vastahakoisesti kuin sen teenkin siitä pelosta, että tulet tänne ennen kuin olen palannut sieltä. Ole joka tapauksessa tervetullut ja kuluta aikaasi nämä muutamat päivät täällä. Jos haluat askarrella Fennican parissa, sitä on lähinnä hyllyn nurkassa kun nostat pois Afrikan kartan. Ensi lauantaina toivon olevani taas kotona.

Veljesi

Elias Lönnrot

Helsinki 17.9.1838 (s)

Rakas Ystäväni! Sinusta erottua oli mulla kaikenlaisia vastoinikäymisiä sekä kärrystä että teistä, sillä minä matkustin Puhoisten hovista Kesälähen kautta Kirjavalaan Parikkalan pitäjässä yhtä aivan uutta, vielä tasoittamatonta, tietä myöten, josta ainoastaan puut ja suurimmat kivet olivat poisraivatut, ja sentähän en minä ennättänyt tänne ennen kuin viimeissä tiistaina e.p.p. Täällä minä vasta olen oikein tullut havaihtemaan, kuinka lysti mulla oli ollut Kajaanissa ja sieltä kulkeissa sinun kansas, ja hyvin tietten, että minä sentähän olen sinun velkamiehesi, panisin minä tähän paljon kiitoksia, jos en minä myöskin tietäisi, että sinä et piä suurta lukua pitkistä kiitoslauseista. – Kuinka julistus Mehiläisen ulosantamisesta on tullut viivytetyksi, siitä lupasi Rabbe sulle kirjoittaa jo viimeissä perjantai-

na. – Sinun lähetyksistäsi Suom. Kirj. Seuralle olen minä puhunut Reini-
nille, joka on Seuran Raamattu-mies, mutta mielin pitää ne hallussani, sik-
si kuin Seura ensi kerran kokousta pitää. Professori Linseniä en ole saat-
tanut tavata, sillä se on vielä, niinkuin tänne tullessani, sairasna. Samaten
on professori Sjöströmi, jota on halvaus-tauti kohannut, vielä huonompa-
na sairasna, ehkä jo paranemaan päin. – Suomalaista lectoratia on hakenut
Gottlundi, Coranderi ja minä. Castrénilla oli kyllä aikomus hakia, mutta
hänen hakemus-kirjansa on hänen asiatoimittajansa erehdyksen kautta jää-
nyt laillisella ajalla sisälle antamatta. Hakemusajan ohitte mentyä ei ole
vielä Academian Consistoriumi yhtään kokousta pitänyt, ja sentähän ei ole
meillä tietoa, millä tavalla ja millä ajalla ittekutakin meistä vaaitaan kel-
vollisuuttansa osottamaan. Gottlundi on vielä täällä, ja aikoo muutaman
viikon perästä lähtiä täältä Porvooseen, jossa hän nyt aikoo pranttäyttää
sen Waseniukselta poisotetun kirjan (Catalogin). Minkätähän Gottlundi lie-
nee Waseniukseen tuskastunut, en saata minä toella selittää, koska hän it-
te eesantaa kokonansa toisen syyn kuin muilta olen kuullut. – Kenelle nyt
annettanee se haettu leipämurene, sitä en saata minä tietää. Mitä olen noin
syrjästä kuullut, se antaa mulle vähän toivon ainetta; mutta asian päätös
on vielä hyvin kaukana, ja sentähän tietämätön. – Cajani ei ole tätä mukaa
kaupungissa, enkä tieä missä lieneekään. – Sano tuhansia terveisiä kaikil-
le ystäville ja sukulaisille. En aivo minä kauvan viipyä, ennen kuin kirjoi-
tan uuelleen, ja siis lopetan tällä kerralla tarinani tuohon paikkaan. Elä ter-
vennä ja kirjoita, kun aikaa saat, sinun viimeisestä matkastasi ja sen pääl-
le seuraavaisista töistäsi.

Elinaikuinen ystäväs
Carl H. Ståhlberg

Lönnrot kirjoitti Ståhlbergille 12.10.1838 Kajaanista (konsepti) (s):

Kiitoksia kirjastasi, jonka viime viikolla käsitin. Sama kiitos lupauksestasi vas-
taki kirjotella. Sinusta Honkavaarassa (?) erottuani oli kylläki ikävä ensiaikoi-
na. Yötä piin Kiihtelysvaaran Kestikivarissa ja siitä toisena päivänä tulin Kove-
roon. Siinä kirjottelin runoja 3 päiveä, ehken paljon vanhoja. Olisin suonut Si-
nunki siellä olevan, sillä ensiksi oli siinä enempi kirjottamista kun yhdelle kol-
messa päivässä ja toiseksi olisit, jota toivoit, kylläki saanut kuulla kanteleen soit-
tajaa ja sopeuttajaa (stämmare). Kanteleita siinä oli joka talossa, jossa tulin käy-
mään. Siitä menin Ilomantsin kirkolle, jossa ja kylissä ympärillä tulin puolen-
toista viikkoa viipymään. Oli niissäki laulajia, ehken ennättänyt puoliakaan et-

siä, joita neuottiin. Oikian laulajan tapasin kuitenkin vasta jälkeenpäin Materi Kuivalattaren Koiteren rannalla Ilomantsin kirkolta neljättä penik. pohjaseen päin 3 neljänestä Huhuksen kylältä. Siltä yksinään kirjottelin vanhoja lauluja 2 päivää. Sitte piti kerkeämiseen kotiin rientää, johon pääsin syyskuun loppupäivillä. Täällä kohtasi uusi ikävä Sinun ja Elfvinginki perään, jonka tähden vaan elä unehutakaan tänne tulevana kesänä tulla ja sitä ennen usein kirjottaa. Sukulaisesi voivat hyvin ja muuttavat tänä päivänä Kajaaniin. Muut voivat myös hyvin. Potakoita, nauriita ja muuta riistaa on tullut hyvin ihmisille. (Elias Lönnrot: Matkat 1828–1844. Weilin+Göös 1980)

Helsinki 22.10.1838 (s)

Rakas Veljeni! Koska minä viimein kirjotin sinulle, en luullut niin kauaksi jäävän toisen kirjoituksen, sillä minä toivoin Suom. Kirj. Seuran ja Akatem. Consistoriumin kokouksen pitävän ennen kuin nyt on tapahtunut. Viimmeisenä keskiviikkona tapahtui Suom. Kirj. Seuran ensimmäinen kokous tänä syksynä, ja siinä tilassa vastaanotti Seura sekä sinun lähetyksesi että Keckmanni vainajan käsikirjoitukset Suom. sanakirjan lisäksi ja ojenukseksi, ja lupauksen hänen muista käsikirjoituksista, jos semmoisia löytyis, niin myös monta Lapin kirjaa. Samassa kokouksessa piti Seuralle sihteeriä anottaman, mutta sen vuoksi, että ei ollut täyttä lukua Seuran jäseniä läsnä, jäi se asia siltään. Oli siinä myös puhe Suomalaisesta Sanakirjasta, ja minä havahtin, ettei Linseeni mielellään suostu meiän pakinaan siitä asiasta, mutta yhellä eli toisella tavalla on niin laittaminen, ettei Seura saa häpiää Sanakirjastaan. Arvattavasti ei ole vielä Keckmanni vainajan käsikirjoitukset niin täy'elliset, ettei tarvet olis vielä muualtakin apua hakia.

Sinä 10 p. joulukuuta. Tänä pänä on juuri 7 viikkoa kulunut siitä kuin minä aloin tämän kirjoituksen. Siitä asti olen neljän seinän sisässä enimmiten sängyn päällä kauhialta päänkivulta vaivattuna. Nyt on toki kipu pari viikkoa ollut helpompi, vaan horjuin vaellan minä vuoteen ja pöyän väliä. Oisi mulla kaikenlaista kirjoittelemista; mutta ei anna voimat myöhen; kuitenkin en taho enää ylöslykätä, koskama kuulin Rabben sanoneen, sinun, kukatiesi, tulevan tänne Jouluksi. Jos jollai lailla on se mahdollinen, niin elä suinkaan jätä sitä aikomusta; täällä olis niin paljon pakinoimista Suomen asioista. Mulla on kolme hyvää huonetta ja kolme sänkyäki. Se olis Mehiläisenki tähden niin hyvä, että sinä olisit itte täällä sitä alkuun panemasa. – Jos sinä tulet kulkemaan Parikkalan kautta, niin käy Koitzanlahessa, ja ota sieltä yksi Renvallin Lexico, johon pappismies Dahli vaina-

ja on kirjoittanut paljo uusia sanoja ja jonka maj. Lagervalli lainannut leskeltä eikä enää antanut takasin, vaan sanonut lähettäneensä Suom. Kirj. Seuralle. Leski käski minun mennä kesänä ottaa se Lagervallilta ja antaa Seuralle kohtuullista maksua vastaan. Jos et sinä tule, niin anna minun kohta tietää. En jaksa nyt kirjailla Levoniukselle ja Landsfiskalille, sano niille ja muille paljo terveisiä ystävältäsi

Carl Henrik Ståhlbergiltä

Lönnrot kirjoitti Ståhlbergille 4.12.1838 Kajaanista:

Isäukkoni mukana lähetän jäljellä olevat 80 kpl Mehil. Seuralle ja lisäksi 50 omaan laskuun myytäväksi, kaikki kumpaakin vuosikertaa. Pyydän sinua nidottamaan ne 100 vihkoksi, nimittäin 50 kpl kummankin vuosikerran historiaosaa ja samaten 50 kpl kummankin ulkoarkkia, sekä ilmoittamaan, että ne on jätetty sinulle kaupattaviksi, ja myymään jokaisen vihkon (sellaisenaan) 4 ruplan hintaan. – Mutta haluaako kukaan ylimalkaan ostaa niitä nykyisillään nitomattomina? Silloin niistä on saatavissa 3 rpl kpl vuosikerralta eli kaiken kaikkiaan 300 rpl. Tai vähemmän. – Lisäksi tulee 50 kpl väitösk. Om Finnernes Mag. Medicin, joka sekin pitäisi ilmoittaa kaupaksi 50 kop. kpl. Antteeksi että vainaan sinua tällaisella, mutta teen sen helpottaakseni isäni vaivoja, jotka tulisivat sitä suuremmiksi jos hänen pitäisi etsiä siellä käsiinsä joku ventovieras. Olen kuullut, että olet ollut tai yhä olet huonovointinen, mikä suuresti huolestuttaa minua. Setäsi vänrikki on parastaikaa täällä ja voi hyvin, mutta koko hänen perheensä, vaimo, lapset ja palvelusväki, makaavat jossain kuumetaudissa, joten minun on hetimiten lähdeittävä sinne. Mehiläisen käsik. (seur. siv.) – korrehtuuri – tulee pian -.

Oheisen Hartlaubin teoksen, jonka tyhmyyksissäni alkuaikoina tilasin, lähetän toimitettavaksi Yliopiston kirj. – Jos Pipping haluaa maksaa siitä jotain, hyvä niin, jollei halua, voit antaa sen lahjana; olen joka tapauksessa tyytyväinen päästessäni siitä -.

Helsinki 27.12.1838 (s)

Rakas Ystävä! Viimmeisnä sunnuntaina j.p.p. tuli sinun isovaarisi tänne tervennä ja hyvillä mielin, ja koska ei hän suostunut minun luonani yötä olemaan, muulla eholla kuin ettei hän löytäsi eli sais sias tyttärensä tykönä, annoin minä hänen kohta vieä Mehiläisen prof. Reinille. Seuraavana

päivänä s.o. jouluaattona j.p.p. tuli vaari vielä mutta hyvin alakuloisella mielellä minun tyköni; sillä hän oli saanut kuulla, että sinun vanhin veljesi oli jättänyt tämän maailman, niin kuin jo tai'at tietää, koska hän sanoi kirjan tästä jo aikoja sitten menneen Kajaaniin. Samana päivänä aikoi vaari vielä lähteä kaupungista. – Kirjat (preevit) ovat lähetetyt omistajilleen; mutta Mehiläisestä, Suom. Loihito-keinoista ja Hartlaubista en ole vielä saattanut tietä antaa aikatie'oisa, koska ei pyhään täh'en ole tullut mikään toimitetuksi. Eilen kävi Rabbe minun tyköni ja kuultua Mehiläisestä ja nähtyä minun heikkouteni, koska en minä vielä omin voimin pääse ulos kulkemaan, tarjosi hän itteään toimittamaan taikka ostajaa, taikka nivojaa. Minä pelkään, että sinä olet pannut vähän liian korkian hinnan. 3 rupl. 50 elikkä 75 kopeikaa kuuluu paljo vähemmältä kuin 4 rupl. Minulla on ollut mahoton muret siitä, että sinä et ole lähettänyt käsikirjoituksia tulevanvuotiseen Mehiläiseen. Korrehtuurin minä kyllä lupaukseni jälkeen toimitan niin kauvan kuin minä Helsingissä olen, paitti en tie'ä kuinka käynee ensi vihkoon kanssa, koska minä en saa vielä silmiäni paljo vaivata. Lehtoraatin kanssa on senlainen seikka, että speciminet pitäis olla tehty helmikuun sisällä ja siis valmiit saman kuun alussa, joka alkaa näyttää minulle mahottomalta, koska en ole vielä pannut mitään paperin päälle ja vielä näyttää menevän iso aika, ennen kuin minä oikein työhön ryhdyn; sentähän taitaa minun täytyä hakia terminin jatkoa. Terveisiä vaarilta, Reiniltä ja Rabbelta! Elä tervennä ja sano terveisiä kaikille sukulaisille ja ystäville

Veljeltäsi
Carl H. Ståhlbergiltä

Helsinki 21.1.1839

Hyvä Veli! Olen lykännyt vastausta viime kirjeeseesi, koska olen halunnut valvoa Mehiläisen tuloa painosta; mutta se venyy venymistään sen vuoksi, että sen jälkeen kun ilmoitit ottavasi syyn viivästymisestä yksinomaan itsellesi, Wasenius ei ole pitänyt mitään kiirettä työhön ryhtymisessä sillä verukkeella, että hän oli ehtinyt aloittaa toisen, joka muuten oli aiottu myöhemmin tehtäväksi. Se, miksi nyt kirjoitan ennen kuin molemmat arkit on painettu (toinen on nyt valmis), johtuu siitä, että halusin pyytää sinua lähettämään ensi kuun vihkoon tarpeeksi käsikirjoitusta ulkoarkkiin; koska minä nyt, kun olen voimiltani vielä niin heikko, etten pysy ilman hevosta liikkumaan ulkoilmassa, ja minulla siitä huolimatta al-

kavat kohta kouluhuolet ja, mikä pahinta, pätevyitymishuolet, joutuisin ahdinkoon, jollei käsikirjoitusta olisi riittävästi. Cajan huolehtii historiallisesta arkista. Oikeinkirjoituksesta olen huomannut meillä olevan hieman eri käsitykset; silti en ole sallinut itseni poiketa sinun oikeinkirjoituksesi ja välimerkkien käytöstäsi muuta kuin parissa kolmessa kohdassa, joissa olen katsonut oman kantani ratkaisevasti paremmaksi tai joissa sinä varioimalla olet halunnut antaa minulle vapaat kädet. Heti lehtorin pätevyystutkiminnon jollain tavalla suoritettua lähettän sinulle pienen kirjoitelman suomen kielen oikeinkirjoitussäännöistä siinä tarkoituksessa, että jos pidät sitä sen arvoisena, se otettaisiin Mehiläiseen ja saisi ehkä siten vähän enemmän arvoa. – Harmillista on, että ulkoarkissa esiintyy kolmenlaisia ä-kirjaimia, nimittäin ae, ä, ja kahdenlaisia ö-kirjaimia, oe ja ö. Ajan niukkuuden vuoksi en halua nyt painostaa heitä enää vaihtamaan erilaisia ensimmäisessä arkissa, koska siitä tulisi valtava työ kun ottaa huomioon mikä määrä ä-kirjaimia suomen kielessä esiintyy; mutta olen pannut ehdoksi, ettei historiallisessa arkissa ja lehden seuraavissa arkeissa esiinny tätä vikaa, joka ei kuitenkaan liiaksi rumenna, koska ero on ainoastaan pilkuissa. En ole tullut kysyneeksi Rabbelta, miksi hän sopi painatuksesta hankalalla ja hävyttömän kalliilla Waseniuksella, kun kuitenkin sanotaan, että muut kirjapainot ovat paljon halvempia, varsinkin rouva Simelius yli 50 prosenttia. Hän kuuluu nyt myös saaneen uusia kirjasinlajeja, kun Waseniuksen sen sijaan ovat kuluneita. Tässä ei nyt enää voida muuttaa mitään, osittain ajan niukkuuden vuoksi, osittain siksi että kirjasinlajit on sopimusta tehtäessä valittu. Tilaajien määrä kuuluu jo nousseen noin 180:een, ja toivon sen yhä huomattavasti lisääntyvän. Rabbe lähettää terveisiä eikä lupaa kirjoittaa sinulle, ennen kuin on saanut vastauksen viimeiseen kirjeeseensä. Minäkään en kirjoita ennen kuin tutkiminnon suorittamisen jälkeen maaliskuussa. Olin vähällä unohtaa kirjeeni yhden päätaroituksen, nimittäin että älä pahastu siitä, että Rabbe ja minä olemme yksissä tuumin alentaneet Mehiläisen edellisten vihkojen hinnan. Tämä on tapahtunut siinä vakaassa uskossa, että sinä saat voittoa siitä että ne menevät nopeammin kaupaksi. Jollei Ruotsin ja Venäjän rahan kurssi olisi niin horjuva, olisin pannut hinnan Ruotsin pankkorahassa, jolloin menekistä olisi varmasti tullut vielä parempi; sillä on paljon ihmisiä, jotka näkevät vain numeromäärän. Vielä ei ole montakaan kappaletta myyty, mutta kunhan kaikki opiskelijat ovat tulleet, toivon kaupan käyvän paremmalla vauhdilla. Terveisiä kaikille

Ystävältäsi ja veljeltäsi
CarlHSt—giltä

Helsinki 28. 3. 1839

Hyvä Veli! Vihdoinkin ehdin kirjoittaa muutamia rivejä sinulle. Kiitos kirjeestäsi! Kysyt, mitä kilpailijoilleni lehtorinviran haussa kuuluu. Kuukaan muu kuin Gottlund ei ole osoittanut pätevyyttään, eikä hänkään suullisella luennolla, vaan antamalla näytteeksi *Afhandlingar I Grammatik* sekä painettuja kirjoituksiaan. Jos minun tuomarini Reiniä lukuun ottamatta ymmärtäisivät edes vähäisimminkin sitä asiaa, jota heidän on arvioitava, ja tunnustaisivat lisäksi totuuden, että ”man äger ej snille för det man är galen”, en olisi huolissani tuloksesta, mutta kun useimmat eivät tiedä muuta kuin että hän julkaissut joukon suomenkielisiä kirjoitelmia, ja koska hän itse näyttää olevan voittamaton juonittelun mestari ja hänellä sitä paitsi on, kuten olen huomaavinani, patrioottinen Nervander avustajana, en tiedä miten käy, varsinkin kun he saavat hyvää aikaa valmistella mieliä sillä välin kun meidän opinnäytteemme ovat kierroksella. Jos Becker, jota pidän ainoana pätevänä tuomarina, saisi suunvuoron, olisin tyytyväinen, miten asia sitten päättyisikin. Sääli Gottlundia, mutta vielä enemmän on sääli suomen kieltä ja kirjallisuutta, joita eivät auta haihattelijat jne. Gottlundin ala ei ole filologia vaan muinaistiede, ja jos he haluavat auttaa häntä, niin tehkööt hänestä Senaatin arkistonhoitajan. Mutta pelkään, että he varovat toimiaan. Cajan kävi läpi Mehiläisen helmi- ja maaliskuun korrehtuurit ja valittaa, että niihin oli päässyt paljon painovirheitä. Waseniuksen kirjapainossa hutiloidaan ja hätiköidään niin kirotusti, ettei se ajan mittaan enää vetele. 18. päivä tätä kuuta annoin käsikirjoituksen painoon huomautuksella, että 20. päivä tulisi lisää. Odotin 25. päivään, mutta kun mitään ilmoitusta lisäkäsikirjoituksesta ei kuulunut, menin painoon ja huomasin, ettei latomista ollut vielä aloitettu; vasta seuraavana päivänä ilta-päivällä haettiin se osa käsikirjoitusta, jonka piti aloittaa lehti. Olen ottanut vapauden tehdä pienen muutoksen aritmetiikkakirjoitelman kertolaskuoppiin, joka ei mielestäni ollut kyllin selkeä. Saakoon se sinun hyväksyntäsi. Suomalaisen Seuran vuosipäivänä minut valittiin sihteeriksi, niin että minä moninaisten askarteni lisäksi saan vielä yhden, ennen kuin pääni on ehtinyt kunnolla toipua siitä hirveästä päänsärystä, joka on parannettu vielä hirveämmillä kuppauksilla pään läpi. Saa nähdä, ehdinkö miettiä luvattua sanakirjajuttua; minun kilpakumppanini on julkaisemassa *Tidningar*issa elämäkerrallisia kirjoitelmia Ruotsissa kootuista käsikirjoituksistaan. Minun pitäisi, jos aika antaa myöten (silloin pitäisi aika ottaa Lyseosta, jonka rehtori tällä haavaa olen ja josta saan leipäni) kirjoittaa jotain lehtiin ja lisäksi toimittaa suomeksi ainakin osa luennostani, joka käsittelee ”Suomalaisten partikkelien kieliopillista alkuperää ja johtoa”. Olen ajatellut arvostella Heleniuksen Suomalaisen sanakirjan, jota en ole vielä

nähty mutta jonka sanotaan olevan hirveä. Sano terveisiä ystäville ja sukulaisille ystävältäsi

Carl H. Ståhlbergiltä

Lönnrot kirjoitti Ståhlbergille 26.4.1839 Kajaanista:

Kiitos kirj. – Hemmetin typerää olisi, jos sinä menettäisit suomen lehtoraatin, tai paremminkin suomen lehtoraatti sinut. Mutta sitä en usko – Empä uskova olisi, Jos vaikka sata sanoisi, Tuhat suuta tunnustaisi. – Myös toisilta saamista-tiedoista vaikuttaa siltä kuin olisit itseoikeutettu. – Harmillista tilaajille on, ettei Wasenius ole, kuten kirjoitat, huolellisempi. Barck oli siinä asiassa korvaamaton mies. Vielä koskaan ei ole tapahtunut, ettei Mehil. olisi kuukauden ensimmäisenä postipäivänä ollut valmis lähetettäväksi. Otaksun, että sinä nyt paljon lääkitsemisen jälkeen olet pirteämpi kuin jopa ennen sairautta, ja olet terve-tullut tänne kesällä. Sitten käymme lapin kielen kimppuun pastori Stockflethin kanssa, joka on luvannut tulla Pohj.Lapista tänne. Siitä pidän kyllä huolta, ettemme asu yhtä ahtaasti kuin viime kesänä, sillä olen ostanut Sotkamosta uuden pirtin, jonka sitä ennen pitäisi olla pystyssä. – Tämän mukana ei tule mitään kä-sik. kesäkuuksi, vaan seuraavassa postissa. Aikaisemmin sitä ei kaivattanekaan, koska edellisiltä kuukausilta on jäänyt huomattava ylijäämä. Vuoden jälki-puoliskolla olen ajatellut ruokkia Mehil. enimmäkseen yleisellä maantiet., jos-ta oppikirjaa suomeksi ei ole edes aloitettu

Lönnrot kirjoitti Ståhlbergille 24.5.1839 Kajaanista (konsepti):

Viime helluntaipäivänä olin vähällä kuolla... Ennen minulla oli useimmiten ollut toimitettavat suomalaiset lyyrilliset runot mukanani kaupunkimatkalla as-karrellakseni myös vapaahetkinä niiden parissa, mutta tällä kerralla ne eivät on-neksi tai onnettomuudeksi olleet mukana. Onneksi tavallisessa mielessä, mutta onnettomuudeksi itselleni, sillä jo kauan olen alkanut pelätä, ettei kukaan muu kuin saatana itse johdattele minun suomen innostustani. Sillä niin kuin se yleen-sä näyttää panneen näppinsä peliin saattaakseen useimmat aikamme virkamiehet penseiksi ja välinpitämättömiksi varsinaisessa toimessaan, niin se näyttää teke-vän minunkin kanssani ja imartelea minua suomen harrastuksella saadakseen sitten joskus iloita siitä, etten ole täyttänyt velvollisuuttani lääkärinä. Tämän pe-lon vallassa olenkin monta kertaa täysin vakavissani ajatellut erota, ja olisin kai jo niin tehnytkin, ellei minulla olisi iäkkäitä vanhempiani huollettavana. Olen

todellakin Skyllan ja Kharybdiksen välissä. – Usko tai älä, mutta luopuisin arvelematta koko lääkärin virasta, jos minulla olisi toiveita edes 300 ruplan eläkkeestä, jotta voisin sitten työskennellä suomen parissa tarvitsematta alati pelätä, että minulla on paholainen rinnallani. Näistä tunnonvaivoistani en ole puhunut kenellekään, koska useimmat pitäisivät niitä hulluutena, ehkä sinäkin nyt, mutta luultavasti et enää silloin, kun olet saanut niskoillesi viran, jota et kaikitse ponnistuksista huolimatta pysty tyydyttävästi hoitamaan ja koska mielessäsi kuitenkin väikkyisi läheisempänä jokin muu kuin tämä varsinainen velvollisuutesi.

Helsinki 21. kesäkuuta 1839

Hyvä Veli! Viime kirjeesi on ollut alati mielessäni, ja silti olen näin kauan lykännyt vastaustani, koska olen halunnut antaa sinulle varman tiedon yhdestä jos toisestakin. Kertomaasi onnettomuutta olisi varmaan minunkin vaikea kauan muistella ilman tärisyttävää tunnetta, siksi en ihmettele, että se, sen raskaan työn ohella jonka olet suomalaisen kirjallisuuden hyväksi tehnyt, on herättänyt sinussa ajatuksia, jollaisten kukaan ihmis- ja isänmaanystävä ei soisi saavan jalansijaa sinussa. Voin elävästi asettua asemaasi ja tuntea sen epämiellyttävyyden, ja kuitenkin mielisin vaihtaa paikkaa kanssasi; onhan kyseessä kuitenkin vain kaksi palavaa halua, ja ne ovat kumpikin jotensakin vallassasi: jos ne joskus tuntuvat polttavilta, ovat ne kuitenkin yleensä sielua lämmittäviä, ja kuten asiat ovat olleet, ja luultavasti vielä kauan ovat maassamme, sinä olet juuri kaksoisroolisi kautta lääkärinä ja suomalaisessa kirjallisuudessa pystynyt tekemään niin paljon suomalaisen kirjallisuuden hyväksi silti tietäen, ettet ole jättänyt iäkkeitä vanhempiasi tuetta. Palauttakoon tietoisuus siitä, mitä olet tehnyt suomalaisen kirjallisuuden ja vanhempiesi hyväksi, sekä se vakaumus, joka ainakin minulla on, etteivät kokonaisen ihmisiän ponnistelut lääketieteen opiskelussa riitä horjuttamaan lääkärin luottamusta enemmän Jumalan kaitselmukseen kuin omaan taitavuuteensa, samoin kuin myös se epäilemättä saamasi kokemus, että niin kauan kuin ihmisen terveyden ulkoiset ehdot eivät ole sinun vallassasi, sinä et täydellisimmällä lääkintätaidon tietämykselläkään ja puhtaimmalla tahdollakaan tehdä, mitä sinun lääkärinä pitäisi, kuitenkaan pääse pitemmälle kuin että tunnet velvollisuutesi ja haluat täyttää sen, mutta et voi, ja siksi pyrkiessäsi tavoitteeseesi kuitenkin jäät kahden tulen väliin – palauttakoot, halusin sanoa, nämä mietteet sieluusi sen rauhan ja tyytyväisyyden, jota näytät kaipaavan. ”Omien tuskien lääketieteen tohtoriksi promovoiduna” haluaisin määrätä, ettet rasittaisi itseäsi liikaa yksinäisyydessäsi. Se on kai jo aikaisemmin tehnyt sinulle pahaa ja sitten onnettomuus lisäksi.

28. kesäkuuta. Ennen kuin lähdän kaivohuoneelle, minun on muutamalla sanalla lopetettava tämä viikko sitten aloitettu, mutta silloin sen vuoksi kesken jäänyt kirje, että halusin kysyä Grönlundilta neuvoa, miten minun pitäisi aloittaa kesäni nyt kun olen päättänyt käyttää sen, samoin kuin syksyn, terveyteni hyväksi, sikäli kuin ei satu mitään, mikä pakottaisi muuttamaan päätökseni. Jos se toteutuu, olen kahdessa suhteessa pettänyt sinut, ja juuri sen takia sen tekeminen on jäänyt näin pitkään. 1) En tule niin varhain kuin olin aikonut Kajaaniin, jonne olin jo hakenut kylpylävieraksi Raahesta ottaakseni terveysvesikuurin siellä, 2) en palaa takaisin kanssasi, koska olen aikonut viettää syksyn Pohjanmaalla. Joka kohdassa minun ei kuitenkaan tarvitse pettää sinua. Huoneissani tulee tosin lokakuun alkuun asumaan maisteri Bygden, jonka sijaiseni lyseon vararehtorina täytyy asua lyseon talossa (Jahnssonin kulmatalo Korkeavuorenkadulla), joten sinusta olisi ehkä kiusallista asua siellä, vaikka huoneita onkin kolme ja Bygden on maailman sosiaalisin ihminen; mutta joka tapauksessa ne ovat käytettävissä aluksi osittain ja lokakuusta helmikuuhun kokonaan, minkä jälkeen toivon meidän jakavan ne yhdessä loppupalven. Mutta tästä enemmän kun tulen Kajaaniin, mikä ei voi tapahtua ennen kuin elokuussa sikäli kuin en saa kirjeitse tietää J. F. Tickléniltä, että hän on muiden kera matkustanut Kajaaniin terveysvesikuurille. – Itse nautin kuten sanottu terveysvettä toistaiseksi täällä, ja jos viihdyn hyvin, aion lopettaa kuurin täällä, muussa tapauksessa otan pullot mukaan ja jatkan kuuria Ristiinassa ja jatkan sitten matkaa. Konsistori on katsonut suomen kielen lehtoraatin kuuluvan Gottlundille; se on nimittäin 15 äänellä yhtä vastaan asettanut Gottlundin ensimmäiselle sijalle, vaikka useimmat ovat arvostaneet myös minun vähäisiä ansioitani. Jollei konsistorin menettely opinnäytteidemme arvioinnissa olisi, lievimmin sanoen, kevytmielistä, olisin jättänyt asian sikseen ja ehkä ikiajoiksi kääntänyt selkäni suomalaiselle kirjallisuudelle jotten utrimque uni (?); mutta nyt olen valittanut asiasta, vaikkakin ilman toivoa menestyksestä, koska minulla ei ole muita suosijoita ja puolestapuhujia kuin ne, jotka mielestäni olisivat asiassa pätevimpiä tuomareita, joku Becker, joku Akiander jne.; mutta heiltä kansleri, yhtä vähän kuin konsistorikaan, tuskin katsoo tarpeelliseksi kysyä neuvoa. Eilen sain kanslerinsihteerin af Schultenilta kirjeen, josta tiedän, että valitukseni on jo lähetetty konsistorin kokoukselle. Katson nyt tehneeni asiassa sen, mikä minun on pitänyt, ja odotan tyynesti sen kehitystä. Jos saan viran, iloitsen siitä, että olen saanut selvän päämäärän ponnisteluilleni ja hyvän tahtoni tunnustetuksi; jollen saa, iloitsen nähdessäni, että vastuu pyhän asian menestyksestä on sysätty toiselle, ehkä vähemmän herkälle sielulle. Rein on ottanut hoitaakseen Mehiläisen korrehtuurin seuraaviksi kuukausiksi. Olin lukenut ensimmäisen korrehtuurin heinäkuun numeron vakioarkista, kun juhannuspäivänä pyysin häneltä asiaa. Becker aikoo terveysve-

sikuurille heti kun pääsee kiireisestä työstä, uudesta tullisäännöstä, joka on hädin tuskin ehditty painaa heinäkuussa ja joka elokuussa pitää toimittaa kaikkien noudatettavaksi. Sano kaikille terveisiä ystävältäsi

Carl H. Ståhlbergiltä

Helsinki 19.7.1839

Hyvä Veli! Rabbe on luvannut jättää kuoressaan tilaa kirjeelleni, ja tässä on sinulle oikea brunnikirje. Kuten jo luullakseni mainitsin viime kirjeessäni, juon terveysvettä täällä ja aion jatkaa sitä aina tämän kuun loppuun saakka, minkä jälkeen matkustan pohjoiseen, viivyn jonkin aikaa Ristiinassa ja tulen Kajaaniin jollen aikaisemmin niin ainakin elokuun jälkipuoliskolla. Sen jälkeen kun olen alistunut tähän kalliiseen ja ikävään kuuriin H:gissä, en halua jättää sitä puolitiehen. – Tajuan nyt kuitenkin, että olisin tehnyt viisaammin, jos olisin noudattanut omaa aikomustani lähteä täältä ennen juhannusta ja hoiata terveyttäni muualla. Viihdyn niin huonosti tässä kirjavassa 128 kylpylävieraan joukossa, josta en tunne ketään lähemmin. Terveisiä kaikille asianomaisille ystävältäsi

CarlHStg:iltä

Paltamon äänioikeutettujen miesten valituksesta en ole kysellyt sen enempää, koska otaksut asian kulkevan normaalia kulkuaan asianmukaisten viranomaisten kautta; aion kuitenkin ennen lähtöäni täältä tiedustella, miten pitkälle asia on edennyt.

(Lönnrot kirjoitti 6.9.1839 F. J. Rabbelle Kajaanista mm.: ”Mitä tulee huoneisiin, joita tarjosit minulle, saan ensiksi kiittää Sinua; mutta kun Ståhlberg on pyytänyt minua kanssaan asumaan Jahnssonin talossa oleviin huoneisiinsa ja kun koko vuoden ajan tulen tutkimaan ja järjestelemään suomenkielisiä aineksia, missä työssä hän usein saattaa minua auttaa, pidän sopivampana asettua sinne, etenkin kun ennen olen asunut samoissa huoneissa. – Ståhlbergin terveys on päivä päivältä parantunut, ja luulenpa, että hän kolmekin viikkoa vaellettuansa tämän läänin erämaissa, on koko Herkules.”

11.10.1839 Lönnrot kirjoitti Rabbelle mm.: ”Ståhlbergin kanssa onnellisesti päätettyäni neljä viikkoa kestäneen tarkastusmatkan Hyrynsalmella, Kiannalla, osassa Arkangelin kuvernementtiä ym. olen nyt päättänyt lähteä täältä Helsinkiin matkaamaan. – – – Ståhlberg lähettää terveisiä. Hä-

nen terveytensä on päivä päivältä parantunut, niin että hän pian kenen kanssa tahansa voi siinä suhteessa kilpailla.” Elias Lönnrot: Matkat 1828–1844. Weilin+Göös 1980.)

Helsinki 20.9.1840

Parahin Veli Elias! Kiitos kirjeestäsi, johon olen vitkastellut vastata sen vuoksi, ettei minulla ole ollut tarpeeksi vapaata voidakseni varmistaa kaiken, mistä olen tahtonut kirjoittaa, ja koska olen myös odottanut, että se hutilus Tandefelt ilmaantuisi tänne. Luultavasti hänellä ei ole ollut sanakirjan muis-tiinpanoja mukanaan ja luoja ties, milloin hän saa työn valmiiksi. Jollen muis-ta väärin, he sanoivat ennen lähtöäsi, että Cygnaeus oli luvannut huolehtia si-nun Kanteletar-kappaleittesi lähettämisestä Porvooseen. Olen haeskellut se-kä Cygnaeusta että Öhmania (viimeksi tänä iltana) saadakseni valaistusta tä-hän asiaan, mutta en ole tavoittanut kumpaakaan. Huolehdin kuitenkin siitä, että nämä kappaleet lähtevät laivalla Helsingistä ensi tiistaina, jollei niitä ole jo lähetetty. Heti palattuani retkeltäni Inkooseen ja Tammisaareen Zitting jät-ti minulle Kantelettaren käsikirjoituksen (kolmas osa) ja korrehtuurin, ja pa-neuduin siihen kunnes lyseon asioiden hoito teki jatkamisen mahdottomak-si. Akiander otti sitten sen tehdäkseen, ja joko hän tai Rabbe lienevät jo pyy-täneet sinua ilmoittamaan, pitäisikö kolmanteen osaan sinun tuumailusi mu-kaan tulla vielä jotain käsikirjoituksen tekstin ja muunnelmien lisäksi, sama-ten kuin onko sinulla jotain luetteloa toisen osan painovirheistä. Rabben kaut-ta lienet jo saanut painetut arkit.

Kiesini valjaineen myyn 220 ruplalla, mutta en sen alle, sikäli kuin ne ovat saaneet olla rauhassa. Jos ne ovat jollain lailla rapistuneet, minun pitää kai tinkiä vähän. Ilman valjaita en voi kiesejä myydä, sillä mitä minä teen val-jailla Kajaanissa, jollei minulla ole kärryjä. Sellaisia kiesejä valjaineen ei H:gissä voi saada alle 300 ruplalla, vaikka sitten tekisi ne itse ja näkisi näl-kää koko sen ajan joka työhön menisi.

Se, että Jacobista on tullut Kajaanin kruununvouti, ei voine enää olla uuti-nen edes Kajaanissa. Toivon nyt vain, että Benjamista tulisi komissioni-maanmittari samaan kaupunkiin, minusta Hyrynsalmen kirkkoherra ja että si-nä pysyisit paikassasi.

Täällä valitetaan yleisesti pahasta kadosta, joka johtuu siitä ruis oli kaik-kialla laossa.

Täällä oli kesäisen lämmintä aina noin tämän kuun 10 päivään saakka, jol-loin uin viimeistä kertaa, vaikka väitettiin, ettei vesi vielä paria päivää myö-hemmin ollut sanottavasti viilennyt.

Sano Levoniukselle terveisiä ja pyydä häntä huolehtimaan tavaroistani, jotka haen ensi kesänä jos en aikaisemmin. Terveisiä myös isällesi ja äidillesi sekä muille kajaanilaisille ystävältäsi

Carl H. Stg

Castrén on juuri palannut matkaltaan. Crusell (tohtori) on pyytänyt minua kertomaan terveisiä sinulle ja sanomaan, että sinulla on terävä kynä, tarkoittaen että ymmärrät itse loput. Kaikki tutut voivat hyvin. Lille pitää aamulla ensimmäisen luentonsa. Ela, olisipa siellä!

Lönnrot kirjoitti Ståhlbergille 24.9.1840 Kajaanista (konsepti):

Siitä asti, kun erosimme Helsingissä, olen tuskin hetkeäkään saanut olla paikoillani. Olen nyt virka-aikani viime viikkoina joutunut matkustamaan enemmän kuin ennen koko vuonna. Ne harvat päivät, jotka olen välillä saanut olla Kajaanissa, ovat menneet virkakirjelmiin kuten raportteihin, obduktiotodistuksiin ja sen sellaiseen. Luultavasti kohtalo on viime aikojen ankaraalla työllä halunnut valmistaa minua virkavapauteni paljon miellyttävämpään alkuun tai kääntää sitten ajatukseni niin etten liikaa kaipaisi teitä ja Helsinkiä. Tämä käyköön nyt myös anteeksipyyntöä ja selityksestä sille etten ole kirjoittanut. Näitäkin rivejä riipustan kestikievarissa 50 virstan päässä Kajaanista takanani noin 300 virstan vaellus, jolla olen viipynyt kaikkiaan 17 vuorokautta. Sillä tähän aikaan vuodesta täällä ei vaelleta juuri enempää kuin 3 peninkulmaa vuorokaudessa. Syy tähän matkaani on ollut kolmenlainen. Ensin kirjoitti Oulun piirilääkäri tohtori Asp minulle, että hän ja tri Ticklén, Raahen piirilääkäri, olivat sopineet että he tarkastusmatkallaan tapaisivat Nissilän kestikievarissa, joka on lähellä kummankin piirin rajaa eikä kauempana kuin 15 virstan päässä Saarestenmäestä, joka kuuluu minun piiriini. Asp pyysi myös minua, jos mahdollista, tulemaan paikalle, ja saman pyynnön on esittänyt Kuopion piirilääkäri tri Lindfors, jonka piirissä mainittu Nissilä on Iisalmen pitäjässä. Se oli yksi syy matkaani, ja toinen oli tarkastusmatka Säräisniemen kappeliseurakuntaan. Kolmanneksi olin vähän aikaisemmin saanut kuvernöörinvirastolta määräyksen suorittaa lääkärintarkastuksen Puolangan kappeliseurakunnassa. Kaikki nämä matkat halusin tehdä samassa yhteydessä, kuten nyt olen tehnytkin, ja olen nyt kotimatalla Kajaaniin, odotan täällä vain kruununvoutiamme, joka huomenna tulee tänne Hyrynsalmelta, jolloin yhdessä matkaamme kotiin. Lähdin ensin liikkeelle Kajaanista ja ajoin

35 virstaa yleistä maantietä, joka vie Kajaanista Kuopioon. Sitten kuljin sieltä korpimaiden yli Nissilään 25 virstaa sellaisia teitä, joita muut eivät pysty kulkemaan kuin rahvas ja hyvin harvoin joku seudun virkamies sekä keisari Aleksanteri syksyllä 1819. Vaelsin siellä perjantaina syyskuun 11 päivänä. Se oli tavattoman kylmä päivä ja silloin satoi ensilumen sinä vuonna. Lunta tuli niin paljon, että ruispellot, jotka olivat vielä puoliksi niittämättä, peittyivät kokonaan. Lukuun ottamatta yhtenäsi esiintyviä vetisiä soita, jotka eivät kantaneet hevosta, ja metsäpuroja, joiden ylittämiseen ei ollut muuta siltaa kuin rannalta kaadettu ja puron poikki laitettu puu, olisin aivan hyvin voinut ajaa hevosella ja reellä. Mutta nyt minun piti kahlata sekä lumessa että soilla. Kaksi kertaa sinä päivänä kuivatun vaatteeni tien varrella olevissa maataloissa ja kolmannen kerran olin taas läpimärkä saapuessani iltamyöhään pimeässä Nissilään. Mutta nyt olivatkin päivän vaivat ohi. Ticklén ja Asp, jotka olivat tulleet joitakin tunteja aikaisemmin, olivat tuoneet yltäkylläisesti viinejä ja muuta, minä taas teetä. Siitä tuli iloista menoa, jonka yö ja uni lopulta katkaisivat. Katsoin ansaituksi hyvitykseksi päivän rasituksista juoda illalla niin paljon kuin jaksoin, mutta jaksoin melkein liikaa, sillä seuraavana aamuna päätäni kivisti. Tämä pääkipu oli kuitenkin pian tipotiessään, ja toverini väittivät, ettei se edes johtunut juomisesta vaan edellisen päivän kurjasta säästä. Vietimme koko päivän, lauantain 12 syyskuuta Nissilässä. Meikin saatoimme vahvistaa oikeaksi vanhan kokemuksen, että tie huviin ja iloon käy kieltäytyksen ja kyllästymisen kautta. Niin suuri kuin ilomme muutenkin olisi voinut olla tästä tapaamisesta, luulen kuitenkin, että edellisen päivän ikävyydet paljon lisäsivät sitä. Myöskään Tickléniltä ja Aspilta matka ei ollut sujunut miellyttävimmällä tavalla. Sillä vaikka he ajoivat kärriillä, oli runsas lumentulo ja vastatuuli silti tunkeutunut heidän vaatteittensa läpi ja kastellut heidät perin pohjin. Mutta nyt järjestys oli päinvastainen: vaatteet ja ruumis ulkopuolelta saivat kuivua, mutta sisäisesti emme pysyneet yhtä kuivina. Paitsi erinäisiä pohdiskeluja in rebus medicis päätimme myös perustaa aikakauslehden, joka käsittelee yksinomaan isänmaallisia aiheita. Sitä julkaistaisiin Suomi-nimellä joka tai joka toinen kuukausi ja me paikalla olijat sitouduimme antamaan kukin aineksia kahdeksi kuukaudeksi 4 arkkia yhteensä eli kaksi arkkia kuukaudessa. Tämä aikakauslehti kastettiin sitten seuraavana päivänä samppanjan kera Vornan sillan alla Pulkkilan kappeliseurakunnassa, 60 virstaa Nissilästä. Meillä on tapana kastaa hyvin varhain lapset, joiden eloonjäämistä epäillä, ja katoliset kuuluvat muinaisina aikoina joskus jo ennen syntymää kastaneen sikiön; tämä käytäntö olkoon meidänkin puolustuksemme. Vornan sillalla erosin T:stä ja A:sta ja tulin sitten Säräisniemelle tiistaina 15 syyskuuta. Sieltä minun piti mennä Oulunjärven yli Jaalankaan 25 virstaa, mutta en päässyt kovan tuulen takia. Tuuli oli jo viikon ajan puhaltanut jatkuvasti idästä ja koonnut Säräis-

niemelle joukon rahvasta, joiden piti palata kotiseudulleen mutta jotka, niin rohkeita kuin olivatkin, eivät uskaltaneet nyt vaarantaa elämäänsä aallokossa. Tänä karanteeniaikana kuljin 15 virstaa Oulujoen alkuun Vaalan kylään, jonne muutama vuosi sitten on perustettu myös rautaruukki. Torstain vastaisena yönä tuuli lopulta kääntyi, ja tulin vesitse 20 virstaa Jaalangan kylään. Sieltä matkasin seuraavana päivänä Otermaan ja edelleen Otermasta Puokioon, sellaisia teitä joita harvoin kukaan kulkee. Lauantaina 19 päivä tulin Puolangalle, viivyin siellä aina keskiviikkoon 23 päivään, kunnes eilen ehdin tänne, josta on vain vesitie Kajaaniin, siellä en sitten kuitenkaan saa kauan viipyä, vaan minun on kohta lähdettävä vielä pitemmälle matkalle Sotkamoon, Kuhmoon, Kiantaan ja muille seuduille. Sitä ennen minun pitäisi nyt kirjoittaa jokin artikkeli tai tutkielma suomalaisesta aiheesta ja olen paremman puutteessa valinnut siksi: — — —

Helsinki 25.10.1840

Hyvä Veli! Sain Tickléniltä Raahesta jokin aika sitten kirjeen teidän neuvonpidostanne Vornan sillan alla. Omasta puolestani ajattelin, että mitä enemmän väkeä, sitä parempi seurakunta, ja neuvoteltuani Wirzénin ja Castrénin kanssa annoimme myös Reinille ja Rabbelle tiedon asiasta ja tilaisuuden osallistua hankkeeseen, ja koska he halusivat tulla mukaan, kokoonnuimme viime torstaina pohtimaan alustavasti asiaa. Kokouksen pääasiallisena tuloksena oli kirjelmän laatiminen senaatille luvan saamiseksi hankkeelle, jossa ei Wirzénin ja Castrénin mielestä pitäisi julkaista vain alkuperäiskirjoitelmia, vaan myös vanhoja asiakirjoja jne. Koska meitä nyt on 8, pitäisi teidän päätöstänne, että jokainen täyttäisi yhden vihkon, muuntaa sitten että jokainen lähettää artikkeleita yhteen vihkoon niin pian kuin suinkin, mutta että tšekäläiset muodostavat toimikunnan, joka kokoontuu joka toinen kuukausi (tammikuun 1., maaliskuun 1. jne.) päättämään, mitä vihkoseen otetaan. Kelvollisista kirjoitelmista ensimmäisiin vihkoihin voisi tulla pulaa, jos Castrénin ja minun pitäisi yksin vastata ensimmäisistä vihkosista, koska me kumpikaan emme ainakaan ennen joululomia ehdi edes ajatella asiaa. Senaatin luvan tultua meidän on kokoonnuttava sopimaan toimenpiteistä. — Eräiden Viipurin kymnaasin yliopettajien kehotuksesta olen päättänyt nyt hakea Viipuriin; joten jollei Herrallamme tai Paholaisella jälleen ole suosikkia, joka työnnetään etusijalle, en ensi lukukaudella enää ole H:gissä. Neljä ja puoli vuotta sitten hylkäsin viran, jonka saatoin ottaa kuin hyllyltä, ja nyt kelpaa toinen samanlainen. Koska täällä aletaan sanoa irti vanhoja Ruotsin rahassa otettuja lainoja, joissa olen takaa-jana, tarvitsisin rahaa ja myisin siksi kernaasti kiesini, sitäkin mieluum-

min, koska minulle ei nyt enää juuri tule tilaisuutta matkustaa meritse Pohjanmaalle; jollei Aejmelaesus siis tee kovin alhaista tarjousta. Jos on vaara, että kiesit ovat jollain lailla vaurioituneet, minun on kai annettava vähän enemmän alennusta. – Sinä et kaikei ole mikään taloudellisten huolien ja asioiden Liebhaver, mutta ehkä otat toimeksesi puhua puolestani tässä asiassa.

Lokak. 30. – Kirje on odottanut Palinin lähtöä, ja eilen (29. päivä) sain sen käsistäni. Terveisiä kaikille alkaen Polvilasta ja päättyen mihin piirisi kolkkaan haluat, jos vielä ennen lähtöäsi sieltä teet joitakin matkoja.

Tuus

C. H. Stg

Jos voisit tänne tullessasi ottaa mukaasi viittani ja kirjani, tekisit minulle suuren palveluksen.

Jos tulet Porvoon kautta, sinun pitäisi hakea Öhmanin kirjakaupasta ne 8 kpl Kantelettaren 2. osaa, jotka vahingossa lähetettiin hänelle; muuten joudun hankaluuksiin tehdessäni selvitystä Seuran kappaleista. Olen nyt sanoutunut irti sihteerin tehtävästä ja Castrén tulee siksi hoitamaan sitä.

Helsinki 20.11.1840

Hyvä Veli! Emme ole saaneet vielä lupaa Suomen julkaisemiselle, mutta se ei viipyne enää kauan, ja olen syvästi huolestunut hankkeen menestymisestä, koska olemme jokainen aika valmistautumattomia ja koska minun teidän alkuperäisen suunnitelmanne mukaan pitäisi vastata toisesta vihkosta, mihin en nykyisissä oloissa mitenkään pysty. Ensiksikin minulla on joulukuun puoliväliin saakka niin kiire lyseossa, etten ehdi mitään muuta, toiseksi tarvitsen koko tammikuun valmistautuakseni kelpoisuustutkintoon Viipurissa helmikuun alussa, ja kolmanneksi, saanpa viran tai en, minulla tulee olemaan taas liian paljon tekemistä, jotta saisin nopeasti aikaan mitään kirjallista. Olin aikonut kirjoittaa selonteon matkastamme Kajaanin läänissä, mutta valitettavasti en tiedä, tuleeko siitä mitään, jollen tee matkaa uudestaan; ainakin minun pitäisi neuvotella sinun kanssasi monista seikoista. Edelleen olin ajatellut arvostella Runolan ja Heleniuksen sanakirjan; mutta muutamassa kuu-kaudessa ehdin tuskin lukea sitä. Castrén hioo parhaillaan Kalevalan käännöstään painokuntoon, eikä hänelläkään näytä olevan paljon in petto. Rein ei ole voinut varmasti sitoutua siihen, että hänellä olisi jotain valmiina 1. vih-

koon. Hän on kuitenkin luvannut ajan ja tilaisuuden mukaan laatia katsauksen Suomen historialliseen kirjallisuuteen. Sic stantibus rebus, sinulla pitää joko olla jotain varalla ensimmäisiin vihkoihin tai lehden julkaisemista on lykättävä heinäkuun alkuun. Jos lupa tulee niin myöhään, että ennakkotilausaika jää liian lyhyeksi, olisi kai parasta aloittaa vasta vuoden jälkipuoliskolla. Ticklén ehdottaa, että jokainen toimituksen jäsen velvoitetaan kesäkuuhun 1841 mennessä luovuttamaan käsikirjoitus 4 arkkiin tämän vuoden tarpeeseen ja tammikuuhun 1843 mennessä 4 arkkiin sen vuoden tarpeeseen. Niin että olisi aina käytettävissä pysyvä varasto lähetetyistä artikkeleista riippumatta. Sinä tuonet Kantelettareen perustuvan Sanaluettelon mukana tänne tullessasi, koska et ole lähettänyt sitä. Sen puuttuminen on aiheuttanut vähän hämmennystä. Jollet pian itse tule tänne, kuten sydämestämme toivomme, ilmoittanet minulle muutamalla rivillä, kuinka paljon suunnilleen Bäckwall on puhtaaksikirjoittanut käsikirjoituksiasi, jotta voisimme osapuulleen arvioida hänen palkkionsa. Terveisiä suvulle ja ystäville ystävältäsi

Carl H. Ståhlbergiltä

Huomaat, että olen alkanut säästää, ensiksi paperissa.

Ristiina 9.2.1841

Hyvä Veli Elias! Vaikka joku on luultavasti Helsingistä ilmoittanut sinulle, että sinun on turha odottaa Keckmanin sanakirjamuistiinpanoja Tohmajärvellä, kirjoitan kuitenkin muutaman rivin kertoakseni, että se halvatun T-feldtin on häpeällisesti pettänyt kaikki Renvallin Sanakirjan toisen osan muistiinpanojen puhtaaksikirjoittamisessa. Pari päivää ennen lähtöäni H: gistä saatiin nimittäin tieto, ettei mainitun Sanakirjan toinen osa ole yli vuoteen ollut T-feldtin käsissä ja ettei hän todennäköisesti ole vielä edes aloittanut puhtaaksikirjoittamista. Olet varmaan jo saanut tietää, että Suomen ensimmäisen vihkon pitäisi näihin aikoihin olla tullut painosta. Teroita siksi kynäsi myös sen varalta. Kieliopin tekemisestä lienee epäilemättä ollut suurta hyötyä sanakirjatyössäsi, mutta myös päinvastoin. Rakennat kieliopillisen järjestelmäsi varmaan Mehiläisessä esittämiesi käsitysten mukaisesti. Eikö maininta, jonkinlainen selonteko puolustaisi paikkaansa Suomessa. Vaikka kansantajuisemat kirjoitelmat olisivat aluksi ehkä paremmin yleisön mieleen. – Olen nyt paluumatkalla Viipurista, jossa olin kelpoisuustutkinnossa tämän kuun 4. päivänä, minut nimitettiin samana päivänä tilap. yliopettajaksi. Kilpakumppanini, jonka piti päteväytyä seuraavana päivänä, oli nimittäin edellisenä päi-

vänä ilmoittanut luopuvansa; koska hän halusi vapaat kädet hakea erästä opettajanvirkaa Käkisalimesta. Hankaluuksia ei siis pitäisi tulla, vaikka piispa ehdollepanoa laadittaessa olikin julistanut minut epäpäteväksi sen vuoksi, etten ollut hakenut Porvoon hiippakuntaan. Hän oli läsnä tutkinnossa ja jopa ylimääräisenä opposenttina ja oli asiaa ratkaistaessa yhtynyt muiden mukana antamaan minulle korkeimmat arvosanat ja nimittämään minut. Vapaassa valinnassani on, muutanko sinne huhtikuussa vai vasta seuraavan lukukauden alussa. En ole vielä ehtinyt ratkaista sitä. Se on kai kiinni siitä, miten pystyn irtautumaan H:gistä. – Kirjoita nyt jotain Suomeen ja ilmoita aina välillä muutamalla rivillä, missä päin vaellat. Terveisiä tutuille, jos heitä tapaat, kuten myös minulle tuntemattomalle matkakumppanillesi. Voi hyvin! Huomenna matkustan täältä.

Ystäväsi
C.H.Stg

Helsinki 28.7.1841

Hyvä Veli! Luultavasti olet jo arvannutkin, että olen jättänyt Laukon-matkan mielestäni. Se tapahtui kuitenkin vasta muutama päivä sitten, joten en ole tätä ennen voinut ilmoittaa siitä sinulle. Syynä matkan lykkäämiseen ja lopulta siitä luopumiseenkin on ollut rasittava muuttotouhu. Jos olisin aavistanut ryhtyessäni pakkaamaan kirjojani ja muita tavaroitani, miten paljon vaihua ja kustannuksia muuttoon liittyy, olisin myynyt koko roskan ja matkustanut Viipuriin in puris naturalibus. Vaikka en ole ottanut mukaan paljon tilaa vieviä huonekaluja kuten sänkyjä, sohvia, kirjahyllyjä, pöytiä jne. tai tarpeetonta rojua, on pelkkä pakkaus maksanut minulle 35 ruplaa 45, rahti ja purkaminen tulevat varmaan olemaan samaa luokkaa. Varsinainen syy matkan perumiseen oli kuitenkin se, että minun oli ensin odotettava kuvernementtisihteeri Alftania, joka on Deckerin ohella ainoa, joka ylläpitää jonkinlaista laivaliikennettä Helsingin ja Viipurin (tai oikeastaan Viipurin lähistöllä olevan tilansa) välillä, jotta saisin häneltä itseltään luvan lähettää tavarani hänen laivallaan, vaikkei se menekään Viipurin satamaan, ja toiseksi itse laivaa, jota kahden viikon ajan on joka päivä varrottu tänne. Nyt pakkilaatikoni keinuvat vihdoin ruumassa tai lienevät ehkä jo poissa sieltä; mutta minulla ei ole enää aikaa matkustaa länteen. Sen vuoksi en voi taaskaan ajatella mainittua kirjoitelmaa Suomeen ennen kuin saamme uudestaan keskustella siitä yhdessä. Aion muokata partikkeliopin Suomea varten. Sjöberg (kivipainaja) on jättänyt minulle kirotn huonosti onnistuneen Elias Lönnrotin si-

nulle toimitettavaksi. Jos voin Frenckellin kautta saada sen Helsinkiin, se saattaa tulla käsiisi ennen kuin lähdet pohjoiseen; muussa tapauksessa saat tulla Viipuriin hakemaan sitä. Olisi ikävää, jos työillesi aiheutuisi jotain vahinkoa siitä, ettet omista niitä kirjoja jotka olin luvannut tuoda mukani. Oheisena kirje siskollesi.

Ståhlberg

Viipuri 13.10.1841

Lue yksinäsi!

Hyvä Veli! Kirjeesi oli enemmän kuin yhdessä suhteessa tervetullut. Olin kauan tuuminut mielessäni kirjoittaa sinulle ja innokkaimmin juuri näinä päivinä, mutta en tiennyt, minne olisin kirjeen osoittanut. Viihdyn Viipurissa kohtalaisen hyvin, ja kunhan olen perehtynyt oppitunteihini ja saanut tarpeeksi aikaa laatia puheen (joka minun olisi pitänyt pitää ennen kuin aloitin oppituntini, mutta josta sain tiedon vasta lukukauden alkaessa, mikä piispan vouhotuksen vuoksi tapahtui yli viikkoa tavallista aikaisemmin) ja siten saanut oloni vähän rauhoitetuksi, toivon viihtyväni vielä paremmin. En osaa vielä sanoa, millaiseksi kymnaasien oppiaineiden jako muodostuu; mutta ilmeisesti tulee kolme eri jakoa, yksi Turkua ja Porvoota, toinen Viipuria ja kolmas Vaasaa ja Kuopiota varten. Viipurissa luonnonhistorian haluaa mieluiten kymnaasinapulainen. Turussa ja Porvoossa se liitetänee filosofiaan; uskonnon, latinan, kreikan, historian ja matematiikan lehtorit saavat tarpeeksi tunteja ilman sitäkin, vaikka luonnonhistoria muuten sopisikin antaa jollekin heistä. Kuopiossa ja Vaasassa se ei siten ymmärrettävästi voisi tulla kenellekään muulle kuin joko matematiikan lehtorille tai kymnaasinapulaiselle; sillä näiden kymnaasien 5 lehtorin joukossa pitänee kai olla yksi uskonnon, yksi latinan, yksi kreikan, yksi matematiikan ja yksi historian opettaja, ja filosofia tai luonnonhistoria jäävät siis hunningolle, ja filosofia (= siiveysoppi, psykologia ja logiikka), joka kaikkiaan käsittää vain 2 tuntia viikossa ja vain yhdelle luokalle, liitetänee uskontoon, ja luonnonhistoria, sikäli kuin kymnaasinapulainen ei sitä saa, annettaneen matematiikan opettajalle, jonka sen ohella pitäisi saada valita fysiikka, koska tämä tiede, milloin sitä ei ole kokonaan unohdettu, on tässä mitä sotkuisimmassa asetuksessa aina yhdistetty matematiikkaan. Tämä on todennäköistä, mutta jos tuomio-
kapitulit, joiden on suunniteltava jako, tekevät sen samassa hengessä kuin asetus on laadittu, tapahtuu pikemminkin järjettömin kuin todennäköisin.

Kirjoitin Helsingistä Lindforsille Kuopioon ja pyysin häntä ilmoittamaan

minulle, miten kalliiksi lehtorille sovelias elämä suunnilleen voisi tulla, sillä olisin toki mieluummin kuopiolainen kuin viipurilainen, mutta en ole saanut mitään vastausta, ja tuskinpa se olisi voinutkaan olla toiveiden mukainen, joten pyrkimykseni keskittyvät toistaiseksi jalansijan saamiseen Viipurissa.

Huom. Mitä nyt aion kirjoittaa, on toistaiseksi yksinomaan sinulle. Teillä on matkatoveri, jonka eräs tšekäläisistä tutuistamme on saattanut epäilyttävään valoon, ja olen hartaasti halunnut kertoa sinulle yhtä ja toista hänestä, jotta osaisit olla varuillasi ja varmistua siitä, mikä hän on miehiään. Arvaat varmasti, että puhun Forsterista. Tämä mies, joka oli oleskellut Kreikassa ja Italiassa, tuli yli vuosi sitten jälkimmäisestä maasta suomalaisella kauppalaivalla suoraan Helsinkiin; kääntyi ensin kauppias Knutssonin, ainoan seudulla olevan norjalaisen puoleen sanoen, että hän oli kuullut ruotsalaisia ja norjalaisia ylistettävän heidän vieraanvaraisuudesta; asettui sitten Boldtin luo eikä tietääkseni saanut kutsua muuta kuin kahden nöyristelevimmän, kenraali Thesleffin ja paroni Rosenkampfin, taloon, kunnes Castrén keksi hänet ja nosti hirveän metelin siitä, että tällainen mies oli jätetty huomiotta tieteellisissä seuroissa, joihin kutsuttuna hän ei kuitenkaan näyttänyt olevan oikein a son aise. Sen jälkeen hän matkusti (oltuaan Castrénin matkakumppanina Lapin-retkellä) Pietariin, josta hän kuitenkin palasi, en saanut selville kuinka pian, tänne kenraali Thesleffin tilalle, jossa hän asui yhdessä kenraalittaren kanssa ja josta hän kävi joitakin kertoja Viipurissa. Vieraillessaan kerran luonani täällä hän kysyi, mitä arvelisin siitä, että hän menisi Venäjän sisäministeriön palvelukseen, kuten kreivi Nesselrode oli kehottanut, ja kertoi samassa yhteydessä, että hän oli useita vuosia sitten tutustunut Nesselrodeen eräässä terveyskylpylässä Saksassa ja että kreivi oli jo silloin kutsunut hänet Venäjälle, hän ei olisi nyt kuitenkaan käynyt Nesselroden luona Pietarissa, ellei eräs tietty ruhtinas (en muista hänen nimeään), johon hän oli tutustunut Italiassa ja joka on sisäministeriön palveluksessa, olisi vienyt häntä kreivin luo. Tässä kaikessa ei ole mitään pahaa tai mitään merkillistä, mutta kun siihen lisätään, että hän vaelteli Kreikassa niin kauan kuin Nesselrode oli ulkoministeri, että hän tutustui Italiassa erääseen venäläiseen vakoojaan (näin kertoi mainittu tuttu), että hän tuli takaisin Suomeen sen jälkeen kun Nesselrodesta oli tullut sisäministeri ja lopuksi, että hän nyt on lyöttäytynyt niiden seuraan, jotka tunnetaan suomalaisimmiksi suomalaisiksi, voi tuntea houkutusta tehdä tiettyjä johtopäätöksiä. Minua hän petkutti varsin rumalla tavalla sikäli, että hän otti mukaansa joitakin kirjoja, jotka hän varmasti lupasi lähettää. Sano Castrénille, että minulla on nuhdesaarna valmiina hänelle. Aiheen hän voi lukea kirjeestä, ja sano muuten kovasti terveisiä kaikille tutuille sinun

CHS

Viipuri 9.4.1842

Rakas Veli! Toiveesi mukaan, Elias, kerron sinulle nyt niin paljon uutisia kotimaasta kuin tällä haavaa mieleeni juolahtaa. Ensimmäiseksi terveisiä iäkkäiltä vanhemmiltasi, jotka olivat pirteitä ja terveitä, kun tammikuun lopussa Kajaanista Nurmeksen kautta palatessani satuin kulkemaan Polvilan ohi ja kävin pikaisesti katsomassa heitä. Myös veljesi Gabriel voi hyvin, vaikka en voinutkaan tavata häntä syystä, jonka vasta jälkeempäin ymmärsin, kun kyytimieheni kertoi, että hän oli ollut pirtissä sitomassa talon renkiä, joka oli petkeleellä viiltänyt pahasti kätensä. Frans oli yhtä virkeä ja vakaa ja pieni kuin ennenkin. Kajaanissa kaikki oli entisellään, paitsi että siellä julkaistiin sanomalehteä ”Kajana Weckoblad”, jota toimittivat Avellan (joka nyt oli matkustanut Ouluun), Keckman ja Roos. Siitä oli muun muassa luettavissa, että ”Kuhmossa tulee pian häät”. Eskolinin sanotaan nimittäin menneen kihloihin Fredrica Högmanin kanssa, eikä hän itse kiistänyt asiaa. Kajaaniin tulin Helsingin, Porvoon, Mikkelin ja Kuopion kautta. Tämän lähes 50 peninkulman mutkan tein sen vuoksi, että halusin henkilökohtaisesti ottaa H:gissä selvää siitä, mikä viivytti hakemani kotipaikkaoikeuden myöntämistä minulle Porvoon hiippakunnassa, koska minua ei tämän viivästyksen takia voitu nimittää vakinaiseksi lehtoriksi ennen joulukuun 15 päivää, jolloin senaatin tuomiokapituleille antaman käskykirjeen mukaan kaikki Porvoon hiippakunnan uusien julkisten oppilaitosten virat (lukuun ottamatta Kuopion kymnaasia ja Helsingin rouvasväenkoulua, joita ei toistaiseksi järjestettäisi) piti osaksi miehittää, osaksi julistaa haettaviksi. Matkani oli kuitenkin tarpeeton, sillä kun joulukuun 4 päivänä saavuin Porvooseen, senaatin hyväksyntä hakemukseeni oli tullut sinne, ja seuraavana päivänä minutkin nimitettiin vakinaiseksi uskonnon lehtoriksi. Venäjän vanhemmaksi lehtoriksi tuli Lagus, matematiikan Alopaeus, latinan Ahrenberg, Fabritiuksesta tulee kreikan ja heprean vakinainen vanhempi lehtori, sen jälkeen kun hän kesäkuun 6 päivänä on osoittanut pätevyytensä hepreassa. Nuorempia lehtoreita ovat entiset piirikoulun opettajat. Kymnaasinapulaisen virkaa hoitaa Ignatius, joka on myös ainoa hakija. Porvoon tuomiokapituli on tehnyt joitakin kömmähdyksiä koulujen uudelleenjärjestyskysymyksessä, mutta niistä olisi liian pitkällistä kertoa tässä. Asiain näin ollen minun ei olisi tarvinnut matkustaa H:kiin, kuitenkin kävin siellä, mutta viivyin vain 1 _ vuorokautta. Uutisia sieltä kuulet varmaan muilta, mutta mainittakoon kuitenkin, että J. M. Tengström on luonnontieteen vakinainen professori, että S. E. Sjöman on pyynnöstä saanut eron virastaan professorin tunnuksin, että matka-avustus on myönnetty Wallinille, joka on luvannut Egyptissä valloittaa passoilta koko itämaisen viisauden. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran vuosikertomuksen aiheena on kuten tavallisesti tri Lönnrot ja mais-

teri, dos. Castrén. Suomal. Sananlaskujen ensimmäinen osa luvataan kohta painosta. Suomesta häpeän puhua, koska en ole rivillääkään avustanut sen vähähenkistä elämää. Uusimman suomenkielisen kirjallisen tuotteen: ”Huwi Lau-luja Hämehestä, 1nen Wihko, 31 pag. 8:o sekä 3 oktaavolehteä nuotteja”, lähetti minulle muutama päivä sitten, kuten otaksun, sen varsinainen julkaisija Gottlund, sillä esipuhe on allekirjoitettu: Janakkalassa 15na päivänä Marras-kuuta 1841. Kustaa Patvei, Tilan mies, G. Sireeni, Seurakunnan lukkari.

Morgonbladet (H:fors) on nielaissut H:fors Tidningin, ilmeisesti parem-malla menestyksellä kuin 7 laihaa lehmää söivät 7 lihavaa. H:fors Tidning on kuitenkin ilmestynyt taas uudessa muodossa, en lainkaan tiedä millaisessa, en myöskään miten tämä lämmin suhde on saavutettu. – Joulupuuron söin Runebergin luona ja autoin häntä muutamina öinä vaanimaan susia, jotka kui-tenkin olivat meille liian viisaita. Joitakin päiviä ennen joulua tuli Runeber-gin viimeisin kirjallinen tuote ”Julkvällen” painosta ja meni sellaista vauh-tia, että noin 1000 kappaletta oli kuulemma myyty jouluun mennessä. Rune-bergin luota matkustin uudeksi vuodeksi lankoni luo Ristiinaan. Matkalla ta-pasin Mikkelin kestikievarissa raahelaisen valtiopäivämiehen, kauppaneuvos Franzenin, joka oli menossa H:kiin tarkastamaan kolmen muun kaikkein ar-mollisimmin valitun säätyjen edustajan kanssa Suomen Pankkia. Raha-asioit-temme on havaittu olevan mitä kukoistavimmassa kunnossa. Kuopiossa, jos-sa olin markkinoiden yli, tapasin muiden pohjalaisten joukossa oululaisen pastori Nymanin, joka oli tulossa Pietarista varmoin toivein Oulun kirkko-herranvirasta. En tiedä, ovatko ne jo toteutuneet. Lindfors voi hyvin. Myö-hemmin olen Wallinin kautta saanut Pietarista varman tiedon, että Castrén on katsottu kypsäksi Siperiaan; ei ole vain tiedetty, mistä hänet saataisiin käsiin. Hänen halutaan louhivan Siperian uumenista aarteita pohjoismaiselle kirjal-lisuudelle 3000 ruplan vuosittaista summaa vastaan.

Jollei Wallin ole laiminlyönyt ilmoittaa Sjögrenille, että teidän pitäisi tou-kokuussa tavata Kuolassa, Castrénin pitäisi saada siellä tarkempia tietoja asias-ta. Retkikunta lähtee kai kesällä. Ulkomaan uutisemme ovat olleet niin vä-hän kiinnostavia, ettei mitään ole tarttunut muistiin – ei, odota, useimmiten niissä kerrotaan Jerusalemin uudesta protestanttisesta piispasta, joka äsket-täin komein menoin otti vastaan tämän Englannin ja Preussin hallitusten pe-rustaman upouuden piispanistuimen. Mies on nimeltään Alexander ja on kyp-sässä iässä sisäisestä pakosta siirtynyt juutalaisuudesta kristinuskoon. – Por-voon tuomiokapituli ei ole senaatille jo jättämässään suunnitelmassa uudek-si koululaiksi ehdottanut sellaista oppiainejakoa Kuopion kymnaasiin kuin viime kirjeessäni otaksuin, mutta en nyt muista, millainen heidän ehdotta-mansa jako on, enkä myöskään tiedä, onko Turun tuomiokapituli suunnitel-lut samanlaista oppiaineiden jakoa Vaasan kymnaasiin (jonka järjestys, sa-

moin kuin Turun rouvasväenkoulun, toistaiseksi lykkääntyy) ja tyytykö senaatti siihen, mitä tuomiokapituli ehdottaa. – Runsas viikko sitten kävin ukko Judénin luona, joka oli juuri silloin saanut päätökseen teostensa tarkistamisen. Ukolla oli vielä esillä hänen viimeiseksi säästämänsä työ, ”Försök till utredning af Finska Språkets Grammatik”, joka oli nyt puhtaaksi kirjoitettu täysin uuteen uskoon. Hän uskoi muun muassa vastanneensa johonkin kielio pilliseen kysymykseen, jota sinä olet sanonut turhaan pohtineesi. Ukko valittaa, että on tylsistymässä. Minua on pyydetty painostamaan häntä lähtemään H:kiin ja painattamaan työnsä siellä tai jättämään korrehtuurin jollekin sikäläiselle luotettavalle miehelle. Jälkimmäiseen hän ei ollenkaan suostu, eikä edellinenkään näytä sopivan hänelle. Hän pyysi kertomaan paljon terveisiä sinulle. Kerro terveisiä Castrénille ja sano muun muassa, että viime kirjeessäni esittämäni otaksumat tietystä miehestä ovat huomattavasti muuttuneet ja että ajattelen nykyisin asiasta suunnilleen hänen laillaan; mutta että sen sijaan olen pahoillani tai oikeammin syvästi ärtynyt häneen siitä, että hän lähettää suurelle summalle kirjoitetun velkakirjan, jonka hän on tehnyt upporikkaan lihallisen sedän kanssa, noin sadan peninkulman päähän köyhälle, korviaan myöten veloissa olevalle pirulle saadakseen ensimmäisen takaaajan allekirjoituksen. – (Seuraava on yksinomaan sinulle.) Olen rikkonut kirjeeni maantieteellisen yhteyden säästääkseni parhaan viimeksi. Sokeri pohjalla, hyvä. Mutta seuraavan saat tietää vain sillä edellytyksellä, että vuorokauden kuluessa siitä, kun olet päässyt osalliseksi siitä, menet Kuolan parhaaseen kapakkaan ja omalla kustannuksellasi juot ja Castrénille tarjoat lasillisen parasta fluidumia, jota Kuolassa on saatavana, ja tällä lasillisella juotte Ståhlbergin tytön maljan. Sen, että olette juoneet rumempien tyttöjen maljoja, tunnustanette varmasti heti kun kuulette, että tyttöni on nimeltään Sophie Wennell, mutta uskokaa pois, että paremman tytön maljaa ette ole juoneet. Ensimmäisenä, jos Jumala suo, olen avioitunut ja, kuten hyvin perustein toivon, onnellinen mies. – Minun on muistutettava sinulle, veli Lönnrot, että vain sinulle, en kenellekään muulle, syyllistyn näin sopimattomasti kerskailemaan kihlatullani. Siinä toivossa, että otat muistutuksen ad notam, jätän kirjeen sinälleen, ja lisään ex intimo pector, että olen onnellinen ja toivon tulevani vielä onnellisemmaksi. Jumala suokoon sinullekin onnea kaikissa tomissasi nyt ja vastakin. Terveisiä Castrénille ja Forsterille, jos kuljette yhtä matkaa. Olisi hauskaa saada Kuolasta muutamilla riveillä kuulla sinusta ja suunnitelmistasi. Vähimmällä vaivalla ja kustannuksilla tuottaisit ystävillesi tällaisen ilon, jos kirjoittaisit jonkinlaisen kiertokirjeen, joka Viipurista kulkisi H:kiin. Voi hyvin! Toivoo ystäväsi

Carl H. Ståhlberg

P.S. Vaikka on varsin todennäköistä, etteivät ne suomen kieltä koskevat filologiset tutkimukset, jotka Gottlund Runolan julkaisun yhteydessä ilmoitti ennakolta tilattaviksi nimellä Kieletär, sisällä muuta tai muunlaista, kuin mitä hän Faciliensa esipuheessa on painettuna tehnyt tietäväksi ja mitä hän Consistorium Academicumille on lehtorin opinnäytteenä käsikirjoituksena antanut, missä tapauksessa niiden jäämisessä kirjoittajan kätköihin ei menetettäisi mitään, olisi kuitenkin kiinnostavaa, että kaikki mielipiteet suomen kielestä olisivat päivänvalossa ennen kuin sanakirjaa aletaan toimittaa, — . Olen nyt, kun aion kirjoittaa G-lundille, miettinyt, millä keinolla hänet saisi julkaisemaan Kielettärensä. Suurehko ennakkotilaajien määrä olisi kai varmin vaikutin, mutta miten siihen päästäisiin? Ehkä, jos lehtiartikkelilla kiinnitettäisiin yleisön huomiota siihen, miten tärkeää tällaisten tutkimusten tunnetuksi tekeminen tällä hetkellä on.

P.S. Ignatius lähettää paljon terveisiä.

Lönnrot kirjoitti Ståhlbergille 28.6.1842 Arkangelista:

Rakas Veli! Kiitos kirjeestäsi huhtikuun 9 päivältä, sain sen viimeisenä päivänä jonka olin täällä. Jouduimme vastoin alkuperäistä suunnitelmaamme lähtemään Kuolasta jo huhtikuun alussa ja matkasimme Kantalahden, Kemin ja Valkoisen meren kautta tänne Arkangeliin tai kuten paikkaa täällä kutsutaan Arkhangelskiin. Syynä aikaisempaan lähtöön oli Sjögreniltä tullut kirje, joka neuvoi meille täällä asuvan arkkimandriitta Venjaminin, samojedikielen opettajan. Mies on pitkähkön ajan ollut lähetysaarnajana samojedien parissa, kirjoittanut kieliopin, laatinut sanakirjan ja kääntänyt neljä evankelistaa samojedikielelle, kaikki vielä käsikirjoituksina. Hänen opetuksestaan ei kuitenkaan ollut paljon mihinkään, sillä hän näytti pelkäävän, että varastaisimme häneltä kunnian olla tai tulla ensimmäiseksi, joka kertoi jotain tähän asti tuntemattomasta kielestä, ja halusi siksi meidän allekirjoittavan pitkän sitoumuksen, joka estäisi meitä suullisesti tai kirjallisesti paljastamasta siitä mitään muille ihmisille, mutta tällaisiin typeryyksiin emme halunneet mennä, sitäkin vähemmän, koska täällä myös kesäisin elää samojedeja, joilta voimme yhtä hyvin ja uskollisemmin oppia tämän kielen. Yksi heistä onkin melkein päivittäin käynyt Castrénin luona, joka on merkinnyt häneltä muistiin monia samojedikielisiä sanoja ja muita asioita. Mutta se siitä, ja mainitun arkkimandraatin ilmoituksen mukaan samojedikieli poikkeaa niin paljon suomesta, ettei minun lainkaan kannata kauempaa askarrella tämän kielen kanssa. Yksikään lukusana ei muistuta vähääkään suomen sanoja, ja sama koskee myös kaikkea muuta. Jätän siksi nyt koko samojedikielen ja lähden täältä

tsuudien luo Aunuksen eteläosaan ja Novgorodin kuvernementin pohjoisosaan. Olen siellä aina syysmyöhään saakka, ehkä talvikeliin asti, ja käyn syyskuun puolivälissä Ladeinoje Polen postitoimistossa, jossa muiden kirjeiden ohella toivon saavani joitakin rivejä myös sinulta. – – – Sjögren kehotti minua jo edellisenä talvena (1941) tutkimaan heidän kieltään ja on myös näihin aikoihin toistuvasti tehnyt niin. Castrén on näinä päivinä varustautunut lähtemään Turjan lappalaisten luo Ponoihin, jossa hän aikoo viipyä syyskuuhun ja palata sitten Arkangeliin saadakseen lähempiä tietoja Siperian retkikunnasta ja odotetusta apurahasta. Hänkin tekee tämän tilapäismatkan lappalaisten pariin Sjögrenin neuvosta. Forster ei tavoittanut meitä ennen kuin Inarin pappilassa, ja siellä erosimme taas hänestä puolentoista viikon yhdesäolon jälkeen, josta ajasta allekirjoittanut vietti hänen kanssaan yli puolet lappalaiskodassa, jossa meiltä kahtena viimeisenä päivänä puuttui leipää; muuta ruokaa oli toki kylliksi. Hän lähti erään toisen saksalaisen luonnonhistorioitsijan, tri Schraderin, kanssa Inarista Norjaan.

Viipuri 3.3.1843

Hyvä Veli! Nyt en ole niin pitkään aikaan kirjoittanut sinulle, että aion kirjoittaa pitkän kirjeen, vaikkei se sisältäisi muuta kuin syyt vastaukseni lykkäytymiseen. – Kun kesällä matkasin pohjoiseen, toivoin saavani tavata sinut häissäni, en siksi, että olisin voinut kutsua sinut, koska en siihen aikaan tiennyt, mihin osoitteeseen olisin osoittanut kirjeen, vaan koska lehtemme kirjoittivat sinun olevan silloin kotiseudullasi ja odotin, että sinä ystävänäni siinä tapauksessa tulisit häihin ilman kutsukorttiakin. Tässä toiveessani, samoin kuin odotuksessani eräiden toisten läheisimpien ystävieni saapumisesta häihin, kuitenkin petyin. – Joitakin päiviä Viipuriin paluuni jälkeen sain kirjeesi, joka oli erään täkäläisen tuttuni luona odottanut jo kauan tuloani ja jossa kerrot, että sinä vähän myöhemmin saapuisit Ladeinoje Poleen, jonne odotit kirjettä minulta. Sen puoliskon kirjeestä, joka koski matkojasi, lähetin Rabbelle ja pyysin häntä julkaisemaan sen lehdessä sikäli kuin H:gissä ei olisi yksityiskohtaisempia ja tuoreempia tietoja sinusta ja matkastasi. Kirjeeseesi aion kyllä vastata, mutta koska minulla mielestäni oli enemmän kerrottavaa kuin voitiin sanoa niinä lyhyinä tuokioina, jotka jäivät yli kiireisistä ja välttämättömistä tehtävistäni opettajana ja kymnaasin ja meidän, Ignatiuksen ja minun, yksityiskoulun rehtorina, varsinkin kun tarvitsin lisäksi aikaa saadakseni jonkinlaisen järjestyksen talooni (sillä sen sijaan, että olisin ennen matkaa tekemieni järjestelyjen ansiosta voinut vaimoni kanssa tulla jotakuinkin kunnossa olevaan majapaikkaan, sain viettää ensimmäiset yöt tyh-

jässä vieraiden opettajien kortteerissa koulurakennuksessa ja muuttaa sitten siivoamattomiin huoneisiin, joihin tavaramme oli viety tulopäivänämme ja josta edellinen vuokralainen oli juuri ehtinyt muuttaa pois); niin, halusin sanoa, että tämän vuoksi kirjoittaminen lykkääntyi pakostakin niin pitkälle, etten uskonut kirjeen enää tavoittavan sinua Ladeinoje Polessa, joka kuvitelmani mukaan sijaitsi Valkoisen meren seutuvilla ja jonne kirje täältä ei voinut ehtiä kahta viikkoa lyhemmässä ajassa. Vasta monta viikkoa myöhemmin, kun todella oli myöhäistä kirjoittaa, huomasin suureksi hämmästykseni ja harmikseni Venäjän kartasta, jota en aikaisemmin ollut tullut katsooneeksi, että Ladeinoje Pole sijaitsee yleisen maantien varressa vain kahden päivämatkan päässä Viipurista. Tämä havainto sai minut ärtymään myös sinuun, koska et järjestänyt vaelluksiasi niin että olisit käynyt myös Viipurissa, kun kuitenkin olit paluumatkalla kotimaahan. Nyt olen pitkän aikaa ollut tietämätön sinusta ja tulevista suunnitelmistasi sen jälkeen kun virkavapaausi, jos muistan oikein, on päättynyt. Oletko hakenut pidennystä vai et? Aiotko hakea jotain lehtorin virkaa vai et? Ettet jälkimmäisen osalta ole toistaiseksi ryhtynyt mihinkään toimiin, voin päätellä siitä, ettei piispamme käytössään täällä helmikuussa tiennyt kertoa asiasta mitään. Suunnitelmistasi et mainitse mitään myöskään viimeisimmässä kirjeessäsi, joka oli tullut ollessani joululomalla Ristiinan pitäjässä ja joka tähän asti on jäänyt kiittämättä ja vastaamatta, jouduin kotiinpaluuni jälkeen nimittäin valmistelemaan helmikuun 9 ja 10 päivinä pidettyä virkaanastujaisjuhlaa, jossa 13 kymnaasin vakinaista opettajaa vannoi virkavalan ja kuusi vanhempaa lehtoria piti latinankielisen alkajaispuheen ja johon minun piti kirjoittaa ohjelma. – Viipurin kymnaasin matematiikan ja fysiikan lehtorinvirka tulee luultavasti haettavaksi pikemmin kuin Kuopion lehtoraatit. Viran nykyinen haltija Alopeus on nimittäin hakenut uskonnon lehtorin virkaa Porvoon kymnaasissa ja luultavasti saa sen, vaikkei se kai vapaudukaan ennen kuin vasta ensi syyslukukauden puolivälissä. Täkäläinen matematiikan vanhemman lehtorin virka lieinee huonoiten palkattu tämän kymnaasin viroista, mutta 640 ruplalla ja vapaalla asunnolla, jotka kuuluvat etuihin, tulee luullakseni paremmin toimeen täällä, niin kallis kuin paikkakunta onkin, kuin Kuopiossa, joka sekään ei ole kovin halpa paikka ja jossa kuitenkin maksetaan paljon pienempiä palkkoja ilman vuokraa tai asuntoa. Jos vielä haudot suunnitelmia siirtyä opettajan uralle, niin luullakseni olet täällä joka suhteessa yhtä hyvässä asemassa kuin Kuopiossa ja monessa suhteessa paljon paremmassa. Ennen kaikkea kyseisen lehtoraatti on sikäli vaivattomin, ettei opettajan tarvitse käydä läpi laajempaa kurssia kuin minkä hän helposti ehtii opettaa oppiaineelleen varatuilla tunneilla. Voidakseen hoitaa kunnialla tuntinsa opettajan ei toisaalta tarvitse osata muuta kuin fysiikan ja kasvitieteen prima principia sekä puhdas mate-

matiikka ja trigonometria, samoin kuin vähän latinaa voidakseen osallistua kirjoitusten korjaamiseen. Lisäksi elämä ei Viipurissa ole yhtä pikkukaupunkimaista kuin Kuopiossa, joten täällä voi paljon vapaammin ja kenenkään puuttumatta puuhata mitä haluaa. Jos aiot jotain lehtoraattia hakea, niin hae tätä. – Snellman lienee nyt nimitetty rehtoriksi Kuopiossa. Porvoon piispa kirjoittaa nimittäin tämän kuun 2 päivänä, että hän 4. päivänä ”suorittaisi tutkinnon kymnaasissa ja että hänet samana päivänä nimitettäisiin rehtoriksi”. Tuskin hän kuitenkaan tulee sinne, koska, kuten Snellman itse kirjoittaa, ”korkea-arvoisten juorutaan harkitsevan sopivan toimeentulon hankkimista hänelle H:gissä”. – Minulla on ollut ja on hirveitä velvoitteita Suomeen nähden, jolle en ole toimittanut riviäkään, mutta toivon, että päästessäni nyt rehtorin toimista minulle jää vihdoinkin vähän aikaa ja pystyn tuhertamaan jotain. Samasta syystä, josta en ole kirjoittanut Suomeen tai sinulle, en ole myöskään pitkään aikaan kirjoittanut sukulaisilleni Kajaaniin, sano terveisiä kaikille alkaen vanhasta äitimuorista ja kerro hänelle myös, että jos Jumala suo toiveitteni käyvän toteen, voin toukokuussa kutsua teidät kaikki ristiäisiin. Sano heille myös, että jos minulla olisi puoliksikaan niin paljon aikaa kuin kajaanilaisilla, kirjoittaisin joka toinen postipäivä. Terveisiä myös omille iäkkäille vanhemmillesi.

Ystäväsi

Carl H. Ståhlberg

Lönnrot kirjoitti Ståhlbergille 21.4.1843 Kajaanista:

Kiitos kirjeestä. – Olen harkinnut ehdotustasi hakea matematiikan lehtoraattia sieltä, ja se on minusta yhtä hyvä kuin jokin lehtoraatti Kuopiossakin, sillä palkkahan olisi mielestäni varsin riittävä ja työtä vähemmän ja helpompaa kuin useimmilla muilla lehtoreilla. Kuitenkaan en halua päättämällä sitoa itseäni puoleen enkä toiseen; vain sen olen toistaiseksi päättänyt, että jätän lääketieteen tai myös suomen kielen kokonaan, sillä kukaan ei voi palvella kahta herraa, jotka yhä vähemmän ja vähemmän alkavat kiinnostaa minua. Polvilassa asuessani oli lääkärintyö kuitenkin sikäli siedettävää, että sairaita kävi vähemmän, mutta olen viime syksystä alkaen asunut kaupungissa eikä minulla tahdo olla aikaa mihinkään, varsinkin kun Kajaanin sosieteetti on entisestä huomattavasti lisääntynyt. Tavallaan elämä on varsin mukavaa ja päivät menevät hurjaa vauhtia, mutta mitä on aika ja päivät, joista ei voi sanoa muuta kuin että ne ovat tulleet ja menneet. (Kesällä toivon pääseväni taas vapaalle jalalle, ja Rabbe on luullakseni pannut jo virkavapaushakemukseni

vireille.) Matkavieraita täällä on ollut talvella, paitsi kuvernööriä, Clasenia ja muita tarkastusaikoina, piispa seurueineen ja äskettäin Wasa Tidningin toimittaja, kanneviskaali Borg, joka oli hautaamassa manalle mennyttä veljeään, nimismies Borgia Sotkamossa. Muuan Durchman (– – joka nyt on nimismies hänen jälkeensä). Paitsi Borgia herrasluokasta on kuollut myös Ervast senior Puolangalla. Hän tuumi mennä kolmatta kertaa naimisiin, sitten kuolema ehti edelle. Ukko Wegelius ruukkeineen. – Saxa voi hyvin. – Sinun sukulaisesi: kruununvouti on ostanut Sutelan – – ja muuttanut jo sinne. Hän sanoo kovasti katuvansa sitä, että on hakenut tänne Limingasta, jossa hänellä oli vähemmän vastuullinen työ ja paremmat tulot, sillä voudin tulot tekevät nykyään raharealisaation jälkeen tuskin puolta entisestä. Hänellä on ollut myös vähän epäonnea sikäli, että hänen lainhuudatuskirjassaan on vaillinki, niin että hän on sen takia joutunut maksamaan ennakkoa kokonaista 1000 ruplaa, jotka hän kuitenkin saanee heiltä tuonnempana takaisin. Levonius on ostanut tilan Salmijärven kylästä 5/4 peninkulmaa kaupungista ja maksanut siitä noin 2000 ruplaa. Hän muuttaa sinne kesällä. Kaupunkitalo odottaa ostajaa. – Tänä aamuna täällä kuoli pieni perillinen parin viikon vaivalloisen elämän jälkeen. Se oli poika, joka viime sunnuntaina kastettiin Frans Vilhelmiksi ja oli jo silloin sairastunut lapsen ruusuun (eryripelas neonatorisme). Calamniuksen maapaikka Joutava eli Carolineburg myytiin jokin aika sitten apt:mme veljelle, komissionimaanmittari Malmgrenille 7400 ruplalla. – Pietismi on saanut lisää kannattajia. Nurmeksesta lienet itse saanut viimeisimpiä tietoja, minä en tiedä muuta kuin että he voivat hyvin, kuten tästä ohi kulkeneet nurmekselaiset talonpojat ovat kotimatallaan kertoneet. Sinnepäin en ole matkannut tänä talvena, en myöskään Ouluun, paitsi yhden ainoan kerran ennen joulua. Sen vähän ajan, joka minulla on ollut, olen käyttänyt Suomalaisen lukukirjan valmistamiseen, valikoituja tarinoita, satuja, sananlaskuja, Suomen historiaa ym.

Viipuri 1843

Hyvä Elias! Joitakin viikkoja sitten sain kappaleen Suomen Kansan Sananlaskuja, ja sinun nimissäsi ja, kuten jonkin aikaa uskoin, sinun käsialalasi kirjoitettu huomautus sen päällyksessä sai minut vakuuttumaan, että sain kiittää sinua tervetulleesta lahjasta, ja herätti samalla ajatuksen, että sinä olisit Helsingissä, jonne aion siksi osoittaa kirjeen sinulle. Tutkiessani lähemmin käsialaa olin kuitenkin tuntevinani Bygdenin käsialan, mistä saatoin päätellä, ettet ollut H:gissä. Jo aloitetun kirjeen odottaessa lopettamistaan sain kirjeesi huhtikuun 21 päivältä, josta nyt kiitän sydämeni pohjasta, samoin

kuin Sananlaskuista. Niistä en ole vielä ehtinyt lukea aivan puoliakaan. Painovirheitä olen löytänyt erittäin vähän, sikäli kuin en niiden joukkoon saa lukea joitakin ilmaisia, joita en niiden nykyisessä asussa voi ymmärtää. Tuntemattomia sanoja olen tavannut suuren joukon. Ja niiden sananlaskujen määrää, joiden opetusta en ole käsittänyt, ei ole vähäinen. Varsinkin erään kokonaisen sananlaskuryhmän tulkitseminen on tuottanut minulle paljon päänvaivaa. Niille on ominaista, että 20 niistä käsittää kaksi aivan lyhyttä, usein yksisanaista ja yleensä täysin samaa merkitsevää rinnakkaismuotoa, ja näyttää siis sisältävän — — —. Sellaisia ovat esim. Aina lähtevätä — Lähtevätä (minne?, Tuonelaan? Yhden toisensa jälkeen meidän on lähdettävä tälle pitkälle matkalle); Aivotellessa — Ajatellessa (aika kuluu?); Ajatuksissa — Aatoksessa (aika kuluu?); Ei aina ole — Ei ole aina (esim. sarvi sokean suussa?); Ei emäntä — Ei eukko (se ole, ellei sitä voi tehdä, auttaa jne.); Ei halli — Ei koi-ra (niin tee, sitä voi jne.); Ei hepo häitä — Ei hevoinen (pidä? t. kiitä? — Voit ottaa hevosen idästä tai lännestä, niin se ei pidä (kiitä) häitä?); Ei herkeä — Ei heitä (esim. koski pauhaamasta? On väsymätön?); Ei huoli — Ei henno jne. Muuten kokoelma on kiinnostavaa luettavaa. Eräs huomautusta järjestystä vastaan tuppaa mieleeni, nimittäin se, että sananlaskut, jotka ovat sisällöltään aivan samanlaisia ja eroavat vain siten, että jokin täysin epäolennainen sana on lisätty tai poistettu, usein rakenteen vuoksi on otettu samaan sarjaan. Minäkin olen sitä mieltä, että kaikki pitäisi ottaa kokoelmaan, koska ne kaikki ovat kielitieteellisesti arvokkaita; mutta silti minusta muunnelmat, joita, kuten itsekin esipuheessa sanot, on enemmän kuin tähän on otettu, olisi pitänyt erottaa heti, koska tähän toimeen alkuperäisessä järjestämisessä olisi liittynyt paljon vähemmän ajanhukkaa kuin nyt, varsinkin kun se olisi ollut sinulle paljon helpompaa kuin se tulee olemaan muille.

Luettuani nyt vielä kerran, mitä sanot tästä Sananlaskujen esipuheesta, häpeän huomautustani, mutta toivottavasti et ajattele siitä sen pahempaa kuin että on paljon helpompi huomautella ja arvostella kuin aikaansaada jotain merkittävää ja että on paljon mukavampaa vaatia paljon muilta kuin heittäytyä itse johonkin työhön; ja jos ajattelet näin, ajatteleimme samalla lailla.

Tajuan täysin sinun vaikean asemasi kahden palavan pyrintösi, virkasi ja Suomen kirjallisuuden, välissä, ja minua suututtaa ytimiä myöten, että samalla kun Suomen valtionkassalla riittää varoja sisustaa joka vuosi uudelleen Helsingin Keisarillinen palatsi (vaikkeivät sitä käytä muut kuin rotat, hiiret ja koit), lahjoittaa kartanoita Venäjän pohatoille, kustantaa kaksi venäjän kielien professoria ja yksi lehtori Yliopistoon ja yksi tai useampia venäjän lehtoreita jokaiseen kymnaasiin ja yläalkeiskouluun, antaa lahjapalkkioita kaikenkarvaisille ihmisille — samaan aikaan vain 1200 ruplaa voidaan käyttää suomalaisen kirjallisuuden hyväksi ja tämäkin saman kirjallisuuden vääris-

tämiseen. Mutta oli miten oli, sinä et saa luopua suomen kielen tutkimuksista. Aika neuvon tuo. Kuten lehtorina täällä. Voisi sinulla olla riittävästi aikaa suomalaiselle kirjallisuudelle. Matematiikan vanhempi lehtori opettaa kummallakin ylimmällä luokalla (6. ja 5.) matematiikkaa ja fysiikkaa 4 tuntia viikossa (näistä 4 tunnista 1 pitäisi olla fysiikkaa, 3 matematiikkaa); 4. luokalla 4 tuntia algebraa ja geometriaa (5. ja 6. luokalla nyt Evl. Ekon. (?) kirjoja), luultavasti 2 tuntia kumpaakin sekä 1 tunti fysiikkaa ja 1 tunti kasvioppia (prima principia kummassakin). Tämä kaikki tekee yhteensä 14 tuntia. Lisäksi tulevat latinan ja ruotsin kirjoitustunnit puolelle 5. ja 6. luokan oppilaista, 2 tuntia kummallakin luokalla, 4 tuntia viikossa, kun taas uskonnon ja romaanisten kielten lehtoreilla on kummallakin 5. ja 6. luokista ja kirjoitusta 2 tuntia viikossa; mutta koska tämä jako on melkein mahdoton, olemme järjestäneet kirjoitukset niin, että koko 5. ja 6. luokka kirjoittavat samalla kertaa jonkun meistä kolmesta johdolla, jolloin meillä kolmella tulee siis olemaan vain joka kolmas viikko 2 kirjoitustuntia. Matematiikan lehtorin tunnit vähenevät siten 14 tuntiin joka viikko ja 16 tuntiin joka kolmas viikko. Nämä tunnit voi pitää 3 tai 4 päivänä; tämä riippuu jaosta, jonka koetamme aina järjestää niin että voimme saada jonkin tai joitakin päiviä viikossa vapaata. Sinä voit varmasti laskea 3, ehkä 4 vapaapäivää viikossa, sunnuntait mukaan luettuina. Mitään Consistorium Gymnasticumia ei enää ole, rehtori, täysin vastuullinen samalle venerandi Capituli Borgoesikselle, johtaa työtä. Tule sinä vain tänne; meillä on täällä yhtä humaani kuin vaikutusvaltainen hovioikeuden presidentti (Geh. Rüdell Haartmanin lanko), ehkä sitä kautta saavutetaan jotain hyvää suomalaiselle kirjallisuudelle. Yrittämättä häntä ei ainakaan päästetä; en vain vielä tiedä, miten aloittaa. Ukko Judén sanoi kirjoittaneensa sinulle H:kiin, ja kun kerroin hänelle, että olit Kajaanissa ja että aioin kirjoittaa sinulle, hän pyysi minua kertomaan terveisiä sinulle ja kiittämään Sananlaskuista. Terveisiä sukulaisilleni! Vaimoni on saanut sisareltani kirjeen. Palattuaan Saksan-matkaltaan, jolle hänen viimeistään ensi viikolla pitäisi lähteä, hän vastaa varmaan siihen.

Voi hyvin! Sinun C. H. Stg

Lönnrot kirjoitti Ståhlbergille 23.6.1843 Kajaanista:

Rehtori Aejmelaeuksen pyynnöstä kysyn, voisiko Viipurin kymnaasia suositella hänen pojalleen Fredricille, tämä on nyt priimus Oulun koulussa, jossa hän on ollut konrehtorin ja rehtorin luokilla yhteensä 3 vuotta, mutta ei nuoruutensa vuoksi (Fogelholmin isälle kirjoittaman kirjeen mukaan) ole vie-

lä dimittoitu Turun kymnaasiin. – Isä arvelee, että pojan kannattaisi tulla sinne harjaantuakseen paremmin varsinkin venäjän ja saksan kielessä, ja hän haluaa nyt tietää käsityksesi, jonka voit toimittaa myös suoraan hänelle tai epäsuorasti minulle. Poika voisi siinä tapauksessa tulla seuraavan syyslukukauden alussa sinne ja lukea yksityisesti, jollei häntä, mitä en epäile, voida heti ottaa oppilaaksi. Jos ajatus tuntuu sinusta hyvältä, hän haluaisi myös tietää, paljollako vuodessa hän voisi saada täysihoidon säädyllyisessä talossa joko sinun tai kenen tahansa muun opettajan luona tai myös hänen sukulaisensa, merikapteenska Aejmelaeuksen luona. – Myöhemmästä kirjeestäsi huomaan, ettei matematiikan lehtoraatti kaikkine puolineen olisi kovin työläs hoitaa, koska se ei käsitä edes kolmea tuntia päivässä; mutta siitä ei ole kuulunut sen enempää; tuleeko se edes vapaaksi. Millä lailla on muuten tapana dokumentoida ansionsa lehtorinviran hakemukseen; tarvitaanko siihen jotain muuta kuin että julkaisee ja puolustaa joitakin teesejä circa eos materias, quae tradere oportet lectorar discipulis.

Kun vastaat Aejmelaeuksen kysymykseen, voit mainita myös tästä.

Se mitä sanot sellaisista sananlaskuista kuin esim. Aina lähtevätä – Lähtevätä, Aivotellessa – Ajatellessa jne., niin ne eivät ole mitään sananlaskuja tai sananparsia, vaan väliviiva tarkoittaa samaa kuin katso tai vida. Aina lähtevätä –alkuinen sananlasku on siis täydellisenä lähtevätä –sanalla ja sen eteen kuuluu siis aina: Aina l. k., saapoa ihastutahan, samoin Aivotellessa aika menee, sonustellessa hetki sulaa; Asuessa aika menee, s.h.s.; Ei aina ole Antin tuuli, Pietarin peräntakainen jne.; Ei eukko eria tiedä, kussa uro uhon näkepi jne.; Ei hepo häitä kiitä, jouhihäntä juominkia. Kuten huomaat, sellaiset olisi erilaisen alkunsa takia muuten pitänyt panna kahteen paikkaan, mikä olisi tarpeettomasti lisännyt kirjan laajuutta. Jos taas olisi jätetty täysin mainitsematta, miten sananlasku alkaa toisilla seuduilla, kokoelma olisi vaikuttanut heti puutteelliselta, jos jokainen, joka paikkakunnallaan olisi etsinyt siitä tuntemiaan sananlaskuja, ei olisi löytänyt niitä kirjasta. Useimpia Melartin kautta loppuun otetuista ei olisi myöskään tarvinnut merkitä vaan ainoastaan niiden erilainen alku viittauksella siihen, mistä ne edellä löytyvät. Siinä on kuitenkin menetelty taitamattomasti, ettei samaisen viivan tilalle ole pantu katso tai jotain vastaavaa, (ja koska Collankaan arvostelussaan ei ole sitä käsittänyt) ettei siitä ole mainittu mitään esipuheessa, mikä kaikki lankeaa minun viakseni. Koska Collan arvostellessaan Sananlaskuja Morgonbladetissa on hänkin törmännyt asiaan, olisi ehkä tarpeen selvittää samassa lehdessä lukijoille tämän viivan merkitys; jos olet samaa mieltä, pyydän sinua tekemään sen oikopäätä. – Sukulaisesi voivat hyvin samoin kuin allekirjoittanut. Mutta virkavapaus kiellettiin minulta, koska ei ollut lähettää ketään tilalle, vaikka olisin sitoutunut maksamaan hänelle puolet palhasta.

Viipuri 19.7.1843

Hyvä Veli! Sain kirjeesi kauan sitten, mutta minulla ei ole vain tuntunut olevan sopivaa tilaisuutta vastaamiseen. Kiitokset kansanrunoja koskevista tiedoista. Sitten kun olen pyyhkäissyt loputkin rehtorintöistäni syrjään, koetan vielä punnita arviotani, olisiko ilmoitus sanomalehdissä siitä kohtalokkaasta viivasta tarpeen vai ei.

Jos Fredrik Aejmelaesus tuntee jotenkuten ne asiat, joihin hän on ilmoittanut perehtyneensä, hän pääsisi varmasti jommallekummalle kahdesta korkeimmasta eli varsinaisesta kymnaasiluokasta, mutta hyödyksi se ei hänelle olisi. Viipurin kymnaasissa on toki varsinkin ylemmillä luokilla vain kelpolisia opettajia, mutta sellaisesta sekasotkusta, josta kymnaasin henkilökunta on koottu, kun koko entinen piirikoulu vuoden 1842 alussa tuomiokapitulin määräyksestä yhdistettiin kymnaasiin ja sen kolmannet luokat ilman mitään tutkintoa muutettiin kymnaasin ensimmäiseksi, toiseksi ja kolmanneksi luokaksi, samaten kuin kymnaasin kolmannet luokat uuden kymnaasin neljänneksi, viidenneksi ja kuudenneksi luokaksi, sellaisesta sekasotkusta ei muutamassa vuodessa voi tulla mitään kunnollista, varsinkin kun Viipurin kymnaasia koskeva asetus sisältää joitakin järjettömyyksiä, joita vastaan on mahdollisuuksien mukaan taisteltava. En kuitenkaan sen vuoksi neuvo veli Aejmelaesusta olemaan lähettämättä poikaansa tänne, ettei Viipurin kymnaasi vielä ole sitä mitä sen pitäisi olla, sillä se, jolla on kykyä ja tahtoa, voi oppia täällä useimmat asiat yhtä hyvin ja monesti paremmin kuin muualla, vaan koska hänen opintonsa ovat suuntautuneet siten, että häntä on vaikea omaksi edukseen sijoittaa millekään kymnaasin 10 osastosta (ylimmät neljä luokkaa on nimittäin jokainen jaettu tieteelliseen ja siviiliosastoon). Hänen pitäisi useimmissa suhteissa voida olla ylimmällä luokalla, mutta sillä sen enempää kuin viidennellä luokalla ei tieteellisellä osastolla lueta venäjää eikä ranskaa, eikä siviiliosastolla taas kreikkaa tai hepreaa eikä myöskään logiikkaa, siveysoppia ja teologiaa (kuitenkin uskontoa ruotsiksi). Lyhyesti, sijoitti hänet miten tahansa, hän tulee aina unohtamaan jotain oppimaansa ja opettelemaan jotain aikaisemmin vähän tai ei lainkaan tuntemaansa.

Rouva Emeleus, jolla viime vuosina on ollut yksi täysihoitolainen, ei kuulemma ota ketään ensi vuodeksi. Unohdin kuitenkin kysyä sitä häneltä itseltään, kun hän viimeksi pari tuntia sitten oli täällä. Myös hänen nuorin poikansa, joka on ollut vapaaoppilaana meidän (Ignatiuksen ja minun) yksityiskoulussa ja valmistautuu parhaillaan kymnaasin kolmannelle luokalle, sanoo, ettei äiti aio ottaa ketään täysihoitolaista, silti en epäile, etteikö 350–400 ruplalla voisi saada häntä täysihoitoon jonkun leskirouvan luo, mutta kukaan opettaja tuskin ottaisi alle 500 ruplan niinkin vanhaa poikaa eikä varmasti-

kaan suostuisi pitämään häntä luonaan kesälomilla; sillä silloin useimmat lähtevät pois täältä. Kymnaasin neljästätoista opettajasta on minun ohellani vain yksi kaupungissa, ja hänkin on ollut poissa yli kahden viikon ajan.

26. heinäkuuta. Kirje on eri syistä lojunut toistaiseksi täällä. Muun muassa siksi, että halusin ilmoittaa sinulle, onko Cedervaller myynyt vai ei ne 8 kpl Mehiläistä, jotka olen jättänyt hänelle myytäväksi. Hänen oman ilmoituksensa mukaan niistä olisi myyty vain yksi kpl, mutta hänen liikkeensä ilmoituksen mukaan muutama päivä sitten vain yksi kpl ollut myymättä. Hänen liikeasiansa ovat nyt niin retuperällä, etten tiedä muuta keinoa saada maksua häneltä kuin ottaa häneltä laskuun kirjoja, joita hänellä vielä ehkä on, sillä useimmat Ruotsin kustantajat ovat jo ottaneet häneltä pois viimeiset kustannustuotteensa. Muistanet, että niistä 24 kpl Finnarnes Mag. Medizin ja 12 kpl Mehiläistä, jotka meidän viime tilityksessä jäivät minulle, 12 kpl ensiksi mainittua on jätetty myytäväksi Carl Lundahlille Helsingissä, 4 kpl kumpaakin Öhmanin kirjakauppaan Porvoossa ja loput 8 kpl kumpaakin Cedervallerille täällä. – Uutinen: viime lauantaina sain Oldskrift Selskabetista Kööpenhaminasta paketin, joka joidenkin kymnaasille tulevien lahjojen ohella sisälsi kutsun seuran jäseneksi Frosterukselle Iisalmesta, Lindforsille Kuopiosta, Nykoppille Juvalta sekä hovioikeudenneuvos Rankenille, asessori Furuhjelmille, tri Judénille ja allekirjoittaneelle täältä; mutta se on varsin kallis kunnia.

Oheisen kirjeen äidilleni toimittanut ystävällisesti tilaisuuden tullen sen vastaanottajalle. Terveisiä kaikille kajaanilaisille, varsinkin sukulaisilleni. Kun seuraavaksi kirjoitat, kerro lyhyesti, miten Ignatiuksen perintöjuttu rouva Thauvonin ja Stichdaeuksen välillä edistyy. Rovasti voi kai antaa siitä tiedon. Asia kiinnostaa minua aika lailla. Voi hyvin äläkä unohda

C. H. Ståhlbergiäsi

Lönnrot kirjoitti Ståhlbergille 18.8.1843 Kajaanista:

Saanut tervetulleen kirjeesi heinäkuun 19 ja 26 päivältä ja kiitän rehtori Aejmelaituksen puolesta tiedoista. Fredric tulee nyt lyseoon. Miten Cedervallerin afäärit ovat menneet niin huonosti, kun kirjanpainajilla yleensä menee hyvin. Äitisi kirjeen toimitin heti, koska hän postipäivänä sattui olemaan kaupungissa pormestarinna Helena Flanderilla, jonne koko sosieteetti oli koontunut. Sekä hän että muut sukulaisesi voivat hyvin. Ignatiuksen perintöasia on nyt edennyt niin, että rouva Thauvon on saanut siitä noin 3500 ruplaa. Ja loput ovat vielä ratkaisematta. Onnitteluni Oldskrift -seuran jäsenyydestä. Älä anna kunnian kalleuden vaikuttaa itseesi, niin että torjut kutsun ku-

ten Oulussa prof. Toppelius, joka sai kutsun jo 1836 samalla kertaa kuin allekirjoittanut, mutta ei halunnut luopua 80 hopeataalaristaan! Pitää ajatella, että se on se osuus, jolla luultavasti edistetään hyvää asiaa, ja olla tyytyväinen että pääsee niin vähällä.

Jos sinä yksinäsi tai yhdessä toisten (Judén, Ignatius) tulisit Mehiläisen toimittajaksi puoleksi vuodeksi (joko alku- tai loppupuoleksi), niin minä voisin aloittaa taas toisen puoliskon kanssa. Jotta voisin olla toiset _ vuotta täysin vapaana, historialliseen arkkiin ei saisi tulla mitään yhtäjaksoista historiaa, vaan historiallisia poimintoja tai vastaavia, jotka eivät tekisi toista kuukausiosaa, tai toista vuosipuoliskoa, riippuvaiseksi toisesta; sillä yhtäjaksoinen historia hankaloittaisi muuten tämän arkin jakamista kunnolla. Myös muita muutoksia voitaisiin tehdä esim. antamalla joka viikossa poliittinen yhteenveto kuukaudesta. Sillä lailla voisimme täysin toisistamme riippumatta toimittaa oman puoliskomme ja myös suorittaa sen osalle lankeavat erityiskustannukset, (vain sillä huomautuksella, että meidän ehkä pitäisi käyttää samaa painopaikkaa), voisimme jopa olla matkalla eri seuduilla ja antaa eri kirjapainojen painaa kummatkin puoliskot, sillä se ei ole vastoin Senaatin erioikeutta. Vastaa pian tähän, jotta minulla on aikaa sopia jonkun toisen kanssa, jollet sinä voi ryhtyä siihen, ja ilmoita joka tapauksessa, mitä ajatuksia ja suunnitelmia sinulla ja muilla on samaisesta lehdestä; olisiko ensimmäinen jaksoon tarpeen tehdä jokin huomattavampi muutos.

Lönnrot kirjoitti Ståhlbergille 23.11.1843 Kajaanista:

Kiitos kirjeestäsi ja Mehiläistä koskevista neuvoista, jotka olisivat hyvin tervetulleita, jos vain voisin jatkaa samaa kirjoitusta. Mutta sen jälkeen kun tutut ovat useita kertoja muistuttaneet S. K:n julkaisemisesta, koen että minun lopultakin pitäisi yrittää sitä. Heti kun Arvoitukset jne. olen ajatellut tarttua tähän opusculumiin. Olen myös anonut nyt kahden kuukauden virkavapaata päästäkseni osoittamaan kelvokkuuttani johonkin Kuopion kymnaasin lehtoraattiin ja kulutan siksi luultavasti seuraavan tammi-kuun ja helmikuun Porvoon matkalla. Luultavasti kreikan lehtoraatti. Muuta kerrottavaa minulla ei nyt ole kuin että omaisesi voivat hyvin. Levonius on tänään pitänyt manttaalikirjoituksen kaupungin kanssa. Hän on useita viikkoja asunut perheineen maatilallaan ja pitänyt vuokralaisia kaupunkitalossaan. Kun seuraavan kerran kirjoitat, mainitse myös aiotko ensi kesänä näille seuduille. Veljesi vouti on rakentanut komeasti, vaikkei vielä ole saanut talveksi kaikkia huoneita valmiiksi.

Viipuri 20.12.1843 (s)

Rakas Ystäväni! Viimmeisen lähetyk-kirjasi sain minä käsiini jo monta viikkoa sitten, vaikka ei ole tullut vastausta kirjoitetuksi eikä kiitoksia lähetyksi. Samaan aikaan sain minä Rabbeltaki kirjan, jossa hän ilmoittaa, että on jo korkeilta Esivalloilta luvattu sinulle viiden vuoden vapaus virastasi. Hyvä tuo on sekin, mutta ei sillä kauas juosta, jos ei täyellisiä rahaetuja myös anneta. Et suinkaan sinä sillä parilla tuhannella ruplaa, jotka sinun virkas' vakinainen palkka on, voi elää ja vanhempiasi elättää. Kreivi Mannerheimi, joka sanoo jotenki jäykästi kirjoittaneensa tästä asiasta Helsinkiin ja jonka luulen olevan paraasta päästä kiittävän, jos tässä asiassa jotain hyvää tapahtuu, on monessa tilassa kysynyt multa, mitä tässä asiassa Helsingistä kuuluu, eikä ollut vielä tyytyväinen, kun minä ilmoitin mitä Rabbe oli kirjoittanut.

Niin ilahuttavainen kuin Rabben kirja oli mainitusta syystä, niin karvasta oli kuulla samalla kertaa, että Suomi menee manalle tämän vuoden kanssa. – Toivoen nyt sisällä olevan koulu-luvan aikana viimeinkin saavani tilaa että Suomeen pantavaksi valmistaa tarinatani suomen kielen partikuloista (jotka kernaammasti kutsuisin pieles- eli solmet- eli sidetsanoiksi kuin viittasanoiksi, vaikka eivät ole varsin sopivaiset netkään sanat yhtenäiseksi nimeksi kaikille partikuloille, esimerk. interjektioneille)*, olin minä jo luvannut Rabbelle tulevana vuonna täyttää jonkun osan velvollisuuksistani Suomea kohtaan; mutta nyt kuultua Suomen kuolemasta olen aikonut toimittaa tarinatani lähetettäväksi Tieto-Seuralle (Vetenskap-Societen). Sentähden en lupaa lähettää sitä sulle ennen kun tammi-kuun lopulla, jos vaan tahdot niin kauan odottaa. Muuten saatan lähettää sen kohtaki.

Grammatikan nimestä olen jutellut Ignatiuksen kanssa, ja ouostuu hänki niin-kun minäi vähän niitä nimejä, jotka sille tahot lausunnasta antaa, vaikka en juuri voi niitä vastaan mitään muuta edeskantaa, paitsi sitä että jos verbiu-mille annetaan Lausukka nimeksi, niin kuin minun arvannan jälkeen olet hyvin otollisesti tehnyt, moni saattais luulla Lauset-opin Lausunta-opiksi /Verb-läro), ja että lausehisto minusta näyttää merkittevän jotain kokousta (samling) ilman vahvaa järjestystä. En voi myös valeeksi näyttää kielen- (eli kieli-)opin hankaluutta, vaan ei se suomen kielessä olisi suurempi kuin muissakaan kielissä, jotka samalla tavalla ovat tätä oppia nimittäneet.

Koska nyt taas on sulla muutamiksi vuosiksi lepoa toivossa, niin luulisin sinun tekevän parahin jättäissä pois kaikki koulu-tuumat. Helpolta se näyttää päältä kattoen, koulumiehen virka, liioitenki kielen opettajan, vaan ilman sitä, että se luku-aikana (under läseterminerna) siihen hupenee aika, niin on se opetustyö vähän sielulle rasittavaista ja kadottaa kirjoitus-, vaikka ei luku-, -taidon. Sentähden, jos et aivo joutua aviosäätyyn, saattais olla parasta, että, koska nyt esi-

valta aikoo sinusta huolen pitää viisi vuotta, jättää jumalalle kuudennen vuoden huoli.

27 p. jouluk. Professori Rein, joka tämän kautta matkusti Inkerinmaahan, tuli menneenä keskiviikkona minun luokseni, minun tätä kirjottaissa, ja vaikka häntä ei saanut lystinmäärin puhutella, kulu kuitenkin siinä siksi aikaa, ettei enää ennättänyt kirjani sen päivän postiin. Nyt en tiedä, tehnenkö oikein taikka väärin lähettäissä tätä kirjaa Kajaaniin.

Oisi jo ennen pyhiä ollut mulla tila lähettää Porvoon se vuosikerta Sanansaattajasta, jonka olen sinua vasten hankkinut, vaan eipä silloin muistunut mieleen mulla olevan jotai' Porvoon lähetettävätä, ja nyt ei ole toivoa tilasta ennenkun pyhien jälkeen taas rahtimiehet rupeavat kulkemaan.

Jos tämä kirja sinua tapaa Kajaanissa, niin sano terveisiä kaikille ystäville ja erinomattain minun heimolaisilleni sekä minulta että vaimoltani, ja kiellä heitä pahaksi ottamasta, että me emme ole moneen aikaan heille kirjottaneet. Sitä aikaa tahtoo kaupungeissa aina niin tärkittä olla, että ainoastaan erinomaiset syyt voivat pännän (kynän) käteen saattaa. Joulujuhlan aika on kyllä häpiällisesti niin kulunut, että puolet yöt on kestiä kuljettu, puolet päivät nukuttu. Sentähden ei ole vielä mitään kelvollista tehdyksi tullut. Elä tervennä ja käy ehki kerran Viipurissaki. Täällä on monta suomalaista. Kuka sitä Maamiehen Ystävätä Kuopiossa toimittaa? Sinäkö ynnä muiden kanssa, vaan kutka?

Muista joskus ystävätäsi

C. H. Ståhlbergiä

*Vasta jälestäpäin muistuu mulle mieleen, että sinä jo ennen (Mehil. 1836 eli 37) olet soveliaasti nimittänyt partikulat välikoiksi.

Viipuri 17.1.1844 (s)

Rakas Ystäväni. Pari viikkoa sitten minä lähetin sulle kirjan Kajaaniin. En tiedä lienetkö häntä saanut käsiisi elikkä ei. Siinä kirjassa mainihti myös aikomukseni olevan Porvoon lähettää sen vuosikerran Sanansaattajasta, jonka minä viimeenkään luulin sinulle hankkineeni; mutta kuin minun piti Cedervallerin kanssa sinun saamisistasi ja antamistasi keskustella, ja tiliä tehdä, niin Cedervalleri sanoi, että se exemplari 1841 vuoden Sanansaattajasta, jonka Cloubergi oli hänen kirjastostaan minulle antanut, oli hänen ainoa exemplaarinsa joka suurella sakonhaastolla on käsketty säilyttää kirjapräntissä ja jota hän sentähden ei millään hinnalla saata myödä. Mitäs mulla siis oli tekemistä, muuta kuin antaa kirja takasin. Saamista sinulla ei myös ollut siellä enempi kuin 6 ruplaa 60 kop. paperia, sillä 8:sta exemplaarista Mehil. 1836 & 1837 ei hän ollut myönyt kuin 1

ainoan vaikka hän ei kesällä luullut olevan kuin yhen ainoan järellä. Sen myödyn exemplaarin hinnasta hän veti 90 kopeekkaa myömispaalkaa. Yhen exempl. Muistelmia minä olin ottanut sieltä Pynnislle. Ne vielä myömättömät 7 ex. Mehil. 1836 & 1837 ja 6 exemplaria Muistelmia on Clouberg ottanut myödaaksensä ynnä niiden 8 ex. Finn. Mag. Med., jotka olivat olleet Cedervallerin tykönä. Kuinka meidän raha-asiat seisovat, ja missä sinun pitäis matkustellessasi kuulustella kirjaisi kaupasta, näet seuraavasta tilin teosta. – Ei minulta ole vielä tulla paljon mitään tehdyksi, niin että minulla pyöri paha omatunto kumpalina. – Työnnä mulle niin pian kuin sopii kirja, että ehkä tietäisin missä sinä elät ja olet, ja mitä hyvää teet ja toivot. Ensimmäisen numeron Maamiehen Ystävistä olen lukenut niin suurella harmilla, kuin se näkyy olevan vähällä tarkkuudella kirjoitettu. Elä tervennä ja sano terveisiä ystäville omalta veljeltäsi

C. H. Ståhlbergiltä

Herra Tohtori Lönnrot	Debet	
Novo Coulu	Rpl.	Kop.
1841. Kesäkuu 28 Käteinen	6,	65
Elok. 10. Carl Lundahlille jättänyt myytäväksi		
12 kpl. Finnarnes Mag. Med.	6.	–
Kirjakauppias Öhmanille Porvoossa 4 kpl Mehil.		
ja Muist., 4 kpl F.M.M.	32.	–
1844 Tammik. 9. Cloubergille Viipurissa jättänyt		
– 8 kpl Fin. Mag. Med.	4.	
– 7 kpl Mehil. 1836 ja 1837 (a 3,75)	26.	25
– 6 kpl Muistelmia (a 3,75)	22,	50
1843 Jouluk. 1 kpl Muistelmia Pynnislle	3,	50
Uskonut voivani tinkiä Pynnisen Muistelmista		
25 kop. joka tekee (– ?) vähemmän kuin		
kirjakauppapros.	–	35
1844 Tammik. 9. Cedervaller pidättänyt kirjakauppa-		
– prosentina yhdestä myydystä kpl	–	90
	102,	5
Minulla myymättä 1 kpl Suom. San. ja Mehil. 1839, 40		
Credit Novo Coulu	8,	75
1841 Kesäkuu 28. 12 kpl Mehil. Ja Muistelmia		
a 7 rpl. 50 kop.	90,	–
24 kpl Finnarnes Mag. Med	12.	
1844 Tammik. 9. Saldo hyväkseni	–	5
	102,	5
	8,	75

Lisäksi olen Rabbelta vastaanottanut erehdyksessä tänä talvena Pynnisen kaupassa yhden kpl Suomal. Sananlaskuja ja yhden kpl Mehil. 1839 & 1840, jotka ovat minulla vielä myymättä mutta jotka koetan saada myydyksi. Tämä lisää creditiäsi 8 rupl. 75 kop.

C. H. Ståhlberg

Lönnrot kirjoitti Ståhlbergille 24.8.1844 Tartosta (konsepti)

Rakas Veli! Kun nyt taas epäilemättä olet Viipurissa, lähetän sinne tämän tervehdyskirjeeni. Viime kuukausien kuluessa aioinkin sinulle kirjoittaa, mutta lykkäsin sen aina toistaiseksi, kun en varmaan tietänyt, missä silloin oleskelit, Nurmeksessa, Kajaanissa vai Viipurissa. Varmaankin muilta olet jo kuullut, että olen matkustanut tänne Viroon. Täällä Tartossa olen jo puolentoista kuukautta tutkinut viroa ja etenkin viron kielioppia, joka nyt vihdoinkin on alkanut selvitä minulle. Etenkin sen tähden on minun näissä opinnoissa oltava tarkka, että vastedes, jos joskus siihen saan aikaa, voisin tällä taholla olla valmistautunut työhön, jota usein olen ajatellut, nimittäin vertailevan suomen, viron, vepsän ja lapin kieliopin kirjoittamiseen. Sen verran saksaa näyttää täkäläinen saksalainen ympäristö minuun mättävän, että voin kirjoittaa sellaisen teoksen saksaksi, jollei sen julkaiseminen ruotsiksi kannattaisi.

(Tämän jälkeen Lönnrot käsittelee laajasti viron kieltä ja suomen ja viron eroja – kirje on julkaistu kokonaisuudessaan teoksessa Elias Lönnrot: Matkat 1828 – 1844, Weilin+Göös 1981. Lönnrot lopettaa kirjeen:)

Koska sanakirjatyo – nimittäin kopioiminen – vie ainakin puolentoista kuukautta ja kun sitä pariksi viikoksi olen aikonut matkustaa Latvian rajalle voidakseni siellä paremmin tarkistaa viron tartonpuoleista murretta, niin tulen näillä seuduilla vielä viipymään pari kuukautta ja toivon siis mitä pikimmin postissa saavani sinulta moniaita rivejä. Jos olet käynyt Kajaanissa, niin ilahuta minua sikäläisilläkin uutisilla. En ole 4 – 5 kuukauteen kuullut mitään sieltä, enkä tähän saakka ole Virossaoloni aikani saanut reiviäkään Suomes- ta, kun olen laiminlyönyt ilmoittaa olinpaikkaani ystävilleni.

Koska paluuni kotimaahan kaikesta päättäen ei voi tapahtua ennen loka- tai marraskuuta, on hyvin mahdollista, että minun on palaaminen Pietarin tai Viipurin kautta. Kotia palattuani aion asettua yhteen paikkaan kahdeksi vuodeksi ja tehdä sanakirjaa, mutta en vielä tiedä, olenko tekevä sen Kajaanissa vai olenko koko virkalomani ajaksi muuttava Kuopioon, missä kuitenkin joskus paremmin voisi virkistyä toverien parissa. Mikä sinun mielestäsi olisi parempi? – Cedervalle pyysi minulta lupaa painaa vähän lisää Mehiläistä; se on

nyt oheisena. Sensuurivirastolle jätetään kaikki leimaamattomalla paperilla, joten se tällä haavaa kai kelpaa. Hänen pitäisi kuitenkin antaa minulle muutamia kappale ilmaiseksi, mistä voit mainita hänelle.

Terveisiä rouvallesi, Ahrenbergille rouvineen, Ignatiukselle, Judénille ja muille tutuille. Ystäväsi ja veljesi

Elias Lönnrot

Viipuri 19.9.1844 (s)

Rakas Veljeni! Sinä 27 päivänä elokuussa kirjoitetun kirjasi sain minä käsiini jo pari viikkoa sitten, mutta se on jäänyt tähän asti vastaamatta ei ainoastaan aikaansaamattomuuteni tähden vaan myös – ja erinomattain – siitä syystä, että Cedervalleri, jonka kanssa minä tahdoin keskustella runoasiasta, ei ole ollut näillä mailla, ennen kuin tänä päivänä, elokuun alkupuolesta asti. Vasta tänä päivänä sai Cedervalleri sinun lupa-kirjasi runoin pranttäämiseen, ja lupasi puolestaan hyvin mielellään antaa sulle 50 exemplaaria runoista, pyytäin ainoastaan, ettet sinä myö niitä Viipurissa. Sen minä luulin saattavani sitä jäykemmästi puolestasi luvata, jota vähemmin niitä arvattavasti tulee siellä myödyksi muuallakaan. Mainittessani, mitä olit esipuheesta kirjoittanut mulle, sanoi Cedervalleri jo Ignatiuksen kirjoittaneen esipuheen runoille, mutta hyvin lyhyen, ja mitään mainihtematta niiden vähän liiallisesta irstasuudesta, ja lupasi sentähden lähettää sen mulle jatkettavaksi, mutta jälestäpäin ilmoitti Cedervalleri ei sitä löytävänsä, ja pyysi uutta kirjoittamaan. Sentähden, ja erinomattain sinun anomustasi noudattaakseni aivon minä Ignatiuksen kanssa keskustellen siitä huolen pitää, vaikka meillä kummallaki näihin aikoihin on työtä jotenki runsaasti opetusviroistamme. Minulla on nimittäin luettavaa kymnaasissa 18 ja ominaisessa koulussa toistakymmentä tiimaa viikossa, ja sama määrä Ignatiuksellaki. Sentähden ja myös aikaansaamattomuuteni vuoksi ei saa mulla mitään kirjoitustyötä aikaan, vaikka kyllä usein sormet syyhyävät sitä tehdäkseni. Nurmeksessa ollessani kesällä rupesin minä kirjoittamaan Maamiehen ystävän 25:tä numeroa vastaan, jossa kiitetään Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran aikomusta, että oikasta suomen kielen kirjoitus- eli tavutus-keinoa sillä tavalla että kaikki pitkät yksisääniset tavut kirjoitettaisiin yhdellä äänekkeellä; joka yritys monesta syystä näyttää minusta niin turhalle, että en uskoisi olevan perää niiden puheessa, jotka sanovat Alex. Ingmanin sitä matkaan saattaneen. Keski-tiehen jäi multa tämäki kirjoitus osittain siitä syystä, että Jumala viisaudessaan pani päälleni sen kovimman koettelemuksen, kuin minua tähän asti on tavannut. 22

pnä heinäkuussa kuoli hyvin lyhyen, mutta hirmuisen kovan taudin perästä minun 14 kuukautta vanha, ainoa ja siihen asti hyvin terve tyttäreni. Joka kuorman pani, se on antanut voiman sitä kantaa, mutta ei sitä ihmisen sydän toivoisi pahimmalle viholliselleen. – Viikon päivät, vähän päälle, maahanpaniasten jälkeen matkustin minä vaimoni kanssa Paltamoon ja muutamalla iltapuheella kävin minä Kajaanissa kaikenlaisia asioita toimittamassa ja muutamia tuttuja ja sukulaisia tervehtimässä. Mieli oisi ollut sinun vanhempiasi tavata, mutta eipä tullut siihen aikaa; kuulin kuitenkin niiden voivan tavallisuuden jälkeen. En ehkä tullut kahtoneeksi kanavan rakennusta, jonka sanottiin olevan valmiiksi tulemassa. Terveys oli maassa (?) ja todia ja kahvia juotiin entisen mukaan. Kajaanissa piti olla kappalaisen anomus ensi sunnuntaina minun sieltä lähdettyäni; ja Kuopioon tultuani Nurmeksesta kuulin minä, että G. Högmannia oli anonut isoin osa seurakuntaa. Forssmanni oli saanut kaikkein kerettiläisten äänet, jotka oli tehneet muutamia veroja, mutta Wegelius Hyrynsalmesta, josma oikein muistan, ei ääntäkään kyytirahaksi. – Sinä haluat tietää, mihinkä minä luulisin sinun pitää asettauta Virosta tultuasi. Samoitin kuin sinä ihte, minäki pidän Helsinkiä ja Kajaania sopimattomina asuinpaikkoina, vaikka kyllä Helsingin seurakunta ja kirjastot joskus saattaisivat olla tarpeelliset. Kuopio kyllä on Suomen sydämessä, ja varsinkin kymnaasin sinne asetettua ei puutu siellä miehiä joittenka kanssa kirjallisistaki asioista saattaisi jutella; mutta luulisin Viipurin olevan ehkä soveliamman asutopaikaksesi: 1ksi on täällä vahvoja suomalaisia monta: Judéni, Ignatius, Coranderi, Berneri ja monta oppineitten säätyyn ei kuuluvaa; 2ksi on täällä keskinkertaisia suomalaisia joka haaralta Suomesta; 3ksi kulkee täällä kaikin ajoin paljon maakuntaa etäisimmältäki haaroilta; 4ksi kulkee tänne helpommasti kuin Kuopioon jos meitä Helsingistä tarvitaan, sillä Helsingin ja Viipurin välillä on aina rahtimiehiä, eli rahtilaivoja liikkeellä; 5ksi on täällä yhteinen kanssakäyminen vapaaehtoisempi ja siivompi kuin Pohjois-Suomessa: täällä saapi ihtekuki ilman päälle puheitta elää niin kuin tahtoo, ja eikä täällä kokoontulla todia juomaan yökaueksi, eikä täällä korttiakaan pelaa paljon muut kuin Hoviräätin Herrat, jotka taas ei paljon muulta työltä iltapuheita viettele; 6ksi taitaa olla tämän seudun Suomi sinulta vähemmän tutkitu kuin muiden seutu. – Taidat kukatiesi peljätä paikan kalleutta, mutta paitisi huoneita, jotka linnassa ovat kyllä kalliit, ei täällä muut tärkeimmät tarpeet ole kalliimmat kuin muissakaan Suomen kaupungeissa, ja saapi täällä huoneita lopoteissa hyvällä hinnalla taikka hyyryllä. Tule sentähden tämän kautta takasin Virosta, vaikka vielä pääsisitki merite läntisempiin Suomen kaupunkeihin, niin saahan tästä ja muista asioista laviammalti keskustella. Ja jos sinä et tullessasi suoraan aja minun luokseni asumaan, niin meistä tulee ikuiset vihamiehet. Minä asun herra Zakelin talossa, Suomen kirkon vieres-

sä, kivihuoneen ylivuoningissa, jonka akkunoista minä kahdenkymmenen vuotiaisna olisin saattanut tasakäpälässä hypätä kirkon akkunalle.

Jos et sinä suuttusi, tahtosin minä antaa siellä yhden asian toimitettavaksi. Seikka on semmonen: minulla on ollut myötävänä kolme osaa Dr Carl Chr. Ulmannin kirjasta Mittheilungen und Nachrichten für die evang. Geistlichkeit Russlands, ja nämä minä olen myönyt, mutta ei ole tullut niiden hinta, kolmekymmentä kuusi (36) ruplaa paperissa, lähetetyksi hänelle eli hänen asianajajalleen Pietarissa, paraasta päästä siitä syystä, että niiden adressit ovat multa kadonneet. Sentähden pyytäisin sinua hänelle eli hänen päälleluotettavalle tuttavalle tätä summaa maksamaan, jos nimittäin sinä häntä ihteään eli jotakuta hänen hyvää tuttavataan tapaisit, ja jos sulla sattuisi olemaan rahaa niin yltäkyllin että et tätä summaa tarvihteisi ennen kuin Viipurista lähteissä. Kerran minä olen jo tämän summan Ulmannille lähettänyt, mutta silloin lähetti hän rahan takasin, ja että hän ei enää tehne samate, pitää hälle muistaa sanoa, että kirjat ovat myödyt ja raha sen kautta tullut minun käsiini. Jos tämä asia jollain lailla tulisi sinulle kankiaksi, niin jätä se silleen. Vaimoltani ja vanhimmalta kälyltäni (svägerska?) Marialta, joka nyt on minun luonani, tuon sulle terveisiä. Terveyttä ja kaikenpuolista menestystä toivoo sulle myös

Vanha ystäväsi
C. H. Ståhlberg

P.S. Tämä kirja lähtee Viipurista sinä 27 p:nä syyskuuta v. 1844. Ei ole aikaa virheitä kirjassa hakea ja parsia, pyydän sentähden, että luet oikeen mikä on väärin kirjoitettu.

Viipuri 14.11.1844 (s)

Rakkain Veljeni! Olisin mielelläni jo ennen kiitoksia sulle työntänyt viimeisen lähetys-kirjasi edestä, jos oisi aikaa runsaammalta ollut; vaan niinkuin tiedät, kulu se jotinki tarkoin ammateissa, joita ei sovi ylöslykätä. Minulle ja monelle muulle täällä on suuri ilo siitä tiedosta, että sinun täytyy tämän kautta kotiin palautta. Siitä on mulla toivo, että saahaan joulupuuro yhdessä syödä. Niinkuin minä muistelen jo viimeisessä kirjassani kirjoittaneeni, asun minä Suomen kirkon vieressä, Zagelin (eli entisessä Huomannin) talossa, johonka sinä ajat majaan, jos et tahdo minua suututtaa. – Viimeisellä lähetys-kirjastasi lähetin minä ison osan ruotsiksi käännettynä Snellmanille Kuopioon, ja sanovat toverit täällä Saimasta lukeneensa sanomia sinulta, josta arvaan, että Snellman on siihen präntäyttänyt mainitun kää-

nöksen. Toivon sinun et tuosta minulle pahastuvan, tietten että niitä maanmiehiä on paljo, jotka haluavat tietoja sinulta, ja niitä vähä, joille sinä ennätät kirjoittaa. Nykyään sain minä kirjan Rabbelta, jossa hän ilmoittaa Suomen tulevan taas uudestaan ulosannettavaksi, hänen kustannuksellansa, mutta ainoastaan kerta vuodessa, nimittäin 20nen arkin sidet (nivet, vihko) vuoden lopulla. Jos se tulee jo tänä vuonna alkamaan, niinkuin aikomus kuulu olevan, en saa vieläkään minä mitään toimitetuksi ensimmäiseen vihkoon, vaan olen luvannut helmikuun alkuun jotain siihen pantavaksi valmistaa. – Castréni kuulu Helsingissä kokoavan paljo väkeä ympärilleen, lukiissaan suomen kielestä. – En ole kuullu, jos hän aikoo ollenkaan enää Venäjälle matkustaa. – Judéni, niinkuin luulen jo ennen kertoneeni, prääntäyttää paraikaa kirjojaan, ja sentähden eivät taida väleen saada prääntätyksi Cedervallerilta runot Mehiläisestä. – Näillä tienoin on jo monet viikot ollut jotennik kylmiä ilmoja, ja Viipurinlahti on jo kolmannen kerran kokonaan kannen alla, ja kyllä nyt näyttää todeksi tulevan sananparsi: ”Kolmas kerta toden sanoo.” Sillä tuskin enää tällä puolen kevättä niin vahvaa suvea ja rajuilmaa tulee, että vielä voisi jään rikki runtoa, kosk'eihän viimeinkinään myrsky enää voinut koko väylää Uuraasta (Trångsund) kaupunkiin aukasta. Sentähden jääpi paljo tavaraa Uuraaseen täyttää talvi-tilaa odottamaan, ja Viipurin jokeen paljo alustoita kevättä odottamaan. Luntaki on jo vähin tullut, ja sateen kautta maahan luotautunut, niin että yksi ajaa rein toinen rattain kovalla ja koleikolla tilalla. Jo taas koulukello lyöpi. Elä tervennä, ja tule kohta kotimaahan ystäviisi yhtyäkses', sitä toivoo

Teräsvuori

Viipuri 19.2.1845 (s)

Rakas Veljeni! Kiitoksia paljo kirjastasi, jonka eilen sain käsiini! Ignatius on nyt toista viikkoa ollut hyvin sairasna, eikä voi vielä, vaikka kyllä jo paranemassa on, itse kirjoittaa vastausta viimeiselle kirjallesi; sentähden on hän pyytännyt minua sinulle tiedoksi antamaan, olevansa hyvin tyytyväisen kaikkeen siihen, mitä sinä ja Akiander olette Harjulan onnettomuuden nimilehdestä ja jakelemisesta miettineet, eikä sano myös nimilehden komistuksesta (eli kuvasta) mitään lukua pitävänsä. – Ignatiuksen tauti ja oma ammattini on antanut mulle työtä niin kyllähti, että taas on jäänyt keski-tekoseksi se Suomeen aivottu kirjoitukseni, jonka minä olin luvannut Rabbelle jo tämän kuun alussa; ja että minä tässä olen peturiksi tullut, sitä olen niin hävennyt, ettei mulla ole vieläkään keuhkoja Rabbelle kirjoittaa, vaikka on yk-

si hänen kirjoistaan vastaamatoinna. Että minä joulun aikana en parempaa vaaria ajasta ottanut, tuli siitä, että minä en viimeiseen Suomen vuosikertaan, jonka luulin jo menneen vuoden lopulla taikka viimeistään tämän vuoden tammikuussa ulostulevan, kirjoitustani ollut aikonutkaan. Jos Jumala terveyttä antaa, niin saanee sama kirjoitus kuitenkin valmiiksi aikasin kyllä tämän vuoden vuosikertaan pantavaksi. – Nervanderin kanssa lähetin minä sinun tänne jääneen kauhtanasi; lienethän tuon saanut? – Ignatius sano 8na päivänä tässä kuussa kirjoittaneensa pitkän kirjan Akianderille, ja pyytänyt, että, jos se ei ole tullut Akianderin käsiin, hän siitä antaisi tietoa.

Olisin mielelläni kirjoittanut Akianderille ja muutamille muillekkin, jos olisi ollut aikaa. Sano ehki terveisiä kaikille tuttaville, ja anna minulle tietoa mihinkä sinulle vasta saapi kirjoittaa. Sano myös Castrénille, että jos hän tässä kuussa tulee kulkemaan Viipurin läpi, niin elköön muualla majaa ottakokaan kuin minun luonani. Tulevana kuuna tulee vähän ahdinko luonani, sentähden en tohdi siitä kuusta mainita.

Elä tervennä! toivoo ystäväsi
C. H. Ståhlberg

Viipuri 24.5.1846 (s)

Rakas ystäväni! Tuhansia kiitoksia kirjastasi, jonka sain pari tiimaa sitten, ja johon vastausta antamaan olisin paikalla ryhtynyt, jos ei minulla täällä olisi sama kova onni kuin Helsingissäkin, nimittäin: ”att hvar söndag sitta arrest”; ja vieläpä se arresti on paljo vaivatoisempi täällä; sillä leikki se on arrestia istua, kun lukea saapi mitä tahtoo; vasta se tuskaksi tulee, kun päivä menee puupäisiä ja laiskoja luettaissa ja kurittaissa. – Tästä arvannet, ei laiskuuden yksinään olleen syypää siihen, että lähetyskirjan kirjoittaminen sinulle koko pitkän talven aikana ei ole aikomuksesta eteenpäin päässyt.

Mitä sinä Gottlundin Suomalaisen Kielestä olet kirjoittanut, se on niin kuin minun sisimmästä syämmestäni lausuttu. Siitä on arvaamattomasti paljo paha tarjona, ja pelkään sen tuskin saatavan estetyksi sillä keinolla, jota kirjassasi ehdottelet, sillä ensiksiki on niitä talonpoikia aivan harvassa, jotka uskaltavat enemmän uskoa omaa korvaansa kuin mitä kirjaan on prantätty, ja toiseksi lienee työläämpi kuin luuletkaan saada todistuksia kaikin paikoin kootuiksi ja sitten luetuiksi.

Että minä puoleltani jo olen koetellut mitä hyvällä sanalla voisi G:n luona vaikuttaa, sen näet tähän suljetusta G:n lähetyskirjasta, joka myös todistaa, että miehen paha sydän ei myöden anna luopua virheistään, ei oman, ei yh-

teisen hyödyn tähden. Se hyvä lieenee kuitenkin ensimmäisestä kirjastani (G:dille) lähtenyt, että on ottanut tavu- ja pranttivirhein oikasiaksi (corrector) muuttaman studentin (lehtori Coranderin veljen); jonka tähden jo onki semmoisia virheitä Suomalaisessa paljon harvemmalta kuin alkuvuodesta. Mutta vähän on siitä oikasiasta hyvää, koska kuulu olevan kovasti kielletty koskemasta taivutus- ja sovittelu-virheihin (etymologiska och syntaxiska). Toisessa kirjassani G:dille koin vielä näyttää hänelle muistutukseni ensimmäisessä kirjassani olevan sekä hänelle itselleen että Suomen kirjallisuudelle tärkeämmät kuin hän näytti luulevan, mutta samalla kiistin minä häntä taisteluun näistä asioista, mutta siistiin, ei ruokottomaan taisteluun (hyglig polemik), luvaten mielelläni poikkeavani luuloista, jotka hän oli vääriksi näyttävä, vaan myös voimiani myöten puoltavani mitä totuudeksi voin näyttää. Sillä kannalla nyt ovat asiat. Tuprakka sieltä on tulossa. Viimmenki on loppu ”Mietteistäni” tullut prantätyksi, vaikka pranttivirheiltä niin sokaistuna, että tuskin niistä outo selvän saapi. Liian kuiviksi lieenee Kanavan toimittaja niitä katsonut, koska hän on sekä niiden pranttäystä viivyttänyt että pranttivirheistä niin vähän huolta pitänyt. Harmittaa hiiden lailla, ett’ei sitäkään vähää, jonka voimat ja aika sallisivat paperille saada, saa häpiämättä prantättynä lukea. Rupeaisitko sinä apuun, jos täällä tulevana vuonna ruvettaisiin Kirjallisuuden Seuran puolesta sanomalehteä toimittamaan? – Mutta tästä saanemme suusanalla jutella, sillä, jos Jumala suopi, aivon minä taas kotvan aikaa kesästä Nurmeksessa ja vieläpä kukatiesi Kajaanissaki viettää.

Jos Gottlundin kotahuksia suomen kieltä vastaan luulet olevan haettavan ainoastaan Suomalaisesta, niin saatan minäki ottaa sen tehdäkseni, koska minulla on usiammat niistä jo merkissä, ja koska täytynee, jos ei ennen niin ke-sällä, niillä todeksi näyttää, mitä minä ”mietteissäni” olen ”puhtauden sankareista” puhunut. Näissä mietteissä vähän puhuttuani G-dinki kirjoituslaadusta (orthographii), olen aikonut, niin pian kuin G-di riidan alulle panee, näyttää millä lailla G-din Suomalainen sanoja taivuttelee, sioittelee ja sommittelee (eli sovittelee) (hans fel mot etymologi och syntax), ja jos ei siitä apua lähde, vielä päälliseksi paljastaa gottlundilaisen henkenki (ei hengenki), josta hän niin lavialta puhuu, ja joka niin luonnoltaan kuin kirjaimiltaan on kokonansa gottlundilainen ja ei mitään vähemmin kuin suomalainen.

10p. toukok. Sitte viimeisen sunnuntain olen taas uuden lähetysskirjan G-dilta saanut, ja sen kautta on toivo tuprakasta, josta edelläpäin olen puhunut, kokonansa kadonnut. G-di, joka luulee ”mietteeni” loppuneen Kanavan 17sta n:roon, jossa Kanavan toimittaja viisaudessaan net vielä kerran kokosi, jatkoa lupaamatta, vaikka toimittaja minulle ja minä G-lle olin luvannut koko lopun tulevan 16sta n:roon pantavaksi, kerskaa ensinnä minun ei tohtineen Suomalaiseen sanallakaan koskea, ja tunnustaa sitten uhkauksensa siitä syys-

tä lähteneenki, että oli Mietteini alkua (K-van 8sta ja 12sta n-rosta) kiireesti ja paikka paikoin lukiessaan ymmärtänyt minun rupeavan Castrénin lähetyshkirjaa puollustamaan. – Tänä pänä aivon kirjoittaa G-dille ja vielä kerran koetella häntä saamaan tarkkakorvaisemmilta maanmiehiltä neuoa ottamaan. Aivon myös kysyä, ottaisiko Mietteitä Suomalaisen kielestä Suomalaiseen itseensä pantaviksi. Jos hän ei sitä lupaa, en tiedä muuta neuoa, kuin minkä kirjassasi ehoittelet. Mutta mitenkä varteen saada anti-barbarus? Olen kauan nähnyt hyvin tärkeäksi erityisen kirjan suomalaisista juhtosanoista (derivate ord), niiden synty-la'ista ja merkityksistä; sillä tämä asia on tähän asti liian vaillinaisesti selitetty sanakirjoissamme ja kieliopieissamme, joihin se kuuluisi. Enkä luule asian selvitykseen muiden pystyvän kuin sinun ja, kuka tiesi, Castrénin. Semmoisen kirjan ohessa olisi anti-barbarus Gottlundius paikallaan. – Grootilta, jonka eilen täällä tapasin, olen kuullut aikovasi ruveta matkatoveriksensa Aavasaksaan. Jos perää lienee puheessansa, arvaan samalla tiellä Lappiinki meneväsi ja siis turhan olevan toivoni saada sinua tänä kesänä Kajaanissa kohdata. Se minua hyvin surettaa, mutta vielä enemmän (epäselvä teksti). – – – lienee Groot mikä mies tahansa; niin on ainakin epäilemätöntä, ett'ei se sinua hae sinun eikä maamme hyväksi vaan omaksi voitoksensa. Sanotaan hänellä olleen nykyään vastuksia sekä yläältä että alalta päin, ja tarvinnee sentähden uudestaan kuntoansa ja toimeansa näyttää, ja sinua tässä työssä vamppunansa (?) pitää. Täällä on hän tällä kerralla ollut kokonansa toinen mies kuin viimeisenä kevännä. Grootin kanssa tuli mulle kirja Reiniltä, joka on jotenki närkästyynnä Suomalaiselle eli Gottlundilaiselle, niinkuin Rabbe sanoo sitä Helsingissä kutsuttavan. Kanavan toimittaja, joka on ollut poissa niinkuin Kanavan 20sta numerosta nähdään, on taas kotoona, ja lupaa sinulle postin kautta toimittaa 5nen n-ron tämänvuotisesta Kanavasta. Sano veljillesi, Högmanille ja muille paljon terveisiä ystävältäsi

C. H. Ståhlbergiltä

Viipuri 19.12.1846

Parahin Veli! Koko syksyn aikana en ole saanut ainuttakaan kirjettä Kajaanista enkä myöskään ainuttakaan sinne kirjoittanut. Tätä voi sanoa saamatomuudeksi. Tälläkään kerralla en taida ehtiä mitään kirjettä sukulaisilleni. Sinulle kirjoitan pääasiassa siksi, että käsikirjoituksesi Ruotsin ja Suomen Tulkkiin on parhaillaan silmieni edessä. Sen tarkastaminen on annettu Bernerin, Hanénin, Judénin, Ignatiuksen ja minun toimeksi. Toistaiseksi vain kolme ensiksi mainittua ovat käyneet sen läpi ja minä osittain. Silti olimme jo

kerran in plano yhdessä, koska Bernerin piti lähteä matkalle ja hänen muistionsa sitä ennen ottaa ad notam. Huomautuksia ei siis näytä tulevan paljon, osittain siksi että aiheellista syytä sellaisiin ei löydy, osittain siksi että emme uskalla aina muuttaa sitä, mikä ei ole mieleemme, koska meillä ei ole tilaisuutta kuulla sinun perusteitasi kirjoitetulle. Siitä periaatteesta olemme kuitenkin päättäneet, että milloin me kaikki olemme yhtä mieltä jostain lisäyksestä, poistosta tai muutoksesta, silloin se myös tehdään. Monet elma tai elmä -päätteiset uudissanat eivät oikein miellytä ketään meistä; mutta koska minen ei Bernerin muistaman mukaan kerta kaikkiaan kelpaa sinusta verbaalisubstantiiveille, vaikka se meidän mielestämme voitaisiin usein panna elman ja elmän tilalle, emme ole uskaltaneet tehdä mitään tällaisia muutoksia. Omasta puolestani katson, ettei minen -päätteisiä verbaaleja, jotka kai oikeastaan ovat gerundiiveja, voi eikä pidä karsia substantiivien joukosta, ja nyt huomaan jopa Tulkista, että sinäkin käytät niitä substantiiveina, joskin säästeliäästi. Sehän vastaa täydellisesti latinan io -päätteisiä verbaaleja; kun sen sijaan elman ja elmän, joita kiistatta on pidettävä eleman, elemän lyhennelminä, tyypiset substantiivit ainakin tavallisimmin tarkoittavat tekemisen objektia, eivät itse tekemistä. Sen tähden esim. beundran on minusta käännetty väärin sanoilla ihmetelmä, kummitsema, joista sanoista edellinen näyttää tarkoittavan ihailun objektia, sitä joka on tehty ihailun kohteeksi; sitä vastoin saadaan verbeistä ihmettelen, kummaksin, kummastelen substantiivit ihmetteleminen, kummaksiminen, kummasteleminen, jotka jokainen suomalainen varmasti ymmärtää ja joita kukaan ei voi käsittää väärin. Voihan sana ihme sitä paitsi esiintyä sekä subjektina että objektina. – Samoin vaikuttavat monet i, tai tavallisimmin ti, -päätteiset uudissanat osaksi uskaliailta, osaksi tarpeettomilta. Kuitenkaan emme ole rohjenneet kajota niihin, koska kukaan meistä ei ole paneutunut johto-opin syvyyksiin ja koska kuitenkin on vähemmän harkittua panna viime kädessä pelkästään kuulo tuomariksi. – Meistä olisi kovin kiintoisaa kuulla ajatuksesi näistä kohdista. En tiedä vielä, miten kiire Öhmanilla on käsikirjoituksen kanssa; mutta ehkä kirjeesi ehtisi vielä tavoittaa käsikirjoituksen täältä.

Sinun menetelmälläsi järjestää substantiivit on kyllä suuret etunsa; mutta uskon kuitenkin, että olisi ollut yhtä hyvä järjestää ne jatkuvaksi aakkoselliseksi sarjaksi, koska siten välttyttäisiin monilta toistoilta ja etsiminen helpottuisi. Se on nyt hankalaa myös siksi, että melkoinen määrä verbejä ja adjektiiveja on etsittävä substantiivien joukosta. Mutta olipa Tulkissa nyt mitä puutteita tahansa, ei sitä apuneuvona käyttäen olisi varmaankaan kovin vaikeaa saada aikaan mukiinmenevää Ruotsalais-suomalaista sanakirjaa.

26. jouluk. Yksityistunnit, joulutouhut, mutta varsinkin vaimoni sairaus ovat aiheuttaneet, että tämä kirje lähtee viikkoa aiottua myöhemmin. Saa nähdä, ehtiikö Aapiskirjamme tulla painosta ennen Seuran vuosipäivää 3. helmikuuta.

Neuvottelut paperista ja matriisin hankkimisesta esipuheeseen saattavat viivästyttää asiaa.

Mainitsin vaimoni sairaudesta. Hän lahjoitti minulle pojan 20. marraskuuta ja oli sen jälkeen niin pirteä, ettei millään pysynyt sängyssä niin kauan kuin lääkäri oli määrännyt, vaan alkoi kohta osallistua taloustöihin, ja seurauksena oli, että hän vilustui ja on sen jälkeen viikon verran joutunut olemaan sängyssä reumatismin vuoksi, joka on uhannut asettua rintaan. Rintapaiseiden vaara näyttää nyt kuitenkin olevan ohi, koska päänsärky ja uuvuttava hikoi-lu alkavat hellittää.

Sano Högmaneille kovasti terveisiä, muita kajaanilaisia unohtamatta.

Kirjeeni äidilleni toimittanut ystävällisesti Paltamoon.

Kirjoita mahdollisimman pian sinun

C. H. Ståhlbergillesi

Lönnrot kirjoitti Ståhlbergille 19.1.1847 (konsepti) (s):

Tuhansia kiitoksia kirjastasi. Lähdin tänne Vesilahteen joulustamaan, ja sen-tähden tuli kirjakin tänne. Äitisi kirja työnnetään jällelle. Arvattavasti sama ila-huttava ilmoitus: poikasi syntymisestä. Oli kyllä kun kirjassas luin rouvasi sai-raudesta iloni vähetä, mutta edemmä luettua sain siitäkin lohdutuksen, kun näin ei olevankaan aika taudin, vaan jonkun muun pian yli menevän kohtauksen.

Olisin suonut ja toivonutkin, ettette tulkkia korjatessanne olisi ollenkaan va-roin kulkeneet, vaan rohkiolla kädellä muuttaneet. – – Uusien sanojen monasti tarvittava hankkiminen ja vanhojen epävak. käytt:n. useinkin satt:t niin pah., et-tä – –. Lukukirjaa (Chrestom.) olen näihin aikoihin asti toimitellut valm. Kum-ma ja oik. harmittava asia on ettei semm. työtä saa pik:n valm:si. Nyt olen sii-hen kirjoitellut osotteita Vatjan, Aunuksen, Liudin, Ven. Karj:n, Viron ja Lapin kielestä, jotka yksinänsä ovat pari viikk. kulutt., eikä sittenkään oik. valm., vie-läpä runoelmia. Ehkä sitten saatte senkin kanssa työtä, sillä yhden työ ei olekaan koulukirja saada.

Puustavilliseen järjestykseen en tainnut tulkkia – sillä semm. järjestys olisi ol-lut yksipuolinen. – Johtosanoja päätteellä -minen olen useinkin silloin, kun oli-sivat kovin pitkiksi tulleet, vieronnut. Tarpeellinen olisi saada oikia johto-oppi, mutta eivät ole muut sitä tehneet, ei itselläni myös aikaa ollut.

Täällä viivyn maaliskuun keskiaikoihin, taikka niin että vasta huhtik:n alussa tulen Kajaaniin, jossa taas tul. kesänä nähнемmä t.t. Neljä viikkoa olen tänne tulollani voitt:t 1. syysm. 2. jouluviik. 3. revisioni v. 4. kevätm. jotka 4 v. Ka-jaanissa aina menivät tyhjään ja vielä maksoivat lisäksi.

Viipuri 19.3.1847 (s)

Rakas Veljeni! Sen mukaan, mitä viimeisessä lähetyskirjassasi, josta sinulle olkoon veljellinen kiitos, ilmoitit, pitäisi sinun tähän aikaan olla Helsingissä. Tätä olen odottanutkin, tätä kirjoittamistani aina etemmäksi lykätessäni. Epätiedossa ollen, mitä paljosta kirjoittamisestani ennättänen paperille saaha tärkeimmistä asioista. Kuka tiesi tiedät itseksi yhden 1 sen lehtorin viran (nimittäin matematiikan lehtorin) Viipurin kymnaasissa olevan avoinna. Tämmönen virka olisi sinulle paljo soveliaampi kuin mikään muu, jos ei professorin virka Helsingissä tule toimeen. Jos siis et toivo professoriksi päästä, ja jos hankalaksi ja sopimattomaksi katsot lääkärin viran, niin hae mainittu lehtorin virka, joka on haettavaksi määrätty 50 päivän sisään – en muista enää mistä päivästä lukien, vaan kyllä vielä aikaa on – ja jolla on 640 ruplaa hop. palkkaa, paitsi korttelia, josta maksetaan vähintään 100, enintään 200 ruplaa hopiassa. Varsinaista lukutyötä on tällä lehtorilla 14 tiimaa viikossa, ja siihen vielä jonkun ajan terminasta ruotsalaisten kirjoituskokeiden valvominen ja korjaaminen 5nessä ja 6nessa luokassa, joissa yhteen harvoin taitaa tulla olemaan päälle kymmenisen oppilaisen. Minä en ole ainoa täällä, joka sydämestäni toivoisin saada sinua tänne. Luulen myös, että sinä täällä hyvin menestyisit. Täällä on paljo Suomelle hyvin suopia miehiä. Mietippäs tätä asiaa; sillä Jumala tietää, miten luutat silloin käyvät, kuin sinä taas tarvitset siasta virkaasi.

Nykyjään tuli apulaiseltasi Europaeukselta Suomal. Seuralle Viipurissa kirja, jossa hän kehoittaa Seuraa kustantamaan jotakuta runon kerääjää Inkerin maalle, jossa luulee vielä paljo Kaleva-runoja löytyvän. Tämä asia ei ole vielä ollut keskusteltavana Seuran kokouksessa; mutta ensi kokouksessa, tulevassa kuussa (6tenä päiv.), tulee asia ilmoitettavaksi ja keskusteltavaksi, ja arvattavasti tulee tässä tilassa mielet eriämään, ei sentähden, että luulisin jonkun löytyvän, joka pitäisi mainittua runoin keräämistä vähäarvoisena työnä, liioitenki tähän aikaan koska Kalevala mielitään uudestaan painattaa, vaan sentähden, että Viipurin Seura on alusta pitäen ottanut päätarkoituksensa puollustaa rahvaan ja koulujen hengellistä hyötyä, jättäen Helsingin Seuralle huoleksi mitä tehtävää lienee sivistyneemmän kansan vetämiseksi rahvaan puoleen. Sentähden olisi hyvin sopinut sinun lähettää Suomalaisen lukukirjasi Viipurin Seuralle painettavaksi. Ei ainoastaan omasta, vaan myös Bergbomin ja Ignatiuksen puolesta pyy'än, että ilmoitat minulle mielestä tästä asiasta, jos mahdollista on, ennen Seuramme ensimmäistä kokousta, jos ei, kohta jälestä päin; sillä me saatamme jättää asian avonaiseksi sen kautta, että panemme sen lohkokunnalta tutkittavaksi.

Enempi kuin puolet Seuran rahavaroista menee Aapiskirjan painattami-

seen. Jos ei tällä kirjalla liene parempaa onnea kirjapainosta päästyänsä, kuin sinne aikoessansa ja siellä ollessansa, niin se on syntynyt kokonansa onnettoman tähden alla. Pitkäksi tulisi kaikkia sen vastuksia luetella. Toista kuuta kirjapainossa oltuansa on se viimein niin kauas joutunut, että nyt parailaan painetaan sen ensimmäistä puolta arkkia, s.o. koko kirjan neljättä osaa.

Tulkkiäsi korjailtiin, kuka tiesi, mielestäsi liiaksiki, eikä saatu sittenkään kaikinpuolin jokaisen mielen mukaiseksi, erinomattain tiedollisten sanain käännännästä. Niinkuin ennen olen sanonut, piän minä tämän käännännän vähäarvoisena työnä, toivoin, että ne vähitellen kääntyvät, kuin rahvaasta enempi oppineita nousee.

20 p. Majori Lagervalli oli eilen illalla luonani ja esti tätä kirjaa silloin jatkamasta, ja tänä päivänä on muuta työtä liiaksiki. Ukko aikoo kesäksi painauttaa 4 erinäistä draamaa, nimittäin: Kainin Murhateko, Tuhkapöperö, Josephi, ja Judithi, jotka jo ovat Censurissa tutkittavana, ja tingattavaksi kuulutetaan. Terveisiä monelta! Elä tervennä ja kirjoita niin pian kuin mahdollinen on veljellesi

C. H. Ståhlbergille

Viipuri 25.5.1847 (s)

Rakas veljeni! Peljäten, että vastauksen anti kirjastasi, jätettyä tänä päivänä, joka on neljäs ja viimeinen Helluntai-lupapäivä, taas jäisi kauvaksi aikaa, otin hetken Lukemistosi lukemisesta, joka nyt olisi tärkeänä työnä, jutellakseni itsesi kanssa. *Ensinnäki olisi mieleni nuhdella sinua siitä, ettet kirjassasi sanallakaan mainitse, minkä arvollisena sinä pidät Europaeuksen kehoituksen meidän Seuralle; mutta jättänen kaiken pakinan tästä asiasta siksi kun taas yhteen yhdymme, toivoen sinun ei niin tehneen närkästyksestä, vaan sen vuoksi, että arvelit neuvosi Seurallemme liian myöhään tulevan, kuin ei Kuopiosta tullut kirjoitetuksi. Ja niinpä se olisi käynytkin. Rabben kautta saimme tietää Helsingin Seuran varojen olevan niin vähissä, ett'ei voineet kustantaa niin monta runon hakiaa liikkeelle kuin tarpeelliseksi katsoi Kalevalan uudistamisen suhteen, ja sen vuoksi päätettiin viimeisessä Seuran kokouksessa tarjota Helsingin Seuralle tähän asiaan pantavaksi 100 ruplaa hop.. Paljoa enempiä ei olisi Seuramme voinut antaaakaan, koska sen Uusi aapiskirja, jota präntättiin 10.000 kappaletta ja jossa on 48 präntättyä lehdisivua, maksaa Seuralle noin puoliväliin neljättä sataa ruplaa hop., ja koska Hanénin Lainopillinen käsikirja oli Seuralta pränttiin autettava; kuitenkin*

kin luulen, että summaa olisi muutamalla 50nellä ruplalla lisätty, jos ei kouksessa olisi sattunut olemaan talonpoikija, jotka eivät tahtoneet ollenkaan myödistyä mainittuun rahan antoon.

Lukemistoasi tutkimaan määräsi Seura 1) Judénin, joka kuitenkin on siitä epäynyt niinkuin jo ennen yhdestä toisestaki lohkokunnasta, ja niin kuin sitä peljättiinki, ja sen varaksi määrättiin Hanéni. Koska Judéni on ainoa täällä oleva hämäläinen, joka siihen työhön kykeneisi, aivon minä koetella, eikö häntä voisi vielä asiaan suositella. 2) Majori Lagervallin, joka paraikaa täällä painattaa Kuvauksiaan, ja jonka jo ennen olemme havainneet olevan jo erinomaisen muistinsaki vuoksi semmoiseen työhön hyvin soveliaan. 3) Ignatiuksen; 4) Bernerin ja 5) minun. Sekä sentähden, että Hanéni niinkuin Judéniki on yksipuolinen ja itsipäinen, ettei myös sentähden, että Hanénin lohkokunnassa jo on kaksi karjalaista, olisin suonut Coranderin Hanénin sijaan. Toki onki lohkokunnalla valta kutsua avukseen kenenkä tahtoo.

26p. toukok. Vieraiden kautta keskeytyi eilen kirjoitukseni ja tänäpäpä on mulla 4 tiimaa Gymnasissa luettavana ainoastaan edellä puoltap., ja kello 12 viimeistään on kirja postiin pantava. Siis ei ole sias pitkille puheille. Aikomus olisi taas pohjoseen päin painaa, aina Utajärveen ja Muhokseen, kukatiesi Ouluunki asti. Kukatiesi sopisi matkata Voudin kanssa, jos tarkkaan tietäsin, millonka hän Paltamosta lähtee Ouluun tilintekoon. Muhoksesta palatuani ja jonkun ajan Kajaanissa ja Paltamossa virkaeltua olen valmis Nurmekseen palaamaan, joko suoraa maantietä eli Hyrynsalmen ja Kuhmon kautta mutkitellen, aivan niinkuin sinulle sopii; sillä minä elän siinä ilahuttavassa toivossa, että sinä, niinkuin appeni sanoo luvanneesi, tänä kesänä tulet Nurmekseen. Elä tervennä, siksi kun tavataan toisiamme, ja jos tapaat Voutin, niin kysy millonka hän lähtee Ouluun, ja jos saatasi mulle siitä sanoma tänne eli Nurmekseen. Terveisiä kaikille ystäville

ystävältäsi

C. H. Ståhlbergiltä

Lönnrot kirjoitti Ståhlbergille 6.6.1847 (s):

Veljesi, Voudin, tapasin toissa päivänä ja hän sanoi 28:tenä tässä kuussa Ouluun lähtevänsä; terve tultuasi siksi tänne! Vaan pääsetpä siihen aikaan tervaveneissä vielä suoremmin. Sitte tänne tultuasi saan lisätä, jos tämä kirje nyt jää vaillinaiseksi – Lukemisto – Kalevala –.

Porvoo 21.12.1847

Hyvä Veli! Lähetin juuri äsken Viipurin Suomalaisen Seuran nimissä konsistorin notaarille Tuomiokapituliin kirjelmän, jossa anotaan painolupaa Seuran Aapiskirjan uudelle muuttamattomalle painokselle. Seura on nimittäin päättänyt julkaista heti taas 20 000 kappaletta, viimeinen 10 000 kpl suuruisen painos on siis loppuunmyyty tai ainakin loppumassa. Mutta sen ohella Seura on päättänyt, mitä suurimmaksi mielipahaksi minulle ja monelle muulle täkäläiselle, nostaa kirjan hinnan 5 kopeekkaan kpl. Hinnasta ei tosin tule liian korkea, ja jolleivät Viipurin kirjansitojat olisi petollisesti lähettäneet meille mitä hienoimmat näytesidokset kysyessämme heiltä, millaisen sidoksen he ottaisivat tehdäkseen 1 _ kopeekalla kpl, olisimme heti panneet hinnaksi 5 kop. kpl; mutta koska se nyt kuitenkin on pantu niin alhaiseksi kuin voitiin tuottamatta Seuralle tappiota, ei sitä mielestäni ainakaan samana vuonna pitäisi muuttaa. Seuraa ei siihen pakota mikään uhkaava tappio, vaan monessa suhteessa huonosti harkittu itsekkyyks. – Olen kosketellut tätä asiaa, koska se mitä selvimmin muistutti kauan elättelemästäni aikomuksesta kirjoittaa sinulle heti kun olen selvinnyt papillisista toimistani. Näiden toimien tuloksena on nyt ollut, että minulla 16. päivä oli pappis- ja pastoraalitutkinto, jossa sain yksimielisesti laudaturin pappistutkinnosta ja 6 laudaturia sekä yhden mielihyvin hyväksytyn pastoraalitutkinnossa, siis varsin avokätisesti, koska puuttui vain 1/21 osa maksimista. Toverinani pastoraalitutkinnossa oli – aika merkillisen sattuman kautta – Nevander, johon tutustuin Nurmeksessa ollessani siellä ensi kertaa sinun kanssasi. Kuten muistanet, hän ei kuulu niihin, jotka olivat ruutia keksimässä. Miehen arvostelukyky on yhtä huono kuin hänen muistinsa hyvä. Hän läpäisi pastoraalitutkinnossa 5 admittituurilla (?) ja 2 approbaturilla. Viime lauantaina, Nikolain päivänä, oli pappisvihkimys, jossa minun ohellani vihittiin 9 pappisehdokasta Porvoon hiippakunnasta ja 6 Turun hiippakunnasta – yhteensä 16 kappaletta; joten toimitus oli aika juhallinen. – Pastoraalitutkinnon suorittamisen jälkeisenä päivänä jätin Tuomiokapitulille viimeiset Nurmeksens hakemukseeni kuuluvat asiakirjat, ja huomenna toimitetaan ehdollepano. Hakijoita on minun lisäkseni vain 3, mutta kaikki minua vanhempia, tai oikeammin vuosiltaan minua nuorempia mutta virka-ansioiltaan kokeneita. Ensimmäiselle sijalle tulee Kroijerus Käkisalimesta, hän josta a propos Fred. Cygnaeus sanoi, että ”jos on tyystin kelvoton mihinkään hyvään, voi per fas et nefas hankkia itselleen paikan Haminan kadettikoulun opettajistossa, ja niin voi olla varma että saa itselleen pastoraatin”. Hän on 4 vuotta kantanut Kadettikoulun opettajan tittelä (työn ovat kuu- lemma toiset tehneet) ja nämä 4 vuotta hän laskee lain mukaisesti 10 vuodeksi. Toiselle sijalle tulee Berndt Brunow Savonlinnasta, vahvan Calle Bru-

nowin veli. Näillä kahdella on suuri etumatka minuun virkavuosien perusteella. Kolmas hakija on Juvan kappalainen Nohrström. Hänenkin ansionsa ylittänevät omani, vaikka vain kuukausilla; ja koska Nurmes on toisen luokan pastoraatti, eivät minun ylivoimaiset arvosanani tule kysymykseen. Minulla ei siis näytä olevan mahdollisuuksia ehdokassijoille, ja ylimääräistä en aio hakea; sillä 1) on epävarmaa, pääsenkö siten päämäärään, 2) on sekin epävarmaa, voittaisinko mitään vaikka pääsisinkin; Viipurissa minulla on varmat tulot ja virka, johon olen tottunut, josta on minulle enemmän iloa kuin mielipahaa ja joka sen lisäksi jättää minulle usean kuukauden vapaa-ajan vuodessa: Nurmeksessa tulot sen sijaan riippuvat monista seikoista; virantoimitus on sen laatuista, etten vielä tiedä, miten sen vastuullisesti pystyisin hoitamaan, ja pitää minut sidottuna koko vuoden. Sitä paitsi on myös arveluttavaa hautautua korpiseudulle, jossa lasten on vaikea saada sielun ja ruumiin hoitoa. – Sic stantibus rebus pitäisi mieltymys seutuun, sen sijaintiin Kajaanin läänin naapurissa ja sen pohjaltaan turmeltumattomaan rahvaaseen vai-entaa ja antaa Herramme päättää. Jos joku kolmesta hakijakumppanistani jostain syystä väistyisi, tai Nurmeksen rahvas oma-aloitteisesti keksisi pyytää minua neljäntenä ehdolle, pitäisin sitä kohtalon sallimuksena ja tyytyisin iloisesti siihen; mutta se edellyttää välttämättä, että tällainen ajatus syntyy rahvaasta itsestään, ei ystäväni tai sukulaisten vihjeestä. Vain tällä tinkimättömällä edellytyksellä haluan enää tulla ehdolle Nurmekseen, ja voit mainita siitä niille sikäläisille ystäväilleni tai sukulaisilleni, jotka tilaisuuden tullen haluaisivat ehkä lausua sanan puolestani siihen suuntaan. Vaikka olen useana peräkkäisenä kesänä ollut Nurmeksessa, olen silti ollut varsin vähän kosketuksessa rahvaan kanssa enkä ainuttakaan kertaa saarnannut, joten on tuskin odotettavissa, että Nurmeksen asukkaat näin ikään kuin näkemättä haluaisivat minut. – Täällä ei tänä syksynä ole ollut lainkaan pakkasia tai lunta. Vasta neljä tai viisi päivää sitten alkoi pakastaa ja ensilumen saimme tänään, ja niin paljon, että rekiä alkaa näkyä liikkeellä. Joulunpyhät, ehkä myös Uudenvuoden, aion viettää täällä; mutta heti kun keli ja sää pyhien jälkeen sallivat, aion lähteä Viipuriin. *Ahrenberg kirjoittaa, että sikäläinen Suomalainen Kirjallisuusseura on asettanut komitean laatimaan ehdotusta Wilken koulun perustamiseksi, ja että minun pitäisi olla komitean ainoa työjäsen. Siitä tulee hankala juttu. Lahjoitettu summa, joskin huomattava, ei riitä läheskään testamenttaajan ajatteleman koulun ylläpitoon. Sen hän on itsekin tajunnut, minkä vuoksi hän panee toivonsa koulun aikaansaamiseksi siihen, että muu yhtä kiinnostuneet ja varakkaat maanmiehet osallistuvat hänen hankkeeseensa. Komitean harkittavaksi näyttää sen vuoksi ensimmäiseksi tulevan kysymys, olisiko perustettava heti koulu, jota voidaan ylläpitää lahjoitetun summan nykyisillä koroilla, vai olisiko laadittava ehdotus lahjoittajan ajatuksia lähe-*

semmin vastaavasta koulusta ja jätettävä sen avaaminen tulevaisuudesta riippuvaksi. Kumpaan voi perustella sekä puolesta että vastaan. Silti pitänee kai ennen kaikkea ottaa huomioon testamenttaajan tarkoitus, sikäli kuin se on selvästi lausuttu. Testamenttaaja on kuitenkin määrännyt koulun laadusta tuskin muuta kuin että opetuksen on tapahduttava suomeksi ja että myös maanviljelystä on opetettava. Hyvin järjestetty maanviljelys- ja kauppaoppilaitos olisi Viipurissa tarpeen vaatima, mutta edelliseen lahjoitus on liian pieni, jälkimmäiseen sitä ei saa käyttää, vaikka se riittäisikin. Summa summa-rum: vielä en tiedä, miten asiaan pitäisi tarttua. – (Tästä eteenpäin kirjoitettu alun perin suomeksi) Vieläpä ne ovat tekemättä kaikki koulukirjatki. Josma aikaa saisin, niin rupeaisin koettelemaan kokoonsaada Biblian historiaa; mutta se aika pyrki käsistä jälkiä jättämättä eli tärväypi kaikenlaisiin pikku töihin. – Kirjoita, aikaa saatuaasi, mitä mietit Wilken-koulun rakennuksesta, ja mitä kirjoja, siinä käytettäviä, jo luulet löytyvän. Jos olisi sopinut, niin olisin matkustanut Mustialaan, sieltäkin jotain hyvää neuvoa saadakseni.

22 päiv. jouluk.: Niin kuin jo arvasin eilen, en ole päässyt kirkkoherran vaaliin Nurmekseen. Tapahtukoon Herran tahto! – Koska sinä vasta kirjoitit, niin pane joku sana tiedokseni, kuka luullaan saavan Sotkamon kirkkoherran viran. Minä en ole puoleen vuoteen lukenut lentolehtiä ja siis en edes tiedä kuka siihen on vaalissa. Sano paljo terveisiä Lindhille. Veljensä voipi hyvin: mutta veljen vaimo on vähin ...tinut (?) siitä syystä, että sillä on Saksanmatka mielessä. Kuinka morsiamensa voinee, sen tietää epäilemättä Lindh itse paremmin kuin minä. Paljo terveisiä myös Högmanille ja muille ystäville. En muista, jos lienen jo ennen torunut sinua sentähden, ettet tullut Nurmekseen kesällä. Sen vaan tiedän, että toruja olet ansainnut.

24p. jouluk. Nyt on joulun aatto käsissä, ja vaikka on joulupuut ja muut hankittuna, niin tulee meillä kuitenkin olemaan ikään kuin Mustalaisen joulu. Kyllä meitä pyydetty moneen paikkaan jouluaattoä viettämään, vaan kiittää kylää ja pysyä kodissa, pahasessaki, niinpä ennen neuvottiin. – Elä tervennä, sitä toivottaa

ystäväsi

C. H. Ståhlberg

Lönnrot kirjoitti Ståhlbergille 8.1.1848:

Kirjeestäsi ja sanomalehdestä huomasin samalla kertaa, ettei sinua ollut pantu ehdokassijalle Nurmekseen, mikä oli sitäkin tyhmempää, koska Sotkamo nyt pian saa setäsi Utajärveltä, sillä opettaja Wegeliuksen Vaasasta ja kapp-

lainen Alceniuksen Kalajoelta, jotka ovat 2 ja 3 ehdokassijalla, ei otaksuta (tulevan valituksi?). Stenius Särkivaarasta uskoi syyskesällä, että saisit yksimielisen kutsun. Kappalainen Hahlilla maksatulehdus – – – näyttää nyt toipuneen taudistaan. – En voinut matkustaa, koska Lindh poissa. – *Mahtaisivatko viipurilaiset vaivautua maksamaan vuotuisen avustuksen Wilken varoihin, jotta koulu voitaisiin järjestää heti tarkoitustaan vastaavalla tavalla, varsinkin kun se olisi yksinomaan heidän ja paikkakunnan hyväksi. Avustus voisi olla tilapäinen kunnes muita varoja saadaan.* (Suomeksi) Biblian historioita meillä jo on kolme suomeksi: Millerin suomennettu entiseltä Rantas. provast. Cygnaeukselta ja Hübnerin Gogneurin parannuksilla suomenn. 1. Mag. Joh. Keckmannilta (siltä joka oli Kajaanissa) ja 2. sama kirja suom. Saxbäckiltä Luodossa. Et siis tarvinnekaan sitä suom–n ruveta, ennen muita Heickell–n geogr. suomenn. nyt Ahlqvistilta, joka sitte menneen kesän on täällä asunut; siitä tulee hyvä kirja. Muita: Högmanni ja muut heimol. voivat hyvin. Levonius potee. Toru itseäsi, kun et tullut tänne kesällä.

Viipuri 20.4.1848 (s)

Rakas Veljeni! Pääsiäisjuhlan tähden kouluvirkani töistä muutamiksi päiviksi vapautettuna aivon kirjoitella lähetyskirjoja sinne ja tänne, ja ensiksi sinulle. Lagerwallin rahat ovat vielä huostassani. Tänäpäni kyllä lähti Hanéni Parikkalaan, ja hänen kanssaan olin aikonut lähettää rahat; mutta rippikirkon hommassa unehtu asia siksi asti, että Hanéni ennätti matkaan näittä rahoitta. *En muista, jos lienen jo ennen kirjoittanut sinulle Lukemistostasi, sen vaan muistan, että olen aikonut sitä tehdä. Ensimmäinen osa tästä teoksestasi oli täällä hyvin kauan tutkittavana, mutta ei se täällä sentähän paljo parannut. Kukatiesi vielä yhdessä ja toisessa paikassa huononiki. Lohkokunnan jäsenille oli pohjoissuomen kieli melkeen outoa, ja jos en minä olisi sitä puollustanut, olisi moni hyväki puheen parsi tullut hyllylle. Viipymään tuli tämä ensi osa täällä sentähän, että tutkijat menneenä kesänä olivat hajallaan yksi siellä toinen täällä, ja että Ignatius sairasti ja minä olin Porvoossa menneen vuoden loppuun asti. Arvattavasti on käsikirjoittama, joka täällä oli tutkittavana, ja myös meiän lohkokunnan mietteet jo tulleet itseltäsi vielä kerran katseltavaksi. Mahtanet havata, meiltä tehtyin muutoksien olevan vähän epätasasia. Minun mielestäni saisi tämä kirja erinomaisen arvon sen kautta, että siinä löytyisi ei ainoastaan yhteisen kirjakielen esikuvaa vaan myös erinäisten maakuntien, ja jospa vielä erinäisten pitäjienki, puheenparren mallia, siinä järjestyksessä kun meiän lohkokunta on mietteessään ehotellut. Näinä päivinä lähetetään toinen osa Lukemistoa Helsinkiin. Täällä oleva käsikirjoittama on*

jotenki virheellisesti puhtaaksi kirjoitettu, ett'ei se suinkaan sillänsä kelpaa pränttiin pantavaksi. Kuitenkaan ei ole meiän lohkokunta ruvennut sitä sana sanalta tutkimaan ja oikomaan, kosk'ei siinä sovi kenenkään toisen kuin sinun kokonaisia sanoja muutella. Tästä osasta ei ollut meiän seuralla muuta mainetta, kun että toivoisi Vanhanaikaisissa runoissa, jotka enimmiten ovat Karjalasta kotoisin, puhtaan Karjalan puheen parren käytetyksi, ja sentähän ei kirjoitettavan ele vaan elä = älä, ei tta eli ttä vaan ta eli tä vajannan siasa, eikä menevi vaan meneevi, vaikka viimeisestä vaainnasta en täysin tieä liekkö väärin vain oikein. Nykyaikaiset runot olisivat meiän mielestä olleet soveliaamassa järjestyksessä, jos nii'en etunenään olisi pantu rahvaan runoja, nii'en jälkeen alkuperäisiä suomalaisia oppinei'en runoja ja viimeksi käännöksiä muista kielistä. Yhen kerran on se lohkokunta, jonka tulee toimittaa asetuksia Wilken koululle, kokousta pitänyt, ja siinä päätettiin, että Ahrenbergin ja minun piti jotai asetusten haamua mieltä ja sitten lohkokunnalle tutkittavaksi jättää. Vaan en minä tieä, millonka tässä aikaa saatanee. Ei suinkaan lukutermien ajalla, ja sen lopetettua aion taas lähteä matkalle, jos Jumala suo minulle ja pereelleni ikää ja terveyttä lahjoittaa. Kukatiesi käyn Kajaanissa, jos ei Nurmeksessa tulle taas niin paljon askaroimista, että siellä kesä kuluu. Kummastellut olen, ett'ei sanoma-lehissä vielä ole mitään ollut luettavana Sotkamon kirkkoherran vaalista. Pääseekö setäni sinne kirkkoherraksi. Sano tuhansia terveisiä kaikille sukulaisilleni ja ystävilleni Kajaanissa ja Paltamossa, koska sinne irtau'ut. Nyt on jo 26 p huhtikuuta käsissä ja jo kaksi postipäivää ohitse mennyt, sitte kuin tämän kirjan suurimmaksi osaksi kirjoitin ja vasta kolmantena päivänä tämän jälkeen taitaa se tulla postiin. Ignatius on taas ollut vähän kitulaisempi kuin tavallisesti, kuitenkin näyttää nyt olevan kostumaan päin. Mitäs Kajaanissa sanotaan maailman menosta? Ei siellä tai'a Etelän tuulet ja myrskyt tuntua sen enempi kuin täälläkään. Vaan lienee teilläki nyt kova taisteleminen itäpohjoisen kanssa, koska täällä tuskin turkeissaan taretään, vaikka pääsiäislauantaina oli täysi kesä. Elä tervennä, ja tervehi muita niinku sanottu on!

29 p. huhtik. Hanéni lähtee vasta huomenna Parikkalaan, jos ilma pysyy niin kauniina ja lämpimänä kuin tänäpäivänä on. Ja Lagerwallin rahat menevät hänen muassansa. En ole ennättänyt kirjoittaa ees maammolleni, sano hänelle, tavatessasi, terveisiä.

Veljeltäsi C. H. Ståhlbergiltä

Lönnrot kirjoitti Ståhlbergille 21.5.1848 Kajaanista (s):

Kiitoks. toimestasi Lagervallin rahojen kanssa. Lukemistosta sain nyt viime postissa loput – Collani taitaa ruveta ruveta niiden johtojen avulla, jotka saadut, itselläni paljo muuta työtä. (Kalevalan kanssa viipynenkö?) Epäilisin siitä paljo hyötyä huolevan, jos mallia eri paikkojen murteista tulisivat lukemistoon.

Terve tultuasi tänne, jossa taidan kesälläkin olla, koska en pääse kunnekaan lukahtamaan kiireeltä. Äitisi on näinä aikoina raihnaillut, hengen ahdistus ja vuoteella. Lindhi siellä kävi. Kajaanissa ei kysytä maailman menoista mitään, jos vaikka ihan ympärinsä pyörähtäisi koko maailma. Asun nyt Lindhin vuokratussa talossa.

Lönnrot kirjoitti Ståhlbergille 5.6.1850 Kajaanista:

Saamassani kirjelmässä toukokuun 28 päivältä 1850 valitetaan rokotusapulainen Ravelinin piittaamattomuudesta ja huolimattomuudesta tehtävnsä hoitamisessa, mikä toki aina ja varsinkin tällä haavaa on mitä valitettavin asia ja mitä ei hänen erottamisellaan voida korjata, sillä käytettävissä ei tietääkseni ole ketään muuta, joka kykenisi edes siten hoitamaan rokotukset kuin hän on edellisinä vuosina tehnyt. Koska Ravelinin valitettu huolimattomuus osaksi johtunee valvonnan puutteesta ja hänen turhamaisesta kuvitelmastaan, ettei hän ole riippuvainen muista kuin piirilääkäristä, olen oheisessa kirjelmässä muistuttanut häntä, että hän sen ohella on seurakunnan papiston valvonnan alainen, kuten 1 §:ssä H. K. M. arm. kuulutuksessa rokotuksista Suomessa helmik. 17 päivältä 1825 sanotaan, ja että hänen on 12 §:n mukaan ehdottomasti suoritettava rokotuksia niissä paikoissa ja niinä aikoina, jotka papisto hänelle osoittaa, ja pyydän täten kirkkoherraa hyväntahtoisesti ilmoittamaan hänelle nämä paikat ja säädetyt ajat, jolloin hänen on kuhunkin paikkaan tultava, jotka ajankohdat sitten 18. huhtik. 1825 annetun Keisarillisen – – rokotusasetuksen 2 §:n mukaan ilmoitetaan seurakunnille, perustuen tämä siihen että kirkkoherra määrää ja seurakunnan kustannuksella lähettää tarkastettaviksi sellaiset henkilöt kuin yllä mainittu 2 § säättää. Sair.asetuksen, joka tarkemmin valaisee asiaa, toivon tilaisuuden tullen saavan takaisin.

Viipuri 19.5.1852

Hyvä Veli Elias! Sanomalehtihuhut, että olit taas aikeissa ryhtyä lehden-toimittajaksi, olivat vähällä saada minut kirjoittamaan sinulle ystävällisen paheksuvan käsitykseni tästä päätöksestä, sen haitallisuudesta nykyisen päätehtäväsi, sanakirjatyön, loppuun saattamiselle, ja mitä useampia Oulun Wiikko-Sanomien numeroita olen lukenut, sitä aiheellisempaa minusta on ollut kirjoittaa, mutta nyt tyystin toisessa tarkoituksessa kuin aluksi, nimittäin ilmaistakseni hartaan iloni siitä tavasta, jolla tähän mennessä olet lehteä toimitannut, ja pyytääkseni sinua jaksamaan vielä jonkin aikaa, jotta nousevat suomalaiset kirjailijat näkisivät, miten suomalaista sanomalehteä on nykyisin toimitettava. *Viipurin Suomalaisen Kirjallisuusseuran perustamisesta saakka, kuten myös Seuran pöytäkirjat osittain voivat todistaa, toiveissani oli kauan jonkin mieleltään uskonnollisen (= moraaliteologisen) taloudellisen luet-tavan julkaiseminen tavalliselle rahvaalle, joko kirjan tai lentolehtisen tai myös sanomalehden muodossa*, mutta sen jälkeen kun tietoisuus itseni ja muiden täkäläisten vanhempien fennomaanien kyvyttömyydestä saada propriis viribus sellaista aikaan, tai valaa sellaista henkeä rehvaseteleihin nuoriin fennomaaneihin, on syvän huolen ohella jo murskannut kaiken toivon minkään sensuuntaisen toteutumisesta ja aiheuttanut jonkinlaista epämiellyttävää välinpitämättömyyttä, on sinun Oulun Wiikko-Sanomiasi ilokseni saanut minut vakuuttumaan, etten ainakaan vielä ole menettänyt halua kaikenlaiseen suomen lukemiseen. Minä omasta puolestani ahmin Oulun Wiikko-Sanomien jokaisen rivin enkä voi muuta kuin uskoa, että lehti saa päivä päivältä uusia lukijoita. Jalo, kristillinen, sopuisa henki, kertova muoto, sekaan ripotellut kirpeydet, kevyt, yksinkertainen ja puhdas kieli, tyystin erilainen kuin puritaanien kieli ruotsalaisine ajatuksenkulkuineen ja käsittämättömine suomen sanoineen, kaikki tämä tekee aina hyödyllisen, mutta ei kaikkia yhtä lailla kiinnostavan aiheen varmasti jokaista lukijaa. kiehtovaksi. Tästä olisi paljonkin sanottavaa; mutta koska nyt nekään ajatukset ja tunteet, joita Oulun W.S., kuulutuksissa tai syntyneissä, on minussa herättänyt, eivät olisi tulleet paperille, jollei tärkeämpi aihe kirjoittaa sinulle olisi tullut väliin, riittäköön tämä sanotusta lehdestä.

Castrénin poismeno on epäilemättä koskettanut sinua syvemmin kuin ehkä ketään muuta, koska et voi olla tietämätön siitä, että täytettäessä nyt vapautunutta suomen kielen professorin virkaa kaikkien katse kääntyy sinuun. Täkäläisten suomalaisen kirjallisuuden ystävien parissa on, en tiedä miten, levinnyt huhu, että sinä olisit jo kauan tuntenut sellaista vastenmielisyyttä Helsinkiin muuttoa kohtaan, ettet luultavasti millään ehdolla hakisi virkaa, ja sen

vuoksi he ovat pyytäneet minuakin koettamaan vaikuttaa päätökseesi. Myönnettävä toki on, ettei tällä haavaa koko maailmassa ole miestä, joka kaikessa voisi korvata Castrénin, etkä sinäkään voi täyttää hänen paikkaansa sillä lailla kuin hän luultavasti olisi tehnyt, jos Kaikkiviisaan suunnitelmissa olisi ollut antaa hänen jatkaa ajallista aherrustaan; mutta siitähän ei vielä seuraa, ettei sinä pystyisi täyttämään samaa paikkaa yhtä hyvin tai paremmin kuin hän, vaikkakin toisella tavalla. Niin, minusta on kiistatonta, että sinä suomen kielien professorintuolissa voisit monessa suhteessa hyödyttää isänmaata Castrénia enemmän, joskaan sinun toimintasi hyvän asian puolesta ei samassa mitassa kuin Castrénin työ olisi omistettu levittämään kunnian hohdetta Suomen maan ja Yliopiston tai tieteen valoa yhtä laajan tietämyksen kentän ylle. – Ja nähdäkseni sinä olet maassa ainoa, josta näin voidaan sanoa. Sen sijaan on yhtä selvää, että jos Gottlund tai Europaeus (mainitsen sen haihattelijan, koska tiedän, että hän oli täyttä päättä ryhtymässä kilpailemaan suomen professuurista Castrénin kanssa) ylennetään vapaaseen paikkaan, he eivät voi muuta kuin vahingoittaa hyvää asiaa, ehkä auttamattomasti. Ja jos et sinä hae virkaa, en tiedä, kuka voisi syrjäyttää Gottlundin. Akiander, ehkä myös Kellgren, täyttäisi kieltämättä Gottlundia paremmin paikan; mutta ensinnäkin uskon, ettei kumpikaan heistä ylemmällä taholla pantaisi Gottlundin edelle, ja jos niin tapahtuisikin, ei kumpikaan sinun laillasi kykene herättämään rakkautta asiaan, ja Akianderin tutkimukset, niin perusteellisia kuin omalla alallaan ovatkin, ovat professorille silti liian suppea-alaisia, Kellgrenin sen sijaan lienevät vain ohimennen kosketelleet suomen kieltä. – Ilmoita minulle tilaisuuden tullen muutamalla rivillä aikomuksistasi.

Terveisiä kaikille kajaanilaisille ystävilleni ja sukulaisilleni, joista en ole pitkään aikaan kuullut muuta kuin murheellisen tiedon, että Jacob-veli on kärsinyt silmäsairaudesta ja että, ei kovin hauskaa sekään, Levonius on myynyt tilansa (Junnilan?). Yhden iloisenkin uutisen olen toki kuullut, nimittäin että Augusta Ståhlberg olisi mennyt kihloihin Fredrik Aejmelaeuksen kanssa. Jos se on totta, onnittele heitä puolestani ja muistuta molempia siitä viimeistään Helsingfors Tidningarissa paljastuvasta salaisuudesta, että he ovat onnellisesti naimisissa siltä pohjalta, että he molemminpuolisesti rukoilevat Jumalalta hyvää aviopuolisoa.

Minun kolmas rehtorinkauteni päättyy tähän lukukauteen, ja olen kahden vaiheilla, mitä minun pitäisi tehdä jos minut valitaan uudelleen.

Kesän aion viettää maalla 9 virstan päässä Viipurista. Maksan pienestä mökistä ja puutarhasta 150 ruplaa brutto, vaikka en voi asua siellä kauempaa kuin ne 10 viikkoa, jotka loma kestää. Olet luultavasti kuullut onnettomasta langostani Otto Wenellistä. Hän on nyt sen verran parempi, että olemme päättäneet ottaa hänet kanssamme kesälomalle. Vielä kerran terveisiä ystäville ja

sukulaisille, alkaen vaimostasi ja Högmanista, jotka luultavasti ensiksi tapaavat. Tällä haavaa voimme, Jumalan kiitos, kaikki hyvin. Täällä on ollut poikkeuksellinen talvi ja poikkeuksellinen kevät. Nyt meillä on vihdoinkin ollut 4 kutakuinkin lämmintä kevätpäivää peräkkäin, mutta koko Viipurinlahti on yhä jäässä, lunta näkyy vielä joka puolella suuria kinoksia, ja vain siellä täällä alkaa pilkahtaa vihreää paljailla valleilla. Voi hyvin! Vaimoltani myös terveisiä sinulle ja muille tutuille ja sukulaisille.

Vanha

C. H. Ståhlbergisi

Kuopio 12.10.1857 (s)

Rakas veljeni! Minun velvollisuuteni olisi ollut jo alkupuolella viimeistä syyskuuta ilmoittaa Suom. Kirj. Seuralle Helsingissä, jonka asiamiehenä minä olen ollut Viipurissa, että minulla oli majan muutto mielessä; mutta aina elokuun lopusta tähän päivään saakka on minulla ollut niin moninaista puuhaa, että en ole saanut tilaisuutta tätä velvollisuuttani täyttää. Vieläkin olen täällä ikään kuin kestikivarissa, jossa tuskin on tilaisuutta kirjoitusneuvoja käyttää, ja ajatuksiansa vähänkään koossa pitää. Sentähden en rupeakaan, niinkuin pitäisi, Seuralle itselleen tästä asiasta kirjoittamaan, vaan pyydän sinua vanhan ystävyysvuoksi Seuralle minun puolestani ilmoittamaan, että minä nyt olen muuttanut pois Viipurista (24p. syyskuussa) ja että siis Seuran asiamiehen virka Viipurissa on avoinna. Myös pyydän, ettäs puolestani kiität Seuraa hyvästä suosiostansa, jolla se on minulle asiamiehen viran uskonut jo puolitoistakymmentä vuotta. Viimmaisina vuosina olen aivan vähän voinut Seuran etua edesauttaa, sillä jota enemmän vuosia, sitä enemmän huolia on hartioilleni karttunut, jonka tähden olisinkin jo aikoja mainitusta virasta eron ottanut, jos olisin nähnyt siitä jotakin suurempaa hyötyä Seuralle lähtevän; vaan Viipurissa ei ole ollut monta, jotka täydestä sydämestä ovat suomalaisista kirjallisuutta suosineet, ja sen harvoilla suosittelioilla on ollut, niinkuin minullakin, moninaista muuta työtä ja huolta. Kuitenkin on Viipurissa nuorisosta nousevasta hyvä toivo, jos vaan sinne kotoutuvat kaikki sieltä lähteneet, mutta vielä Helsingissä eli muualla oppia etsiväiset nuoret miehet, joiden seassa erittäin mainitsen studentin Julius Krohnin ja magisterin Carl Slöörin. *Asiamiehen virkaa toimittaissa minulle kanttuneet vähät paperit jätin minä Viipurista lähtiessäni Viipurin Kirjall. Seuran sihteerille, lehtorille Axel Gabr. Coranderille*, joka sopisi Helsingin Seuran asiamieheksi, jos ei hänellä jo ennestään olisi liiaksikin virkoja, jonka tähden voisi olla sekä hänelle että Seuralle parempi, jos joku toinen koulun eli kymnaasin opettajista valit-

taisiin asiamieheksi.

Huhtikuussa muutan minä, jos Jumala suopi, Pielavedelle, ja monen muun toivon seassa on sekin, että siellä vielä saada nähdä sinuaki, ja antakoon Jumala, että sinulla, vasta pohjan perille tullessasi, olisi ilahuttavampi asia kuin se, että opettaa jäkälä-leipää tekemään.

Sano terveisiä minun puolestani yhteisille ystävillemme, ja onnea ja terveyttä toivottaa sinullekki ja sinun rakkahillesi vanha ystäväsi

C. H. Ståhlberg

PS. Tietämättömyys täkäläisen postikonttorin kirjanotto-hetkistä on syynä että tämä kirja, vaikka kirjoitettu maanantaina, lähtee vasta lauantaina (17p.).

Pielavesi 6.7.1861

Hyvä vanha Veli! Posti täältä lähtee tosin vasta 9. tätä kuuta, mutta postipäivinä on harvoin aikaa henkilökohtaiseen kirjeenvaihtoon; siksi käytän nyt vapaata hetkeä raapustaakseni muutamia rivejä sinulle ja pyytääkseni ystävänpalvelusta eräässä yksityisasiassa. Sisarenpoikani, opiskelija Fredrik Levonius pyysi keväällä takaustani lainaan, jonka hän aikoi ottaa joltain yleiseltä rahastolta. Kieltäydyin monista pätevistä syistä sellaisesta sitoumuksesta, mutta lupasin itse lainata hänelle 100 ruplaa niin pian kuin saisin niin paljon säästetyksi omien välttämättömien tarpeitteni ohella. Nyt minulla on tilaisuus täyttää lupaukseni, mutta koska en tiedä, onko Fredrik Levonius lomien aikana Helsingissä, otan vapauden lähettää nämä sata (100) ruplaa sinulle toivomuksella, että ystävällisesti toimittaisit rahat hänelle heti kun hän on siellä tavattavissa.

Siltä varalta, etten ehtisi tämän lisäksi kirjoittaa Levoniukselle, pyydän sinua sanomaan hänelle, että hän voi lähettää minulle velkakirjan samasta lainasta, joka voi olla maksamatta viisi vuotta tulevan elokuun 1 päivästä ilman korkoa ja sen jälkeen neljän prosentin vuosittaisella korolla, jos on tarpeen. Nämä ehdot sen varsin mahdollisen tilanteen vuoksi, että Levonius joidenkin vuosien kuluksella on vihreällä oksalla, minun 9 lastani, joista vanhin on 15 vuotta, nuorin 7 vuotta, taas kurjuudessa. – (Suomeksi) Rakas veli! Olisi halu pakinoida muistaki asioista kuin ainoastaan maallisista, mutta paljoko sitä paperille ennättää panna, varsinkin jo vapiseva käsi! Pohjanmaat ovat olleet sinulle rakkaat, ja sinua rakastetaan pohjanmaassa, niin käyhän vielä kerran pohjan kesiä ihailemassa, että ystävilläs olisi se ilo, että sinä suusta suuhun puhutella; sitä pyytää ja toivoo sinun vanha ystäväsi

C. H. Ståhlberg

Pielavesi 27.4.1875

Rakkain Veljeni! Nyt on jo kulunut ties kuinka monta vuotta siitä kun viimeksi tapasimme. Silti en ole voinut koskaan unohtaa sinua. Suomalainen sanakirjasi on koko ajan ollut mielessäni, ja olen pelännyt, ettei elinaikasi riittäisi sen valmiiksi saattamiseen. Miten tavattomasti ilahduinkaan, kun sinä (Snellmanille muistaakseni) ilmoitit, että sanakirja oli valmis, joitakin lisäyksiä lukuun ottamatta. Riittäisivätpä nyt vain Suomalaisen Seuran varat sen painattamiseen. Jos olen ymmärtänyt Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran tämän vuoden tilit oikein, Seuralla pitäisi olla 127,576 markkaa, ja sillä voi jotain tehdä. Jos ehdit joskus kirjoittaa minulle, kerro minulle, montako lasta sinulla on ja minkä nimisiä he ovat. Minulla on 11 lasta, yksi tytär on naimisissa, yksi kihloissa. Vanhin poikani on Helsingissä ja on käynyt tapaamassa sinua. Hänen piti opiskella lääkäriksi, mutta hän on nyt neuvostani alkanut lukea lakia. – Olen menettänyt muistini 3 vuotta sitten, joten en muista lasteni nimiä, siksi en tiedä, eläkö vaimosi vai onko hän kuollut. Jos hän elää, sano terveiseni hänelle. Kerro samaten terveisiä Snellmanille ja kiitä häntä hänen viime puheestaan, kun ylioppilaat kävivät tervehdyskäynnillä hänen luonaan.

Voi hyvin, toivoo uskollinen veljesi
C. H. Ståhlberg

Lönnrot kirjoitti Ståhlbergille toukokuun alkupäivinä 1875 (konsepti):

Sanomattoman tervetullut kirjeesi huhtik. 27 päivältä herättää henkiin ainakin 30 vuoden iloiset muistot, sillä emmehän ole tavanneet sitten kuin Viipurissa noin 30 vuotta sitten. Kuten tiedät, menin 1849 naimisiin, muutin vuoden 1854 alussa Kajaanista H:kiin, jossa asuin vuoden 1862 puoliväliin, jolloin minusta tuli emeritus. Seuraavana vuonna asetuin asumaan synnyinseudelleni Sammattiin, josta pari vuotta aikaisemmin olin ostanut itselleni maatilan. Vuonna 1868 minua kohtasi se vaikea menetys, että rakastettu vaimoni kuoli jättäen jälkeensä 4 äiditöntä tytärtä, vanhin 18, nuorin 9 vuotta vanha. Vanhin lapsi, poika, oli kuollut jo Kajaanissa. Maalla asuin sen jälkeen syksyyn 1875, jolloin lasten täydellisemmän koulunkäynnin vuoksi muutin taas H:kiin, jossa sittemmin olen oleskellut paitsi kesäisin, jotka olen viettänyt Sammatissa. Kun vanhin tyttäreni Maria viime vuoden alussa minun ja sisartensa suureksi suruksi kuoli rintatautiin, jäljellä on nyt vain 3 tyttöä, jotka ovat nimeltään Ida Karolina, Elina Sofia ja Thekla Natalia. Tässä on si-

nulle nyt kertomus myöhemmästä elämästäni. Muuten olen jatkuvasti saanut nauttia jokseenkin hyvästä terveydestä, josta en voi kyllin kiittää Jumalan hyvyyttä. Meidän iässämmme on totisesti ilahduttavaa, että saa pysyä terveenä, mutta siihenkin on valmistauduttava, että se pian voi muuttua. Vanhojen ystävien piiri pienenee joka vuosi, pitkäaikaisen ystävän Lillen poismeno pari viikkoa sitten, samoin kuin lehtori Gottlundin, jonka hautajaisissa viimeksi tapasin poikasi Karl Theodorin. – – Sanakirjan esikäsittelyn sain valmiiksi viikko sitten, joten se voidaan nyt kirjoittaa kunnolliseksi käsikirjoitukseksi painoa varten; tämän vuoksi minulla ei ole muuta huolehdittavaa kuin heidän puhtaaksikirjoitustensa tarkistaminen. 12 vuotta olen nyt joltisenkin sitkeästi uurastanut sen kanssa, joten en voi muuta kuin suuresti iloita, että se on nyt näin lähellä päämäärää. – – Sydämelliset terveiset vaimollesi ja perheellesi vanhalta uskolliselta –.

Pielavesi 25.5.1875

Rakkain Veljeni! Et voi ikinä kuvitella tuntemaani iloa, kun sain kirjeesi. Kiitän sinua siksi sydämeni pohjasta. Samoin kuin Wirsikirjasta, jota en ole vielä ehtinyt lukea kuin sieltä täältä. Se oli minulle täydellinen uutuus, luultavasti siksi, että menetin hiukan yli kolme vuotta sitten yhtäkkiä muistini, niin etten muista lasteni nimiä. Olet tehnyt uskomattoman paljon! Ja sellaisia asioita, jotka eivät koskaan kuole. – Työtä on toki minullakin ollut, mutta se ei näy. Tulin tänne onnettomaan aikaan. Täällä on 140 miestä ja kymmenkunta naista, jotka eivät osaa lainkaan lukea, ja monet niistä, jotka olivat osaavinaan, lukivat joka toisen sanan väärin. Tämä on nyt korjattu. Pahempi oli muuan toinen seikka. Seurakunnalla oli ollut useita hyviä vuosia ja runsaasti viljaa; se vietiin Kajaaniin ja myytiin 4 ruplalla tynnyri. Mutta 1855 tai 1856 oli kato, joka sitten toistui melkein samanlaisena aina vuoteen 1870, joten seurakunta velkaantui Kruunulle suunnattomia summia, ja tänä onnettomana aikana minun piti kirjoittaa pitäjänkokouksen pöytäkirjoja ja muistioita kuvernöörille niin taajaan, että pitäjänkokous- ja köyhäinhoitopöytäkirjoja on neljä kertaa niin paljon kuin seurakunnan perustamisesta 1673 minun aikaani.

Vaimosi ja tyttäresi kuolemasta en ole tätä ennen kuullut mitään. Otan sydämestäni osaa ja toivon sinun elävän niin kauan, että näet kolme tytärtäsi onnellisesti naimisissa. – Itse en voi toivoa eläväni niin pitkään, että näkisin lapseni elätettyinä. – Nuorin oli tammikuussa 10 vuoden ikäinen. Minulla on ollut 12 lasta, joista vanhin kuoli ennen toisen syntymää. Elävät ovat nimeltään Anna Maria, Carl Theodor, Eva Sofia, joka on naimisissa adjunktini Mehtosen kanssa ja jolla on kaksi lasta ja saa näinä päivinä kolmannen, Selma

Lovisa, kihloissa Rudolf Jackin kanssa, Jenny Fredrika, Henrik Gabriel, joka näinä päivinä matkustaa Helsinkiin suorittamaan ylioppilastutkintoa, Aron Gustaf, jolla nuoruusvuosinaan oli erinomainen muisti ja musikaalisia taipumuksia, mutta on myöhemmin monia vuosia kärsinyt krampista ja heikentynyt yhä enemmän, Jakob Benjamin, Mathilda Charlotta, Fredrik August ja Johan Richard. Nämä neljä vielä koulussa. – Sinä et mainitse mitään, että katkaisit jalkasi. Se on varmaan jo kunnossa. Minä en puhu mitään, että minua kahdenkymmenen vuoden ajan painanut suru, jonka olen kantanut valvomalla ja tekemällä työtä kunnes silmät eivät enää pysy auki.

Sinä olet nyt jotakuinkin vapaa, etkö voisi tulla kesällä tänne tyttöjesi kanssa. Matkahan olisi aika vaivaton. Ensin junalla, sitten laivalla. Elämäni loppuun uskollinen ystäväsi

Carl H. Ståhlberg

Pielavesi 4.3.1876

Hyvä Sydänveljeni! Jo käsialastani voit nähdä, miksi minä niin harvoin kirjoitan. Tarvitsen pitkän aikaa luettavan käsialan kirjoittamiseen. Minä en muista, olenko edes ilmaissut suunnattoman iloni siitä, että Suomalainen sanakirja on valmis.

Suokoon Jumala sinulle terveyttä ja voimia huolehtia itse korrehtuurista; niiden 10 sanomalehden perusteella, joita tilaan, korrehtuurit on vähemmän hyvin luettu, joskaan ei niin hutiloiden kuin Morgonbladetissa. – Pelkään, etten ole vielä kiittänyt sinua Suomalaisesta Wirsikirjasta, jos niin on, pyydän sinulta anteeksi ja haluan täten esittää sydämelliset kiitokset. Sen jälkeen kun Kuukauslehden viime numerossa olet selostanut monivuotista työtäsi Suomalaisen Wirsikirjan parissa, olen ihmeissäni miettinyt, miten olet sen kaiken ehtinyt. – Minä en nyt muista, onko Sanakirjaa painettu jo M:ään saakka. Yli puolet siis on jäljellä. Miten paljon Sanakirja mahtaa tulla maksamaan? Jos sinä kuitenkin voisit kerran ottaa vapaata ja tulla Pielavedelle kesällä? Minulla olisi tosin syytä tulla ensi kesänä Helsinkiin, mutta olen niin höpsähtänyt, etten tule toimeen niin isossa seurassa kuin siellä kesällä on. Minä en ole tähän mennessä nähnyt rautatietä enkä kai koskaan tule näkemäänkään. Tule sinä tänne ensi kesänä! Jos tapaat poikiani, sano terveisiä minulta. En kirjoita nyt heille. Terveisiä muille tutuille, ennen kaikkea J. W. Snellmanille, mutta sinulle itsellesi eniten terveisiä vanhalta ystävältäsi

C. H. Ståhlbergiltä

C.H. Ståhlberg perheineen

Carl Henrik Ståhlberg (1799 – 1878)

Kirjastoamanuenssi, kielentarkastaja, suomen kielen ja kansanopetuksen edistäjä

Carl Henrik Ståhlberg kuului perustajajäsenenä Lauantaiseuraan sekä Suomalaisen Kirjallisuuden Seuraan, jonka sihteerinä hän toimi. Hän ei ole kuitenkaan saanut samaa mainetta ja julkisuutta kuin kuuluisat ystävänsä ja työtoverinsa Johan Ludvig Runeberg ja Elias Lönnrot. C. H. Ståhlberg oli lisäksi mukana perustamassa Viipurin Suomalaista Kirjallisuusseuraa. Hän toimi kirjastoamanuenssina Helsingin yliopiston kirjastossa ja opettajana useissa eri kouluissa, joista jotkut olivat hänen ja hänen ystäviensä perustamia. Opettajan tehtävässään hän edisti kansanopetusta. Elämänsä pari viimeistä vuosikymmentä hän toimi kirkkoherrana Pielavedellä. Hänet tunnetaan innokkaana suomalaisena, jopa fennomaanina, ja tehtävissään hän halusi edistää suomalaista sivistystä. Pohjalaisen osakunnan kuraattorina hän sai arvostusta osakseen. Hänen toiminnallaan, joka kesti 1800-luvun alusta lähtien useita vuosikymmeniä, on ollut suuri vaikutus suomen kieleen ja suomalaiseen kulttuuriin.

C. H. Ståhlberg liittyi Lauantaiseuraan heti sen perustamisesta lähtien 1830. Hän oli perustamassa Suomalaisen Kirjallisuuden Seuraa 1831 ja toimi sen sihteerinä 1839 – 1840. Hän oli Viipurin Suomalaisen Kirjallisuusseuran perustajajäsen (nimi kirjoitettu perustamisasiakirjan neljännelle riville vasempaan reunaan) ja varapuheenjohtaja 1845 – 1857. Viipurin Suomalainen Kirjallisuusseura oli ollut käytännössä Ståhlbergin johdossa. Hän oli muuttanut Viipuriin niihin aikoihin, jolloin Viipurin Kirjallisuusseuran perustaminen oli suunnitteilla, ja toiminut varaesimiehenä sen perustamisesta lähtien. Pöytäkirja antaa hänelle erityisen tunnustuksen siitä, että hän ymmärtämystä ja ahkeruutta osoittaen oli hoitanut tehtäviään. Hän kuului myös seuran suppeampaan piiriin. Ystäviensä N. A. Gyldenin, J. J. Nervanderin, J. L. Runebergin, B. O. Lillen ja A. A. Laurellin kanssa hän perusti Helsinkiin koulun (Laurellska lyceet). Sen tehtäviin kuului korostaa humanistisen sivistyksen merkitystä, ja sen pääaineita olivat kielet ja matematiikka. Pääosin C. H. Ståhlbergin aloitteesta perustettiin Viipuriin suomalainen kansakoulu, jonka johtokunnan puheenjohtajana hän toimi. Tämän lisäksi hän perusti Viipuriin alkeiskoulun, joka kulki nimellä Ståhlbergin koulu.

C. H. Ståhlberg toimi yhdessä ajan muiden tunnettujen henkilöiden kanssa. Vilkasta, usein luottamuksellista kirjeenvaihtoa hän kävi hyvän ystävänsä Elias Lönnrotin kanssa ja oli mukana joillakin tämän matkoilla. Hän toimi Lönnrotin oikolukijana ja poikkesi tässä työssä välistä tämän oikeinkir-

joituksesta ja välimerkityksestä. Helsingissä hän huolehti Mehiläisen painatuksesta. Hän lieenee ollut "Mehiläisen pränttivirheiden ojentaja". Viipurin Suomalaisen Kirjallisuusseuran valiokunnassa hän tarkasti Lönnrotin käsikirjoituksen teokseen *Svensk, Finsk och Tysk Tolk*. M. A. Castrénin pyynnöstä hän korjasi tämän tseremissin kieliopin latinalaista asua yhdessä Lönnrotin kanssa. Lönnrotin aloitteesta oli perustettu "romaaneyhtiö" suomenkielisen käännöskirjallisuuden julkaisemiseksi. Mukana hankkeessa oli myös C. H. Ståhlberg, mutta yhtiö aloitti joidenkin vaikeuksien jälkeen vasta 1849 toimintansa nimellä Suomalaisen Kauniskirjallisuuden Yhdyskunta. Suomi-sarjan perustavassa kokouksessa C. H. Ståhlberg oli läsnä, ja hänestä tuli lehden yksi toimittajista. Hänellä oli myös muita ystäviä, joiden kanssa hän teki yhteistyötä ja kävi kirjeenvaihtoa. Näistä mainittakoon tiedemies, runoilija August Ahlqvist, lehtimies Paavo Tikkanen ja kirjailija Wolmas Styrbjörn Schildt (Volmar Kilpinen).

Ståhlbergin sävyisä luonne tulee hyvin esille hänen sovittelevasta kirjoituksestaan, joka kosketteli kahdesta julkaisusta noussutta kiistaa. Samassa yhteydessä hän vetosi julkaisijoihin, jotta nämä pitäisivät lupauksensa julkaisuista ja niiden aikatauluista erityisesti lapsia ja suomen kieltä ajatellen. Runonsa Talvi Suomessa Ståhlberg päättää fennomaanisiin säkeisiin soivasta Suomen äänestä. Suomen kielen tärkeyttä hän painotti myös kirjoittaessaan ystäväpiirissään eräissä jäähyväisissä suomeksi: "Matkustaissa muissa maissa, seuratkoon sua muistosanat: Oma maa mansikka, muu maa mustikka." Kriittisesti hän otti myös kantaa Koranerin suomalaiseen kielioppiin ja sen tutkijoihin. Hän osasi olla kannustava, vaikkei pitänytkaan arvostelemaansa kielioppia koulukirjaksi sopivana. Hän oli kiinnostunut Uuden Aapiskirjan levittämisestä ja hinnasta. Muita hänen kirjoitusaiheitaan olivat esimerkiksi suomen kielen vieraat kirjaimet ja puoliäänteet, jotka erottavat syntyään suomenkielisen muista. Hän jätti jälkeensä keskeneräisen, noin 160 hakusanaa sisältävän suomi–ruotsi-sana-luettelon. Kirjoituksissaan hän käytti nimimerkkejä Stg, Stbg ja –rg. C. H. Ståhlberg toimi avustajana useissa lehdissä, kuten Kanavassa, Tapiossa ja Suomessa. Hän tarkasti myös muiden kirjoittamien tekstien kieliäsuja ja suoritti oikolukua.

C. H. Ståhlbergin luonnetta kuvaa Juhana Vilhelm Snellmanin hänestä käyttämä nimi Tälpori-ukko. Fredrika Runeberg luonnehtii häntä sielultaan vilkkaaksi ja innokkaaksi, mutta puheessaan verkkaiseksi, melkein tuskallisen hitaaksi, toisaalta tuliseksi asioiden esittäjäksi, joka saattoi äärettömän säyseästi lausua mitä polttavimpia asioita. Viulunsoitto oli hänelle läheinen harrastus. Erottuaan Pohjalaisen osakunnan kuraattorin tehtävistä hän sai lahjaksi juomasarven, johon oli kaiverrettu mm. teksti: "Kait-

sialle kaivatulle Carl Henric Ståhlbergille”. Toimiessaan Pielaveden kirkkoherrana hän muitten töittensä ohella edisti kansanopetusta ja osoitti suurta kykyä hoitaa asioita lievittäessään 1860-luvun nälkävuosien hätää. Käytökseltään hänen sanotaan olleen nuhteeton ja vilpitön sekä kohdelleen lempeästi kaikkia.

LIITETIEDOT

Carl (Karl/Kalle) Henrik (Henric) Ståhlberg S 15.4.1799 Hyrynsalmi, K 1.11.1878 Pielaveden pappila. V nimismies Jakob Gabriel (1771–1805) ja Eva Magdalena Lagerberg (1773–1844). P Anna Sofia Wenell (S 1822, K 1908), PV Nurmeksen kirkkoherra Aron Wenell ja Anna Ulrika Gottlund. Lapsia kaikkiaan 12, joista mainittakoon Karl Teodor S 1846 K 1916, nimismies; Eva Sofia S 1848 K 1920, P. Adolf Mehtonen, Kuopion maaseurakunnan kappalainen; Selma Lovia S 1850 P Johan Rudolf Richard Jack, varatuomari, raatimies; Jaakko Benjamin S 1859 K 1915, opettaja; Marhilda Charlotta S 1861, P Juho Emil Kantele (Cantell), insinööri, Kuopion vankilan johtaja; Fredrik August (Teräksinen) S 1863, lääninagronomi ja Johan Richard S 1865, maanmittaaja.

URA. Ylioppilas 1819 Oulun lukio, opiskelija Turussa 1819 (Pohjalainen osakunta). Filosofian kandidaatti 1828, filosofian maisteri 1832. Hyväksytyt opinnäytteet filosofian ja luonnonhistorian virkaa varten Turun kimnaasissa 1834. Papin- ja pastoraalitutkinto 1847, pappisvihkimys Porvoossa 1847, rovasti arvo 1849.

Helsingin yliopiston kirjaston amanuenssi 1829–1842. Mukana perustamassa koulua Helsinkiin (Laurellska lyceet) 1831, jossa opettaja 1832–41, rehtori 1840–41. Pohjalaisen osakunnan kuraattori 1832–34. Vararehtori 1842–43 ja rehtori 1847–58 Viipurin kimnaasissa; toinen ehdokassija Helsingin sekä saksan kielen että suomen kielen lehtorin virkaan 1839. Uskonnon, filosofian, antropologian ja raamatun eksegetiikan yliopettaja 1841 Viipurin saksalainen kimnaasi sekä teologian, uskonopin, kirkkohistorian, siveysopin ja sielutieteen ensimmäinen lehtori 1841, vararehtori 1842–43 rehtori 1847–58 Viipurin kimnaasi. Pielaveden kirkkoherra 1855–1878 (virkavapaa ikänsä vuoksi 1871).

Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran perustajajäsen ja sihteeri 1839–1840, Viipurin Suomalaisen Kirjallisuusseuran perustaja varaesimies 1845–1857; Societas pro Flora et Fennica, jäsen 1826 lähtien.

Stanislain III luokan ritarimerkki 1858, Annan III luokan ritarimerkki 1868, kunniamerkki 25-vuotisesta nuhteettomasta palvelusta. Kutsuttu tanskalaisen Det Kongelige Nordiske Oldskrift-Selskabin jäseneksi 1843.

TEOKSET. Talvi Suomessa. Saima 1845 No 3./Nimimerkki –rg, runo/; Mietteitä suomalaisesta kirjakeinosta. (Jatke 17:stä Numeroon). Kanawa, Sanansaattaja Wiipurista 1846 No 19./Nimimerkki Stbg./; Sana Korantherin Suomalaisesta kieliopista, toinen sen tutkijoista. Kanawa, Sanansaattaja Wiipurista 1848 No 25./Nimimerkki Stbg./; Uusi Aapiskirja, toimitettu Suomalaisen Kirjallisuuden Seuralta Wiipurissa. Toinen painos. Wiipurissa, Cederwallerin ja pojan luona, w. 1848. Maksaa niwottuna 5 kop. hopiata.

Suometar N:o 27./Nimimerkki Stg. Arvostelu;/ Program öfver förändringarne vid Wiborgs Gymnasium 1849–52, 1852–55, 1855–58; Pari sanaa muutamasta riita-asiasta. Jatke n:sta 20. Sanan-Lennätin 1856:2./Nimimerkki Stg./; Sanaluettelo. ”Jäljennös Pielavden kirkkoherran rovasti K. H. Ståhlbergin papereista löydetyistä, keskentekoisesta sanaluettelosta. Muistiinpanot lienee tehty 1830-luvulla, jolloin Ståhlberg kilpaili Gottlundin ja Coranderin kanssa yliopiston suomenkielen lehtorinvirasta. Helsingissä, helmikuun 25 p:nä 1931. Kaarlo Teräsvuori.” Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran arkisto.

(Ote Suomen Kansallisbiografiasta. Julkaistu kirjoittajan Irma Sorvalin luvalla)

1) Johan Henrik Kellgrenin runo. Suom.